

Nr 55

Kungl. Maj:ts proposition angående omlokalisering av viss statlig verksamhet; given Stockholms slott den 16 februari 1973.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

G. E. STRÄNG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen redovisas förslag till en andra etapp av omlokalisering av statlig verksamhet. Förslaget innebär att 9 myndigheter och delar av ytterligare 6 myndigheter med sammanlagt ca 3 700 anställda lokaliseras till 11 orter utanför stockholmsområdet. Inflyttning på de nya lokaliseringssorterna beräknas kunna ske under åren 1976—1980.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 16 februari 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, ODHNOFF, MOBERG, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga angående *omlokalisering av viss statlig verksamhet* och anför.

Inledning

Under senare år har frågan om förläggningen av den centrala statliga förvaltningen till andra orter än Stockholm tilldragit sig ökat intresse. Vid 1971 års riksdag (prop. 1971: 21, InU 1971: 15, rskr 1971: 196) fattades beslut om omlokalisering av ett stort antal statliga myndigheter från Stockholm till orter utanför storstockholmsområdet. Syftet var både att stimulera en positiv utveckling i ett antal orter av stor regionalpolitisk betydelse och att bidra till att dämpa expansionen i storstockholmsområdet. Förslag om utflyttningen hade lämnats av den år 1969 tillkallade *Delegationen för lokalisering av statlig verksamhet* i betänkandet *Decentralisering av statlig verksamhet* — ett led i regionalpolitiken (SOU 1970: 29). Delegationen anmälde i det sammanhanget att den skulle fortsätta utredningsarbetet och därvid undersöka möjligheterna att omlokalisera även delar av myndigheter och verk.

De sakkunniga¹ har i juni 1972 efter genomförd andra utredningsstapp överlämnat sin slutrapport (SOU 1972: 55). I detta betänkande föreslås ytterligare statlig verksamhet bli omlokaliserad från storstockholmsområdet. Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av högsta domstolen, riksåklagaren, hovrätterna i riket, kammarrätten i Stockholm, domstolsväsendets organisationsnämnd, rikspolisstyrelsen, överbefälhavaren, försvarets civilförvaltning, fortifikationsförvaltningen, försvarets materielverk, försvarets forskningsanstalt, värnpliktsverket, militärpsykologiska institutet, krigsarkivet, försvarshögskolan, militärhögskolan, sjökrigsskolan, försvarets brevskola, civilförsvarssty-

¹ Budgetchefen Pierre Vinde, ordförande, byråchefen Curt Canarp, departementsrådet Sven Larsson, kanslirådet Olof Petersson och planeringsdirektören Åke Smith.

relsen, försvarets rationaliseringsinstitut, flygtekniska försöksanstalten, socialstyrelsen, statens strålskyddsinstitut, statens bakteriologiska laboratorium, giftnämnden, arbetarskyddsstyrelsen, postverket, televerket, statens järnvägar, statens vägverk, statens väg- och trafikinstitut, statens trafiksäkerhetsverk, transportnämnden, statens geotekniska institut, kammarkollegiet, statskontoret, generaltullstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statistiska centralbyrån, datamaskincentralen för administrativ databehandling (DAFA), bankinspektionen, försäkringsinspektionen, riksrevisionsverket, riksskatteverket, statens personalnämnd, statens personalutbildningsnämnd, riksarkivet, skolöverstyrelsen, universitetskanslersämbetet, utrustningsnämnden för universitet och högskolor, tekniska högskolan i Stockholm, lantbruksstyrelsen, statens jordbruksnämnd, statens livsmedelsverk, statens naturvårdsverk, koncessionsnämnden för miljöskydd, kommerskollegium, sprängämnesinspektionen, patent- och registreringsverket, näringsfrihetsombudsmannen, konsumentombudsmannen, statens pris- och kartellnämnd, organisationskommittén för konsumentverket, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, statens institut för byggnadsforskning, statens hyresråd, statens invandrarverk, statens planverk, rikets allmänna kartverk, statens brandinspektion, statens brandskola, länsstyrelserna i samtliga län, domänverket, statens vattenfallsverk, Sveriges geologiska undersökning, statens provningsanstalt, statens institut för företagsutveckling, styrelsen för teknisk utveckling, 1969 års försvarsforskningsutredning, försvarets fredsorganisationsutredning, 1968 års utbildningsutredning, 1969 års radioutredning, organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland, kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet, expertgruppen för regional utredningsverksamhet (ERU), länsberedningen, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Sveriges Industriförbund och Svenska Arbetsgivarförbundet (SAF), Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Statstjänstemännens Riksförbund (SR), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Sveriges Akademiernas Centralorganisation (SACO), Sveriges Radio AB samt Linjeflyg AB.

Överbefälhavaren har bifogat yttranden av försvarsgrenscheferna. Till chefens för armén yttrande finns fogade yttranden från krigsskolan, luftvärnsskjutskolan och luftvärnets kadett- och aspirantskola. Till länsstyrelsernas yttranden har fogats ett stort antal yttranden av kommuner, regionala organ i länen, m. fl. I vissa fall har personalens organisationer uttalat sin anslutning till myndighetens yttrande. Flera myndigheter har bifogat yttranden från personalföreningar o. d.

Vidare har några myndigheter, kommuner, organisationer och enskilda inkommit med synpunkter och önskemål med anledning av lokaliseringsdelegationens betänkande. Sådana skrivelser har avgetts av sta-

tens veterinärmedicinska anstalt, gemensamt av länsstyrelsen i Kronobergs län, Kronobergs läns landsting och Växjö kommun, gemensamt av Västerbottens läns landsting och Umeå universitet, gemensamt av Västernorrlands och Norrbottens läns landsting, Sigtuna kommun, Skellefteå kommun, samarbetsnämnden för Fyrkanten, försvarets forskningsanstalts personalorganisationers representantskap, personalorganisationerna vid civilförsvarsstyrelsen, sekreteraren i statens bakteriologiska laboratoriums företagsnämnd, Statstjänstemannaförbundet, Statsanställdas Förbunds avd. 5123-Väg, Svenska kommunalarbetsareförbundet, Svenska byggnadsarbetsareförbundets avd. 34, Sveriges Grossistförbund, Sveriges Bilindustri- och Bilgrossistförening, Rörfirmornas Riksförbund m. fl.

Riksdagsbeslutet år 1971 om omlokalisering av statliga myndigheter

I den proposition (prop. 1971: 29) som låg till grund för omlokaliseringsbeslutet under 1971 års riksdag redogjordes för omfattningen och lokaliseringen av den statliga verksamheten, lokalsituationen inom storstockholmsområdet samt erfarenheterna av den utflyttning av statlig verksamhet som ägt rum under tiden före de då aktuella förslagen. Jag vill här hänvisa till vad jag då anförde (prop. 1971: 29 s. 5—13).

Riksdagen (rskr 1971: 196) godkände de i prop. 1971: 29 föreslagna allmänna riktlinjerna för omlokalisering av central statlig verksamhet, vilka i huvudsak anslöt till vad delegationen tidigare föreslagit. Vid sin behandling tillstyrkte således inrikesutskottet (InU 1971: 15) en omlokalisering av statlig verksamhet i regionalpolitiskt syfte. Utskottet uttalade vidare att här ifrågavarande insatser borde koncentreras till ett begränsat antal regionala tillväxtcentra och i första hand då till sådana som kan tänkas få betydelse som storstadsalternativ. Vill man uppnå i olika avseenden attraktiva alternativ till storstäderna i syfte att avlasta dem, ansåg utskottet det vara nödvändigt att koncentrera de resurser som kunde stå till buds. Detta borde enligt utskottet innebära att statliga verksamheter flyttades gruppvis. Därigenom uppnår man den väsentliga regionalpolitiska effekt på inflyttningorten som är avsedd.

När det gäller valet av myndigheter innebar Kungl. Maj:ts förslag vissa omdisponeringar i delegationens förslag. Härjämte föreslogs att ytterligare vissa verksamheter skulle inrättas utanför Stockholm, nämligen en bibliotekshögskola, ett livsmedelsverk samt två avdelningar av kammarrätten. Vidare föreslogs omlokalisering av statens provningsanstalt och av delar av mynt- och justeringsverket. Riksdagen biträdde Kungl. Maj:ts förslag.

Också när det gäller valet av lokaliseringorter biträdde riksdagen Kungl. Maj:ts förslag. Detta innebar att, utöver de orter

delegationen föreslagit, också Eskilstuna, Jönköping, Borås och Uppsala skulle utgöra lokaliseringssorter. Vid riksdagens behandling föreslogs ytterligare ett antal lokaliseringssorter, såsom Norrtälje, Kalmar, Skövde, Söderhamn och Nässjö. Riksdagen avtog förslagen om lokaliseringssorter utöver Kungl. Maj:ts förslag.

I delegationens förslag ingick att kommittén för television och radio i utbildningen (TRU) skulle förläggas till Umeå. Delegationen framhöll vidare att om Sveriges Radios utbildningsenhet organisatoriskt samordnades med TRU borde båda enheterna förläggas till Umeå. Kungl. Maj:ts förslag var att TRU-kommitténs produktionsenhet och de delar av Sveriges Radios utbildningsenhet som svarar för skolprogramverksamheten borde förläggas till Norrköping. Inrikesutskottet anförde i denna fråga att — mot bakgrund av att ett betänkande med förslag till omorganisation av de berörda myndigheterna kort dessförinnan hade lagts fram (SOU 1971: 36) — nya aspekter på lokaliseringsfrågan kunde komma att aktualiseras. Utskottet var därför inte berett att träffa ett definitivt avgörande i frågan. Möjligheterna att förlägga verksamheterna till Umeå borde ytterligare utredas. Kungl. Maj:t uppdrog sedermera åt delegationen att mot bakgrund av riksdagens uttalanden på nytt överväga och framlägga förslag till lokalisering av TRU-kommitténs produktionsenhet och delar av Sveriges Radios utbildningsenhet.

Riksdagens beslut har sammanfattats i tabell 1:

Tabell 1. Statliga myndigheter som skall omlokaliseras enligt 1971 års riksdagsbeslut (etapp 1).

		Antal anställda (avrundade tal)
<i>Linköping</i>	Statens kriminaltekniska laboratorium	60
	Statens rättskemiska laboratorium	85
	Statens geotekniska institut	80
	Statens väg- och trafikinstitut	ca 150
	Försvarets materielverk, del av	ca 100
		ca 475
<i>Norrköping</i>	Statens invandrarverk	210
	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	400
	Luftfartsverket	305
	Sjöfartsverket	290
	Kriminalvårdsstyrelsen	300
		1 505
<i>Jönköping</i>	Lantbruksstyrelsen	170
	Skogsstyrelsen	95
		265
<i>Borås</i>	Statens provningsanstalt	ca 150
	Bibliotekshögskola	ca 40
		ca 190

		Antal anställda (avrundade tal)
<i>Karlstad</i>	Värnpliktsverket	75
	Militärpsykologiska institutet	40
	Försvarets sjukvårdsstyrelse	110
	Försvarets materielverk, del av	ca 400
		ca 625
<i>Falun/Borlänge</i>	Domänverket	400
<i>Gävle</i>	Lantmäteristyrelsen	170
	Rikets allmänna kartverk	520
	Centralnämnden för fastighetsdata	70
	Statens institut för byggnadsforskning	160
		920
<i>Sundsvall</i>	Statens personalpensionsverk	245
	Centrala studiehjälpsnämnden	90
	Riksförsäkringsverket, del av	ca 200
	Kammarrätten, två avdelningar	ca 25
		ca 560
<i>Östersund</i>	Försvarets förvaltningsskola	ca 50
	Arméns tekniska skola	ca 200
	Socialhögskolan	ca 40
		ca 290
<i>Umeå</i>	Skogshögskolan	330
	Arbetsmedicinska institutet, filial	ca 40
		ca 370
<i>Luleå</i>	Sveriges geologiska undersökning, del av	ca 100
<i>Eskilstuna</i>	Mynt- och justeringsverket, del av	50
<i>Uppsala</i>	Statens livsmedelsverk	185
	Sveriges geologiska undersökning, del av	ca 160
		ca 345
	Totalt	ca 6 100

Beträffande det fortsatta utredningsarbetet framhöll inrikesutskottet värdet av att lokaliseringsfrågorna bereddades i samverkan med personalen och verksledningarna. Vidare förutsatte utskottet att även i fortsättningen delar eller funktioner av verk eller institutioner skulle omlokaliseras i det fall detta visade sig lämpligt.

Vad gäller inriktningen av det fortsatta utredningsarbetet uttalade utskottet som sin bestämda mening att det inte ansåg det vara lämpligt att riksdagen vid detta tillfälle pekade ut vissa orter som mottagare av fortsatt omlokalisering.

Situationen i de fyra nordliga länen föranledde emellertid utskottet till ett särskilt uttalande. Utskottet förklarade sålunda att den ogynnsamma utvecklingen i dessa län givetvis inte kunde bemästras enbart genom omlokalisering dit av delar av statsförvaltningen utan där måste

i första hand eftersträvas en utbyggnad av näringslivet genom insatser från statens, det enskilda näringslivets samt producent- och konsumentkooperationens sida liksom andra insatser av regional- och arbetsmarknadspolitisk art. En fortsatt utflyttning till dessa län av statlig verksamhet skulle emellertid kunna vara ett bidrag till förbättring av länens näringslivsstruktur. Dessa uttalanden biträdades av riksdagen och Kungl. Maj:t har sedermera överlämnat utskottsutlåtandet till delegationen för beaktande i det fortsatta arbetet.

Beträffande sydöstra Sverige uttalade utskottet att mycket talade för att möjligheterna till omlokalisering av statlig verksamhet till denna region särskilt prövades. Även detta uttalande biträdades av riksdagen.

Förberedelsearbetet med att genomföra beslutad omlokalisering

Riksdagens beslut våren 1971 innebar att myndigheter eller delar av myndigheter med sammanlagt ca 6 100 anställda skall omlokaliseras. Sedan riksdagsbeslutet har ett omfattande förberedelsearbete pågått för att genomföra riksdagens beslut. I det följande lämnas en kortfattad redogörelse för de hittillsvarande förberedelserna.

Vid de myndigheter som skall omlokaliseras har inrättats särskilda organisationskommittéer. Företagsnämnden eller underutskott hos nämnden fungerar som organisationskommitté. Kommittén skall bl. a. fastställa planer som är direkt avhängiga av myndighetens omlokalisering och som avser personalinformation, personaladministration, kontorsrationalisering och andra åtgärder i samband med omlokaliseringen. Kommittéerna skall också besluta i sådana arbetsmiljöfrågor som avser förvaltningsbyggnadens utformning.

Som samrådsorgan mellan myndigheter eller institutioner som lokaliseras till samma ort har bildats ortskommittéer. Ortskommittéerna består av två ledamöter från varje myndighet, varav en företräder myndigheten och den andra de anställda. Särskilda resurser har ställts till organisations- och ortskommittéernas förfogande.

Genom skilda beslut har Kungl. Maj:t uppdragit åt bl. a. statens personalnämnd, byggnadsstyrelsen, utrustningsnämnden för universitet och högskolor, statskontoret och arbetsmarknadsstyrelsen att medverka vid genomförandet av omlokaliseringen. Vidare har inrättats en särskild nämnd för omplaceringsfrågor, som skall pröva om anställd vid myndighet som skall omlokaliseras har så vägande skäl mot flyttning från Stockholm att han bör undantas från flyttning.

Statens personalnämnd skall allmänt biträda den av omlokaliseringen berörda personalen. Bl. a. skall nämnden medverka till omplacering av sådana tjänstemän som inte följer med vid omlokaliseringen. För mark- och lokalanskaffningen samt inredningen av lokaler svarar byggnadsstyrelsen utom vad avser vissa myndigheter inom försvaret. I dessa

fall vilar ansvaret på fortifikationsförvaltningen. Utrustningsnämnden för universitet och högskolor samt försvarets materielverk medverkar vid upphandlingen av utrustning. Statskontoret biträder med diverse organisationsfrågor och arbetsmarknadsstyrelsen medverkar för att bereda medflyttande familjemedlemmar sysselsättning.

Inom Kungl. Maj:ts kansli har bildats en interdepartemental samordningsgrupp för arbetet med omlokaliseringen. För den administrativa samordningen har inom finansdepartementet bildats en särskild arbetsgrupp för omlokaliseringsfrågor.

På det kommunala planet har också särskilda organisatoriska åtgärder vidtagits för att förbereda omlokaliseringen.

Det hittillsvarande förberedelsearbetet har fortskridit planenligt. I enlighet med sitt uppdrag har byggnadsstyrelsen, i huvudsak under hösten 1971, redovisat lokal försörjningsplaneringen efter samråd med de skilda myndigheterna. I vissa fall har förhyrning av lokaler ansetts lämplig, men i flertalet fall har statlig nybyggnad av lokaler föreslagits. Härvid har byggnadsstyrelsen redovisat tomtval m. m. På grundval av dessa förslag har byggnadsstyrelsen fått i uppdrag att fortsätta planeringen och att snarast redovisa byggnadsprogram för de skilda nybyggnaderna. Programmen skall grundas på i huvudsak nuvarande antal anställda vid de skilda myndigheterna.

Byggnadsstyrelsen har f. n. redovisat byggnadsprogram för flertalet planerade nybyggnader. Med hänsyn till den komprimerade tidplanen har viss projektering utförts samtidigt med programarbetet, så att s. k. systemskisser och välgrundade kostnadsberäkningar för projekten kunnat redovisas samtidigt med byggnadsprogrammen. Dessa redovisningar läggs till grund för Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning av byggnadsobjekten och för byggnadsuppdrag. De första uppdragen att utföra nybyggnader för omlokaliseringen lämnades under hösten 1972. Huvuddelen av byggnadsarbetena för den första etappen beräknas bli utförda under budgetåren 1973/74 och 1974/75.

Inredning av de nya lokalerna planeras och upphandlas av byggnadsstyrelsen. Försvarets materielverk svarar dock för denna uppgift för vissa myndigheter inom försvaret. Sådan utrustning som är knuten till lokalerna, t. ex. teleutrustning, planeras och upphandlas av utrustningsnämnden för universitet och högskolor. Annan utrustning planeras av den myndighet som skall omlokaliseras efter samråd med utrustningsnämnden och byggnadsstyrelsen. En allmän riktlinje för planeringen är att befintlig inredning och utrustning skall utnyttjas även efter omlokaliseringen om inte starka funktionella skäl eller ekonomiska bedömningar talar häremot.

Frågor om särskilda förmåner m. m. för statligt anställd personal som berörs av omlokalisering avgörs genom förhandlingar mellan staten och de anställdas huvudorganisationer. Ett avtal som

reglerar förmånsfrågorna för den personal som berörs av den första omlokaliseringsetappen har slutits under hösten 1972. Avtalet innehåller bl. a. bestämmelser om fria resor till och från utflyttningsorten, vidgad rätt att erhålla omstationeringstraktamente, bibehållen 5-ortslön under viss övergångstid, vidgad rätt till ersättning för flyttningsskostnader och ersättning för dubbelhyra under viss tid.

Den som är anställd vid en omlokaliseringsmyndighet har möjlighet till bostadsanskaffningslån med statlig garanti. Lånemöjligheten gäller både för förvärv av bostadsrättslägenhet och för kontantinsats vid köp av radhus, villa etc. Lånebelopp upp till 20 000 kr. kan beviljas.

Anställda som anser sig ha vägande skäl — det kan t. ex. vara fråga om nära förestående pensionsavgång, hälsoförhållanden och makes förvärvsarbete — att inte följa med vid utflyttningen kan få dessa skäl prövade av nämnden för vissa omplaceringsfrågor (NOM). Om den anställdes begäran bifalls kommer han att genom omplacering erbjudas likvärdig statlig anställning inom stockholmsområdet. Det blir alltid fråga om en bedömning från fall till fall från nämndens sida. Men även den som fått avslag från NOM eller som ej gjort någon framställning till NOM har möjlighet att ansöka om omplacering inom stockholmsområdet.

För att underlätta omplaceringsverksamheten har Kungl. Maj:t meddelat bestämmelser om särskilt förfarande vid tillsättning av tjänst, m. m. (SFS 1972: 156, ändrad 1972: 569). Kungl. Maj:t har vidare bemyndigat statens personalnämnd (SPN) att ålägga statliga myndigheter att fortlöpande redovisa uppgifter om uppkommande vakanser och annat rekryteringsbehov. Inkomna uppgifter används av SPN som underlag när personal vid omlokaliseringsmyndigheterna som ansökt om omplacering skall anvisas ledig tjänst. Denna verksamhet och handläggningen av andra personalfrågor i samband med omlokaliseringen kräver ett omfattande informationsunderlag. Därför har ett särskilt system för personaladministrativ information byggts upp.

Preliminära tidsplaner för omlokaliseringen finns nu för flertalet berörda myndigheter. Dessa tidsplaner har fastställts av Kungl. Maj:t på grundval av förslag som utarbetats av ortskommittéerna. Planerna har uppställts ortsvis och innehåller sammanvägda bedömningar av flyttningstidpunkterna med hänsyn till möjligheterna att färdigställa arbetslokaler, anskaffa bostäder för den medföljande personalen, omplacera den personal som inte medföljer etc.

De tidpunkter som beräknats framgår av tabell 2.

Tabell 2. Planerade flyttningstidpunkter för de omlokaliserade myndigheterna (etapp 1 och beslutade i särskild ordning).

Linköping	Statens kriminaltekniska laboratorium	1.6—30.6.1975
	Statens rättskemiska laboratorium	Utredning pågår
	Statens väg- och trafikinstitut	1.6—30.6.1975
	Statens geotekniska institut	1.6—30.6.1975
Norrköping	Försvarets materielverk, del av	Utredning pågår
	Statens invandrarverk	1.5—30.6.1976
	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	1.12.74—30.6.75
	Luffartsverket	1.10—30.11.1976
Jönköping	Sjöfartsverket	1.10—30.11.1975
	Kriminalvårdsstyrelsen	1.1—29.2.1976
	Lantbruksstyrelsen	1.6—31.8.1975
Borås	Skogsstyrelsen	1.6—31.8.1975
	Statens provningsanstalt	1.6—31.8.1976
Karlstad	Försvarets sjukvårdsstyrelse	1.4—30.4.1976
	Försvarets materielverk, del av	1.1—31.3.1976
	Värnpliktsverket	1.8—31.10.1976
	Militärpsykologiska institutet	1.6—30.6.1976
Gävle	Militärpsykologiska institutet	1.5—31.5.1976
	Lantmäteristyrelsen	1.5—31.8.1975
	Rikets allmänna kartverk	1.5—31.8.1975
	Centralnämnden för fastighetsdata	1.8—31.8.1973
Sundsvall	Statens institut för byggnadsforskning	1.6—30.6.1976
	Statens personalpensionsverk	1.10.1972—30.6.1976 (periodiskt)
	Centrala studiehjälpsnämnden	1.7—31.8.1974
Falun/Borlänge	Riksförsäkringsverket, del av	1.9.1972—30.11.1975 (periodiskt)
	Domänverket	Utredning pågår
Östersund	Försvarets förvaltningskola	Utredning pågår
	Arméns tekniska skola	”
Umeå	Skogshögskolan, del av	Utredning pågår
Luleå	Sveriges geologiska undersökning, del av	Utredning pågår
Eskilstuna	Myntverket	1.6—30.6.1974
Uppsala	Statens livsmedelsverk	Utredning pågår
	Sveriges geologiska undersökning, del av	”
	Skogshögskolan, del av	”
	Lantbrukshögskolan, del av (Viad)	”
	Veterinärhögskolan	”
	Statens veterinärmedicinska anstalt	”
Farmacutiska fakulteten	Prcl. sommaren 1973	
Socialstyrelsens läkemedelsavdelning	Utredning pågår	

Det är ännu för tidigt att ange hur stor andel av de anställda som kommer att följa med vid omlokaliseringen och hur många som kommer att beröras av särskilda omplaceringsåtgärder. Utförda enkäter tyder emellertid på att benägenheten hos de anställda att följa med sin myndighet efter hand har ökat i förhållande till tidigare gjorda enkäter. Det finns skäl att anta att denna tendens kommer att hålla i sig fram till flyttningstidpunkten.

Delegationens förslag

Utredningsarbetets uppläggning och bedrivande

1971 års riksdag godkände de allmänna riktlinjer för omlokalisering av statlig verksamhet som delegationen redovisade i sitt första betänkande. Detta har varit utgångspunkten för lokaliseringsdelegationens fortsatta arbete. De verksamheter som har granskats i andra utrednings-etappen är i allmänhet mera komplexa än de som omfattades av första etappen. Detta har enligt delegationen motiverat ett mer inträngande utredningsarbete än vad som krävdes för första etappens myndigheter. Krav har också rests i skilda sammanhang att besluten skulle föregås av utförliga samhällsekonomiska kostnads- och intäktskalkyler. Detta talade för att utredningsarbetet i denna andra etapp skulle kräva en längre tidsperiod.

Det har dock varit uppenbart att personalen vid de myndigheter där ställning till eventuell omlokalisering ännu inte tagits hyser oro inför framtiden. Det har uppgetts att personalen vid myndigheter som befinner sig under utredning sökt annan anställning och detta har i vissa fall inneburit rekryteringssvårigheter.

För de verksamheter där omlokaliseringsbeslut redan fattats medverkar statens personalnämnd vid omplaceringen av personal som inte följer med vid en omlokalisering. Delegationen har ansett det nödvändigt att den personal, som kan bli omplacerad i anledning av den första omlokaliseringsetappen, får garantier att den myndighet till vilken man föreslås omplacerad inte också inom kort flyttas.

Mot denna bakgrund har delegationen ansett det vara ett oavvisligt krav att slutligt besked snarast kan lämnas berörda personalkategorier vilka verksamheter som föreslås omlokaliserade.

Kravet att kunna lämna uttömmande besked till personalen har inneburit att delegationen i denna andra etapp valt att studera och ta ställning till eventuell omlokalisering av all central statlig verksamhet till vilken slutlig ställning inte togs i första etappen.

Den förhållandevis begränsade tid som med dessa utgångspunkter stått delegationen till buds har kompensrats genom en kraftig insats av utredningsresurser. Således har statskontoret för delegationens räkning

utfört kartläggningar av de organisatoriska och funktionella förhållandena vid de affärsdrivande verken postverket, statens järnvägar, televerket och statens vattenfallsverk samt vid statens vägverk. Härtill kommer den mycket omfattande medverkan som lämnats av berörda verk. För kartläggning av motsvarande förhållanden vid vissa av försvarets centrala skolor har delegationen biträttats av försvarets rationaliseringsinstitut.

På uppdrag av delegationen har överbefälhavaren i samråd med försvarets materielverk och under medverkan av försvarsgrenscheferna biträtt delegationen med kartläggningar för att undersöka förutsättningarna för partiell omlokalisering av de fyra centrala staberna samt en ytterligare partiell omlokalisering av materielverket.

Försvarets rationaliseringsinstitut har på Kungl. Maj:ts uppdrag i samverkan med fortifikationsförvaltningen sett över organisationen för fortifikations- och byggnadsförvaltningen inom försvaret och i samråd med delegationen prövat frågan om den framtida lokaliseringen av fortifikationsförvaltningen. Försvarsforskningsutredningen har på Kungl. Maj:ts uppdrag sett över försvarsforskningens framtida inriktning, ledning och organisation och i samråd med delegationen även prövat frågan om den framtida lokaliseringen av försvarets forskningsanstalt.

Övriga verksamheter har studerats inom ramen för delegationens egna resurser. För vissa verksamheter har delegationen utan fördjupade studier ansett sig kunna ta ställning till att förutsättningar för omlokalisering inte föreligger. För ett stort antal verksamheter har ett ställningstagande emellertid krävt mera djupgående undersökningar. Sammanlagt gäller detta 34 myndigheter. I samtliga dessa fall har delegationen haft överläggningar med företrädare för myndigheterna.

Det av delegationen, statskontoret, försvarets rationaliseringsinstitut, försvarsforskningsutredningen och överbefälhavaren framtagna utredningsmaterialet har sammanställts i promemorior.

Dessa promemorior har i samtliga fall tillställts berörda myndigheter med begäran om att myndigheterna kompletterar uppgifterna i promemoriorna samt i övrigt anför de synpunkter myndigheten anser att delegationen bör ha tillgång till. Myndigheterna har vidare i samtliga fall ålagts att inhämta motsvarande yttrande från berörda företagsnämnder eller, i de fall företagsnämnd saknats, personalen.

Som delegationen framhöll i sitt första betänkande framstår kontaktproblemen som en av de avgörande faktorerna vid ställningstagande till omlokalisering. Det har därför varit angeläget för delegationen att försöka kvantifiera och belysa arten och omfattningen av nu existerande kontaktmönster. I detta syfte har statskontoret för delegationens räkning låtit utföra en kontaktundersökning vid flertalet av de berörda myndigheterna. Undersökningen som har benämnts KOMM 71, omfattar 34 myndigheter med sammanlagt ca 18 500 anställda. Samtliga kontakter, såväl telefon- som personkontakter, överstigande två minuter har redo-

visats under två tredagarsperioder under hösten 1971. Sammanlagt har ca 120 000 kontakter redovisats och bearbetats. En sammanfattning av undersökningens resultat redovisas i kapitel 3 i delegationens betänkande.

Genom statskontorets försorg har särskilda studier utförts beträffande organisationsuppdelning i samband med lokaliseringsöverväganden, framtida tätortssystem och decentralisering av statlig verksamhet samt kontaktbehov och resemöjligheter. Sammanlagt uppgår detta material till drygt 250 sidor. En sammanfattning av studierna redovisas i kapitel 3 i delegationens betänkande.

Delegationen har haft överläggningar med företrädare för kommuner, landsting och länsförvaltningar från skilda delar av landet om förutsättningarna att ta emot statlig verksamhet. Vid sina regionalpolitiska överväganden har delegationen härutöver kunnat stödja sig på det material som kommit fram inom ramen för länsprogram 70 och expertgruppen för regional utveckling (ERU).

För att belysa möjligheten att ta emot statlig verksamhet har delegationen låtit kartlägga planeringssituationen, de kommunala finanserna och arbetsmarknaden i de kommuner som omfattas av riksdagens lokaliseringsbeslut år 1971. Ett liknande material har sammanställts för Kalmar till vilken ort delegationen nu föreslagit lokalisering.

Delegationen hade redan under första utredningsetappen kontakter med personalens huvudorganisationer. I denna utredningsetapp har dessa kontakter intensifierats. Överläggningar har hållits med särskilt utsedda företrädare för de fyra huvudorganisationerna. Därvid har bl. a. lämnats fortlöpande information och samråd om utredningsarbetets uppläggning och bedrivande.

Val av myndigheter

Delegationens utgångspunkt har varit att redovisa förslag beträffande samtliga centrala statliga verksamheter till vilka ställning inte slutligt togs vid 1971 års riksdag. För verksamheter som enligt 1971 års riksdagsbeslut skulle förbli i storstockholmsområdet har delegationen även prövat förutsättningarna att föreslå en partiell omlokalisering. Sammanlagt har ca 85 myndigheter och institutioner granskats av delegationen.

Vissa avgränsningar i delegationens prövning har dock gjorts. Således har ingen prövning skett av verksamheter med mindre än 10 anställda. Inte heller har delegationen prövat förläggningen av kulturella institutioner av rikskaraktär. Dessa omfattas f. ö. av arbetet inom 1965 års musei- och utställningsakkunniga (MUS -65). Jordbrukets kontrollanstalter och deras förläggning prövas av en särskild utredning och har därför inte prövats av delegationen. När det gäller den högre utbildningens lokalisering prövas denna fråga av 1968 års utbildningsutredning

(U 68). Delegationen har innan den utformat sina förslag samrått med företrädare för U 68.

När det gäller frågan om de statliga bolagen anförde delegationen i sitt förra betänkande att en prövning av bolagens lokalisering borde anstå. Anledningen härtill var den organisatoriska förändring som skett beträffande flertalet statliga bolag genom tillkomsten från årsskiftet 1969—1970 av Statsföretag AB. Delegationen ansåg att frågor om eventuella omlokaliseringar av de statliga bolagen naturligen bör prövas i samråd med Statsföretag AB. Delegationen uttalade vidare att den i en senare etapp av sitt arbete avsåg att ta upp ett sådant samråd.

Vid en ytterligare prövning har delegationen kommit till den uppfattningen att de statliga bolagen i lokaliseringshänseende bör behandlas av statsmakterna på samma sätt som enskilt ägda företag. Det kan f. ö. erinras om att bolagen inte är underkastade den förvaltningsrättsliga styrning som gäller för myndigheterna utan lyder under aktiebolagslagens bestämmelser. Principen om konkurrens på lika villkor måste enligt delegationen gälla de statliga bolagen också i detta sammanhang. Således är de statliga bolagen redan nu underkastade reglerna om lokaliseringssamråd och har möjlighet erhålla lokaliseringstöd. Skulle statsmakterna finna skäl att tillskapa nya instrument för att påverka näringslivets lokalisering kommer dessa naturligen att omfatta såväl enskilda som statliga företag. Mot denna bakgrund har delegationen inte gått in på en närmare prövning av de statliga bolagens lokalisering.

De statliga affärsverken däremot har en annan ställning. Delegationen har således i den andra etappen prövat förläggningen av de fyra affärsverk som nu är lokaliserade i Stockholm och till vilka ställning inte togs år 1971, nämligen postverket, statens järnvägar, televerket och statens vattenfallsverk. Det förhållandet att dessa verk bedriver en i huvudsak affärsmässig verksamhet, delvis i konkurrens med det enskilda näringslivet har beaktats vid delegationens ställningstaganden.

När det gäller att avgränsa vilka verksamheter som bör kunna omlokaliseras och vilka som bör förbli i stockholmsområdet har delegationen bl. a. beaktat kostnaderna för en omlokalisering, verksamhetens sambands- och kontaktmönster enligt den genomförda kommunikationsundersökningen, särskilda utredningar samt genom av myndigheter och personal lämnade uppgifter. Vidare har särskilda funktionella och organisatoriska förhållanden, t. ex. extrem känslighet för störningar i samband med flyttningen, beaktats. Däremot har delegationen — bl. a. mot bakgrund av uttalanden från statsmakterna vid 1971 års riksdag — inte tillmätt den varierande flyttningsbenägenheten hos den berörda personalen vid olika verk självständig betydelse. Flyttningsbenägenheten hos här berörda personalkategorier torde enligt delegationen i och för sig inte skilja sig från den hos andra grupper av anställda. Delegationen noterar emellertid att den enkät som utförts vid myndigheter i första etappen vi-

sar att flyttningsbenägenheten för berörd personal synes ha ökat inte oväsentligt efter 1971 års riksdagsbeslut.

Vid delegationens prövning av möjligheterna att dela och partiellt omlokalisera myndigheter har en utgångspunkt varit att administrativ effektivitet skall kunna upprätthållas på sikt, även om vissa ökade kostnader kan godtas av regionalpolitiska skäl. Delegationen har försökt identifiera enheter eller verksamheter inom myndigheterna som med hänsyn till kontakter och beroendeförhållanden är lämpliga objekt för omlokalisering. Delegationen har dock inte ansett det som sin uppgift att göra organisationsutredningar eller föreslå omorganisationer som skulle kunna skapa förutsättningar för partiella omlokaliseringar. Delegationens studier har visat att partiella omlokaliseringar vid nuvarande organisationsstruktur endast i undantagsfall kan förordas utan risk för stora och bestående störningar av myndigheternas funktionsduglighet.

Delegationen uttalade i sitt första betänkande att statsmakterna fortfarande förutsattes vara lokaliserade i Stockholm. Härav följer att Kungl. Maj:ts kansli, dvs. statsdepartementen, justitiekanslern och riksåklagaren samt rikets högsta dömande myndigheter, dvs. högsta domstolen, regeringsrätten och försäkringsdomstolen, bör förbli i Stockholm. En likartad bedömning bör enligt delegationen göras för försäkringsrådet, näringsfrihetsombudsmannen, konsumentombudsmannen och statens hyresråd.

Delegationen uttalade vidare att verksamheter som har omfattande kontakter med statsdepartementen och riksdagen liksom med andra huvudstadsfunktioner inte borde flyttas utanför storstockholmsområdet. Bland sådana myndigheter nämndes arbetsmarknadsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, rikspolisstyrelsen, socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, universitetskanslersämbetet och styrelsen för internationell utveckling. Till samma krets av myndigheter bör nu enligt delegationen även föras försvarets rationaliseringsinstitut, generaltullstyrelsen, konjunkturinstitutet, bankinspektionen, försäkringsinspektionen, riksskatteverket (med exekutionsväsendets organisationsnämnd), riksantikvarieämbetet, statens naturvårdsverk, kommerskollegium, statens pris- och kartellnämnd, bostadsstyrelsen, statens planverk och styrelsen för teknisk utveckling. Delegationen har beträffande dessa myndigheter ingående prövat förutsättningarna för en partiell omlokalisering. Endast i fråga om skolöverstyrelsen har delegationen ansett sig kunna lägga fram förslag om en begränsad partiell omlokalisering.

Myndigheter som har anknytning till i stort sett hela den statliga förvaltningen och vars verksamhet inte är rutinbetonad bör enligt delegationen inte omlokaliseras. Till denna kategori har delegationen tidigare fört statens avtalsverk, statskontoret, statistiska centralbyrån, riksrevisionsverket och byggnadsstyrelsen. Till samma kategori bör även föras

kammarkollegiet, statens förhandlingsnämnd, statens personalutbildningsnämnd, statens personalnämnd och utrustningsnämnden för universitet och högskolor. Inte heller beträffande dessa myndigheter har delegationen funnit en partiell omlokalisering möjlig.

Försvarsledningen och de centrala militära staberna bör enligt vad delegationen tidigare uttalat finnas kvar i Stockholm. Detsamma gäller huvuddelen av försvarets materielverk. Delegationen har prövat möjligheterna att föreslå partiella utflyttningar av staberna och materielverket men anser sig inte kunna lägga fram konkreta förslag om sådana partiella omlokaliseringar.

När det gäller försvarshögskolan, militärhögskolan, krigsskolan och sjökrigsskolan anser delegationen av skilda skäl att dessa bör förbli i storstockholmsområdet. I det följande redovisas delegationens synpunkter beträffande luftvärnsskjutskolan och luftvärnets kadett- och aspirantskola. Beträffande övriga mindre skolor har delegationen ansett att lokaliseringsfrågan får prövas av försvarets fredsorganisationsutredning.

Vissa verksamheter anser delegationen vara bundna till nuvarande lokalisering, bl. a. genom gjorda investeringar. Det gäller flygtekniska försöksanstalten, krigsarkivet och riksarkivet.

Vissa myndigheter har närmast regional karaktär och bör av den anledningen inte omlokaliseras. Det gäller militärapoteket och datamaskincentralen för administrativ databehandling (DAFA). Genom sin nära anknytning till karolinska sjukhuset och karolinska institutet kan även statens strålskyddsinstitut och statens arbetsklirik sägas inta en likartad ställning.

Delegationen anser att överstyrelsen för ekonomiskt försvar och transportnämnden med hänsyn till kontakternas art bör stanna kvar i Stockholm. Sedan konsumentverkets uppgifter numera klarlagts har delegationen kommit till den uppfattningen att verkets kontaktbehov motiverar en förläggning till Stockholm. Giftnämnden och koncessionsnämnden för miljöskydd är så nära knutna till naturvårdsverket att en separat omlokalisering förefaller delegationen olämplig. När det gäller patent- och registreringsverket finner delegationen att en omlokalisering av patentverksamheten likaledes är olämplig.

Beträffande riksförsäkringsverket har riksdagen beslutat att dess huvuddel skall förbli i Stockholm.

Vad gäller de affärsverk som inte tidigare prövats av delegationen — nämligen postverket, statens järnvägar, televerket och statens vattenfallsverk — anser delegationen av skilda skäl att en total omlokalisering inte bör aktualiseras.

Postbanken berörs dels av pågående överväganden om samverkan mellan postbanken och Sveriges kreditbank, dels av utredningen om

samverkan mellan postgiro och bankgiro. Innan detta arbete slutförts kan inte ens en partiell omlokalisering aktualiseras. Postverkets övriga verksamheter är f. n. så integrerade med postbanken att en separat omlokalisering inte är möjlig.

Statens järnvägar har angett att en omlokalisering skulle allvarligt skada SJ:s möjligheter att hävda sig på godstransportmarknaden. Delegationen anser för sin del att en omlokalisering skulle innebära sådana påfrestningar på SJ:s organisation att den i rådande konkurrensläge inte kan försvaras.

Televerket har för delegationen redovisat omfattande rationaliserings- och delegeringsplaner. Dessa innebär att televerket under 1970-talet skulle minska sin personal i centralförvaltningen från f. n. ca 2 800 till ca 1 400. Enligt delegationen bör en sådan organisationsförändring genomföras i Stockholm. Mot bakgrund härav och med hänsyn även till verkets kontakter med bl. a. ELLEMTEL Utvecklings Aktiebolag och Telefon AB LM Ericsson anser sig delegationen inte kunna förorda en total omlokalisering av televerket.

Statens vattenfallsverk har enligt delegationen inte sådana kontakter att en lokalisering till Stockholm av det skälet är nödvändig. Inte heller har delegationen kunnat acceptera av vattenfallsverket angivna kostnader för en omlokalisering. Även enligt delegationens beräkningar förefaller emellertid kostnaderna för en omlokalisering av vattenfallsverket vara väsentligt högre än för de myndigheter som av delegationen föreslås bli omlokaliserade. Vidare innebär en omlokalisering av vattenfallsverket — trots kompensande åtgärder — risker för störningar i verkets kraftproducerande uppgifter. Med hänsyn härtill anser sig delegationen inte kunna förorda en omlokalisering av vattenfallsverket.

En fullständig förteckning över de myndigheter som enligt delegationen bör förbli i storstockholmsområdet finns redovisad i tabell 3.

Tabell 3. Centrala statliga myndigheter som enligt delegationen bör förbli i stockholmsområdet.

Departements- tillhörighet	Myndighet	Antal anställda (avrundade tal)
	Statsdepartementen	1 650
Justitie-	Högsta domstolen	120
	Regeringsrätten	100
	Justitiekanslern	10
	Riksåklagaren	40
	Rikspolisstyrelsen	510
Utrikes-	Styrelsen för internationell utveckling	275
Försvars-	Försvarsstaben	400
	Arméstaben	400
	Marinstaben	350

Departements- tillhörighet	Myndighet	antal anställda (avrundade tal)
	Flygstaben	350
	Försvarets materielverk (del av)	2 800
	Försvarets forskningsanstalt (del av)	900
	Krigsarkivet	25
	Försvarets rationaliseringsinstitut	55
	Flygtekniska försöksanstalten	235
	Förvarshögskolan	15
	Militärhögskolan	100
	Krigsskolan	140
	Sjökrigsskolan	125
	Militärapoteket	95
Social-	Socialstyrelsen	720
	Giftnämnden	15
	Arbetskyddsstyrelsen + arbetsmedicinska institutet (del av)	265
	Försäkringsdomstolen	30
	Försäkringsrådet	20
	Riksförsäkringsverket (del av)	340
	Statens strålskyddsinstitut	100
	Statens arbetsklirik	30
Kommunika- tions-	Postverket	6 400
	Televerket (del av)	2 600
	Statens järnvägar	1 800
	Transportnämnden	15
Finans-	Kammarkollegiet	60
	Statskontoret	320
	Generaltullstyrelsen	315
	Byggnadsstyrelsen	615
	Statistiska centralbyrån (del av)	1 000
	Datamaskincentralen för administra- tiv databehandling (DAFA)	340
	Bankinspektionen	60
	Försäkringsinspektionen	50
	Riksrevisionsverket	250
	Riksskatteverket (inkl. exekutions- väsendets organisationsnämnd)	430
	Konjunkturinstitutet	35
	Statens förhandlingsnämnd	15
	Statens avtalsverk	100
	Statens personalutbildningsnämnd	45
	Statens personalnämnd	70
Utbildnings-	Riksarkivet	80
	Riksantikvarieämbetet	160
	Universitetskanslersämbetet	115
	Utrustningsnämnden för universitet och högskolor	45
	Skolöverstyrelsen (del av)	695
Jordbruks-	Statens naturvårdsverk	290
	Koncessionsnämnden för miljöskydd	15
Handels-	Kommerskollegium	150
	Patent- och registreringsverket (del av)	500
	Näringsfrihetsombudsmannen	20
	Konsumentombudsmannen	20
	Statens pris- och kartellnämnd	165
	Konsumentverket	150
	Överstyrelsen för ekonomiskt försvar	150

Departements- tillhörighet	Myndighet	antal anställda (avrundade tal)
Inrikes-	Arbetsmarknadsstyrelsen	730
	Bostadsstyrelsen	150
	Statens hyresråd	30
Civil-	Statens planverk	120
Industri-	Statens vattenfallsverk	1 820
	Styrelsen för teknisk utveckling	100
	Diverse övriga myndigheter (kommittéer, kulturella institutioner, forskningsråd m fl) ca	1 500
	Summa (avrundat)	31 700

Delegationen har för de granskade myndigheterna ställt samman redogörelser för organisation, uppgifter, samverkansbehov m. m. För det detaljerade innehållet i dessa sammanställningar hänvisas till delegationens betänkande och dess bilaga III. I det följande ges en sammanfattning härav främst i fråga om de myndigheter som delegationen anser helt eller delvis böra omlokaliseras.

Domstolsverket

I prop. 1972: 1 bil. 4 föreslog Kungl. Maj:t att en central förvaltningsmyndighet för domstolsväsendet skulle inrättas i Jönköping fr. o. m. den 1 juli 1973. Riksdagen hade vid tiden för delegationens slutrapport beslutat (JuU 1972: 8, rskr 1972: 159) att ett domstolsverk skulle inrättas men hade, i avvaktan på delegationens förslag, beslutat uppskjuta avgörandet beträffande tidpunkten för inrättandet och valet av lokaliseringsort till höstsessionen vid 1972 års riksdag.

Delegationen förklarade i sitt yttrande till domstolsverksutredningen att ett blivande domstolsverk borde kunna förläggas utanför Stockholm. I yttrandet förordade delegationen vidare en förläggning till Sundsvall. Sedan delegationen avgav sitt yttrande hade inga nya förhållanden tillkommit som gett delegationen anledning till ändrat ställningstagande.

Försvarsstaben, arméstaben, marinstaben, flygstaben, försvarets materielverk och försvarets brevskola

Försvarsstaben är överbefälhavarens stab. I stabens arbetsuppgifter ingår bl. a. att biträda överbefälhavaren i fråga om ledning av den operativa verksamheten inom krigsmakten samt krigsmaktens utveckling och inriktning. Staben är organiserad på operationsledning och fyra sektioner för i huvudsak samverkansfrågor, underrättelse- och säkerhetstjänst, personalfrågor och försvarsupplysning samt studie- och planeringsverksamhet. Dessutom finns en personalvårdsbyrå, en kommandanturavdelning och en befästringsinspektion. Staben har ca 400 anställda.

Arméstaben, som biträder chefen för armén med ledningen av förbandsproduktionen inom armén, är organiserad på tre sektioner, sex truppslagsavdelningar, en administrativ avdelning och en budgetavdelning. Staben har ca 400 anställda.

Marinstaben, som biträder chefen för marinen med ledningen av förbandsproduktionen inom marinen, är organiserad på en planeringsavdelning, fyra sektioner och en chefssektion. Staben har ca 350 anställda.

Flygstaben, som biträder chefen för flygvapnet med ledningen av förbandsproduktionen inom flygvapnet, är organiserad på en planeringsavdelning, två sektioner, en flygsäkerhetsavdelning, en systemgrupp, en chefsexpedition och ett centralorgan för den militära vädertjänsten. Staben har ca 350 anställda.

Försvarets materielverk är central förvaltningsmyndighet för tyg- och intendenturförvaltningen vid krigsmakten och har till uppgift att tillgodose krigsmaktens behov av materiel och andra förnödenheter inom verkets verksamhetsområde. Verket har totalt ca 3 400 anställda. Riksdagen beslutade år 1971 att vissa delar av försvarets materielverk skulle lokaliseras utanför stockholmsområdet (prop. 1971: 29, InU 1971: 15, rskr 1971: 196 och prop. 1971: 124, FöU 1971: 22, rskr 1971: 292). Sålunda beslutades att huvudavdelningen för drifttjänst samt mätdonssektionen i huvudavdelningen för armémateriel skall lokaliseras till karlstadsområdet. Vidare beslutades att provningsenheten i huvudavdelningen för flygmateriel med undantag av försöksplatserna skall lokaliseras till Linköping (Malmslätt). Totalt beräknas omlokaliseringarna beröra ca 500 anställda.

Försvarets brevskolas främsta uppgift är att utveckla och framställa utbildningshjälpmedel samt genomföra studier och försök inom det utbildningsteknologiska området. Antalet anställda är ca 40. Härtill kommer ett 30-tal värnpliktiga programmerare.

Överbefälhavaren har på uppdrag av delegationen kartlagt förutsättningarna för en partiell omlokalisering av de fyra militära staberna och försvarets materielverk vid alternativa utflyttningstal 1 000, 1 500 och 2 000 anställda av sammanlagt 4 300 anställda.

Försvarets rationaliseringsinstitut har undersökt förutsättningarna att bl. a. omlokalisera försvarets brevskola.

Delegationen anser sig inte på grundval av överbefälhavarens utredning kunna framlägga konkreta förslag till omlokaliseringar. Detta skulle kräva mera ingående organisatoriska studier och sannolikt också kräva organisatoriska förändringar. Delegationen förutsätter att om en organisationsöversyn av de centrala staberna skulle aktualiseras, denna också tar upp frågan om partiell omlokalisering eller delegering av vissa av de nuvarande stabsfunktionerna.

Delegationen har dock funnit en funktion där en partiell omlokalisering redan nu förefaller värd en närmare kartläggning, nämligen i fråga

om publikationsverksamheten vid centrala staber och förvaltningar samt försvarets brevskola liksom den s. k. normalieverksamheten vid försvarets materielverk. Det kan erinras att inom försvarets rationaliseringsinstitut f. n. pågår en översyn av publikationstjänsten. Det förefaller delegationen lämpligt att denna utredning utvidgas till att avse hela publikations- och normalieverksamheten inom försvaret samt även förutse-ningarna att omlokalisera denna verksamhet.

Försvarets civilförvaltning

Försvarets civilförvaltning leder och övervakar krigsmaktens avlönings-, kassa- och räkenskapsväsende. Verket svarar vidare för krigsmaktens rättsliga angelägenheter. Häri ingår bl. a. att vara krigsmaktens patentorgan. Civilförvaltningen leder även utvecklingen och införandet av system för redovisning och revision inom försvaret.

Civilförvaltningen består av fyra byråer. För ledning av datadriften inom försvaret har provisoriskt inrättats en särskild enhet, datadriftledningen. Till denna är knuten en datadriftenhet som utför databehandling främst för civilförvaltningens behov men även för andra centrala myndigheter inom försvaret. Antalet anställda vid civilförvaltningen är 297.

Civilförvaltningens utåtriktade kontakter avser till väsentlig del försvarets myndigheter och hänger samman med verkets uppgifter som serviceorgan åt i första hand centrala staber och förvaltningar. Verket har även kontakter med olika civila myndigheter genom att det inom sitt verksamhetsområde fungerar som samordnande och förmedlande instans mellan försvaret och den civila statsförvaltningen.

Civilförvaltningen och dess *företagsnämnd* framhåller att de bestående ökningarna av driftkostnaderna kommer att i första hand hänföra sig till ökad reseverksamhet. Vid en omlokalisering har förtidspensionering beräknats bli aktuell för ca 45 tjänstemän. Kostnaderna härför beräknar verket och företagsnämnden till 3 à 3,5 milj. kr.

Delegationen har med hjälp av kommunikationsundersökningen KOMM 71 kunnat konstatera att civilförvaltningen kännetecknas av huvudsakligen rutinmässiga kontakter. Detta förhållande liksom de uppgifter i övrigt som redovisats beträffande civilförvaltningen tyder på att en omlokalisering av förvaltningen bör kunna ske. Den ökade reseverksamhet som skulle bli följden av en omlokalisering torde varken kostnads- mässigt eller funktionsmässigt vara ett avgörande hinder för en omlokalisering.

Delegationen förordar följaktligen att civilförvaltningen omlokaliseras. Med hänsyn till kontakterna med patentverket bör dock civilförvaltningens patentsektioner (med 11 anställda) förbli i Stockholm. Delegationen förutsätter vidare att särskilda åtgärder vidtas för att tillgodose de specifika krav som de vid förvaltningen anställda hörselskadade kan

ha. Omlokaliseringen kommer vid nuvarande personalstyrka att omfatta ca 285 anställda.

Fortifikationsförvaltningen

Fortifikationsförvaltningen är central förvaltningsmyndighet för fortifikations- och byggnadsväsendet inom krigsmakten. I förvaltningens uppgifter ingår också att för krigsmaktens räkning svara för markfrågor. Fortifikationsförvaltningen skall vidare i fred organisera byggnads- och reparationsberedskapen.

Förvaltningen är organiserad på två avdelningar och sju byråer. Därjämte finns två fristående sektioner, utredningssektionen och kalkylsektionen. På regional nivå finns sju byggnadskontor. Fortifikationsförvaltningen hade budgetåret 1971/72 totalt 864 tjänster. Den egentliga centralförvaltningen hade den 1 oktober 1971 721 anställda.

Förvaltningen har omfattande kontakter med försvarets centrala staber och förvaltningar, regionala och lokala försvarsmyndigheter samt konsultföretag, entreprenörer och leverantörer.

Försvarets rationaliseringsinstitut hade vid tiden för delegationens arbete Kungl. Maj:ts uppdrag att se över fortifikationsförvaltningens organisation. Översynen utgår från att förvaltningen skall bibehållas som centralt ämbetsverk direkt underställt Kungl. Maj:t. Förvaltningens huvudsakliga arbetsuppgifter förutsätts enligt institutet vara i stort sett desamma som i dagsläget.

Försvarets rationaliseringsinstitut (FRI) framhåller att en eventuell omlokalisering bör i princip omfatta hela verket, undantaget kasernbyråns stockholmssektion och byggnads- och reparationsberedskapens centralkontor. Försökanläggningen bör heller inte flyttas. Enligt FRI skulle kostnadsökningen för att vidmakthålla nödvändig kontaktstruktur uppgå till ca 2 milj. kr. per år. FRI beräknar, mot bakgrund av pågående organisationsöversyn, att högst 600 tjänster berörs av en eventuell omlokalisering.

Fortifikationsförvaltningen och dess *företagsnämnd* finner det uppenbart att en omlokalisering av förvaltningen utan att överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna med staber samt försvarets materielverk lokaliseras till samma ort på sikt leder till att förvaltningen inte kan leda byggprocessen. Förvaltningen avstyrker därför omlokalisering.

Delegationen anför att av det av FRI lämnade underlaget för ställningstagande i lokaliseringsfrågan framgår att inga avgörande hinder finns mot en omlokalisering. Delegationen anser därför att fortifikationsförvaltningen bör omlokaliseras. Med hänsyn till vad fortifikationsförvaltningen anfört om sitt samverkansbehov med de militära myndigheterna anser delgationen att förvaltningen bör lokaliseras på begränsat avstånd från Stockholm.

Försvarets forskningsanstalt

Försvarets forskningsanstalt, FOA, har till uppgift att bedriva forskning för försvarsändamål, främst inom de naturvetenskapliga, tekniskvetenskapliga och medicinska forskningsgrenarna i den mån sådan forskning ej ankommer på andra myndigheter och institutioner. Verksamheten är väsentligen inriktad på teknologier med tillämpningar inom konventionella vapensystem, tillhörande spanings- och sambandsteknik samt på skydd mot nukleära, kemiska och biologiska stridsmedel.

FOA är organiserad på fyra avdelningar samt en administrativ byrå och en planeringsbyrå. Av de fyra avdelningarna avser en avdelning kemi och medicin (FOA 1), en fysik (FOA 2), en teleteknik (FOA 3) samt en kärnfysik, kärnkemi och material (FOA 4). Antalet anställda vid FOA är drygt 1 600.

Huvuddelen av FOA:s verksamhet är lokaliserad till tre platser i stockholmsområdet, nämligen Linnégatan 89 samt försöksstationerna i Ursvik, Sundbyberg och Grindsjön, Sorunda. På Linnégatan är administrativa byrån och planeringsbyrån, FOA 3 samt delar av FOA 2 och FOA 4 placerade (sammanlagt 900 anställda). I Ursvik är FOA 1 och en del av FOA 4 placerade (475 anställda). I Grindsjön är delar av FOA 2 placerade (147 anställda). Därtill kommer viss personal placerad vid olika laboratorier, försöksstationer o. d. inom och utom stockholmsregionen.

1969 års försvarsforskningsutredning (FU-69) hade till uppgift att se över den framtida försvarsforskningen. Utredningen har i sitt betänkande Försvarsforskningens ledning (Fö stencil 1971: 5, 6) lämnat förslag till detaljorganisation av en styrelse för försvarsforskning samt förslag rörande ansvarsfördelning och finansieringsvägar i försvarsforskningsorganisationen i stort. Enligt förslaget skall huvuddelen av FOA P (planeringsbyrån) uppgå i den nya styrelsen, som beräknas få ca 120 anställda.

Beträffande FOA:s kontaktnät har FU-69 låtit företa en specialundersökning av vissa delar av forskningsanstaltens externa kontakter som bedömdes vara av särskild betydelse i lokaliseringssammanhang. FU-69 framhåller att kontakterna med i första hand försvarets staber och förvaltningar (försvarets materielverk) måste tillmätas stor betydelse ur funktionell synpunkt. Vidare tillmäts nära kontakter med universitets- och högskoleinstitutioner också stor betydelse. FU-69 anser däremot att FOA:s industrikontakter i jämförelse med de nyss nämnda kontaktkämlorna är av mindre betydelse ur lokaliseringssynpunkt.

FU-69 har delgett delegationen underlag för ställningstaganden. Av detta framgår bl. a. att en nedläggning och försäljning av FOA:s nuvarande anläggningar vid Ursvik i Sundbybergs kommun skulle finansiera en helt ny likvärdig anläggning och därutöver ge ett överskott på ca 15

milj. kr. Reservation mot denna beräkning har emellertid avgetts av FOA.

FOA och dess företagsnämnd understryker vikten av samarbetet mellan anstalten å ena sidan samt universitet och högskolor å den andra. FOA betonar också starkt behovet och förekomsten av interna kontakter, vilket enligt FOA talar för att anstalten vid en eventuell omlokalisering i vart fall inte bör splittras utan så långt möjligt samlas till en och samma ort.

Delegationen anser att den föreslagna styrelsen för försvarsforskning, SFF, bör vara lokaliserad i Stockholm.

Delegationen har inte funnit att samverkanskraven varken internt eller med staber och försvarets materielverk är så starka att en omlokalisering av delar av FOA inte är möjlig. Ett krav är att mottagningsorten har en lämplig "miljö".

Enligt delegationen bör det vara möjligt att omlokalisera de funktioner vid FOA som avser medicin, psykologi och kemi samt övriga beteendevetenskaper som sammanhänger med forskningen kring människan i ett totalförvarssystem. Antalet anställda vid dessa delar uppgår till 300 à 400. Vidare bör de funktioner vid FOA som avser teknisk informationsbehandling, spaning, samband, etc. med ca 400 anställda kunna omlokaliseras. Organisationen för och avgränsningen av de enheter som enligt delegationen bör omlokaliseras bör närmare utredas av FU-69.

Vidare bör enligt delegationen i samband med avvecklingen av anläggningarna i Ursvik viss verksamhet tillföras forskningsstationen i Sorunda, Nynäshamns kommunblock. Sysselsättningseffekten kan beräknas till minst ca 60 anställda.

Civilförvarsstyrelsen

Civilförvarsstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för civilförvaret. I styrelsens uppgifter ingår bl. a. att planlägga civilförvarsåtgärder som är gemensamma för hela landet, att i övrigt leda och övervaka planläggningen för civilförvaret, att bedriva, leda och övervaka civilförvarsutbildning samt att anskaffa och ha uppsikt över förvaring av materiel.

Civilförvarsstyrelsen består av fem byråer. Därutöver finns bl. a. ett kansli för riksnämnden för kommunal beredskap och ett tillfälligt sekretariat för studier och långsiktig planering. Byråerna är planeringsbyrån, utrustningsbyrån, kanslibyrån, tekniska byrån och utbildningsbyrån. I utbildningsbyrån ingår civilförvarsskolan i Rosersberg — med bl. a. befälsskolan och undsättningskårsskolan — samt fyra fältskolor i olika delar av landet. Civilförvarsstyrelsen har vidare ett antal förråds- och verkstadsanläggningar ute i landet. Antalet anställda i Stockholm är 164 och i Rosersberg 213.

Civildöfövarsstyrelsen samverkar med ett betydande antal myndigheter inom totalföföret samt olika frivilligorganisationer. Av särskild betydelse har angetts vara samverkan och kontakter med föfövarsstaben, öföverstyrelsen för ekonomiskt föföret, fortifikationsföfövaltningen och föförets forskningsanstalt. Kontakter sker bl. a. av sekretesskäl till stor del genom personliga sammanträffanden.

Civildöfövarsstyrelsen och dess *företagsnämnder* framhåller att en samlokalisering med öföverstyrelsen för ekonomiskt föföret, föfövarsstaben, föförets forskningsanstalt och även fortifikationsföfövaltningen är av stor betydelse för styrelsens möjligheter att fullgöra sina uppgifter. Vidare framhålls kravet på samlokalisering av den egentliga styrelsen och befälsskolan. Befälsskolan har också behov av nära kontakt med undsättningskårsskolan. Om befälsskolan flyttas till annan ort än undsättningskårsskolan behövs utbildnings- och övningsanordningar även på den nya orten.

Delegationen anser att civildöfövarsstyrelsens kontakter med andra myndigheter kan upprätthållas på ett tillfredsställande sätt även efter en omlokalisering. Omlokaliseringen bör omfatta den egentliga styrelsen, inklusive utbildningsbyrån. Vidare bör befälsskolan omlokaliseras. Där- emot bör undsättningskårsskolan förbli i Rosersberg. Det antal anställda som föreslås omlokaliserade kan beräknas till 200.

Luftvärnsskjutskolan (LvSS) samt Luftvärnets kadett- och aspirantskola (LvKAS)

LvSS har till uppgift att genomföra kurser för vidareutbildning av luftvärnets befäl samt att bedriva försöksverksamhet och medverka i studie- och reglementsarbete inom luftvärnsområdet. Antalet anställda är ca 15.

LvKAS har till uppgift att meddela förberedande utbildning för anställda som officer på aktiv stat eller som reservofficer inom luftvärnets. Vidare skall *LvKAS* meddela utbildning till värnpliktig officer och genomföra vissa kurser till reservofficer. Antalet anställda vid *LvKAS* uppgår till ca 20. Av uppgifter som inhämtats från föförets fredsorganisationsutredning framgår att inga hinder föreligger att omlokalisera *LvKAS*.

Föförets rationaliseringsinstitut (FRI) har för delegationens räkning utrett frågan om omlokalisering av vissa av föförets centrala skolor.

FRI anser att *LvSS* och *LvKAS* bör slås samman. Den sammanslagna skolan bör förläggas till Norrtälje.

Chefen för LvSS biträder *FRI*:s uppfattning att en eventuell omlokalisering av *LvSS* bör ske till Norrtälje och att detta bör ses som en etapp mot en sammanslagning med *LvKAS*. *Personalen vid LvSS* framhåller rekryteringsvårigheter vid en förläggning till Norrtälje.

Chefen för armén accepterar en omlokalisering av LvSS till Norrtälje om beslutet nu måste fattas.

Delegationen, som i denna fråga samrått med försvarets fredsorganisationsutredning vill för sin del förorda att LvSS omlokaliseras från Stockholm till Norrtälje. Delegationen förordar även av bl. a. organisatoriska skäl en omlokalisering av LvKAS från Göteborg till Norrtälje. Den sammanlagda omlokaliseringseffekten kan beräknas till ca 35 anställda.

Statens bakteriologiska laboratorium

Statens bakteriologiska laboratorium (SBL) är i samverkan med socialstyrelsen landets centrala anstalt för epidemiologiskt befolkningskydd. Den dominerande uppgiften är att förebygga och bekämpa infektionssjukdomar. I detta syfte utför laboratoriet diagnostiska undersökningar, framställer och tillhandahåller bakteriologiska preparat samt övervakar läget i landet beträffande epidemiska och andra smittsamma sjukdomar. I fråga om diagnostiska undersökningar verkar SBL som centrallaboratorium för enhetlighet och säkerhet vid sådana undersökningar i landet. En speciell uppgift för SBL är att upprätthålla civil och militär beredskap mot epidemier.

SBL är organiserat på åtta avdelningar. Dessa är bakteriologiska avdelningen, virologiska avdelningen, immunologiska avdelningen, produktionsavdelningen, epidemiologiska avdelningen, kemiska avdelningen, tekniska avdelningen och ekonomiavdelningen. Därutöver finns en parasitologisk sektion. Antalet anställda under budgetåret 1971/72 är 552.

Kontakter i vetenskapliga frågor upprätthålls i första hand med karolinska institutet. Institutets virologiska och immunologiska institutioner har lokaler inom SBL:s område. Viktiga kontakter upprätthålls även med statens veterinärmedicinska anstalt, veterinärhögskolan, institutioner för utbildning av laboratorieteknisk personal och statliga läkemedelsproducerande företag. SBL hämtar vidare i stort sett dagligen leveranser av vacciner, biologiskt material, apor m. m. vid Arlanda flygplats.

I den epidemiologiska övervakningen samverkar SBL med socialstyrelsen, karolinska institutet, karolinska sjukhuset, Stockholms läns mikrobiologiska centrallaboratorium.

SBL:s styrelse och *SBL:s företagsnämnd* erinrar om att SBL f. n. ligger i den enda region i landet som har ett faktiskt behov av ett laboratorium med landets största kapacitet. Rekrytering av utbildad och intränad personal för SBL:s specialiserade funktioner anses inte kunna ske i erforderlig omfattning annat än i ett storstadsområde. Centralen för epidemiologisk övervakning anses bära ligga i den folktätaste regionen med de största riskerna för svåra epidemier och de bästa resurserna för effektiva motåtgärder.

SBL framhåller att uppbyggnad av ett nytt laboratorium med den omfattning som förutses i föreliggande utbyggnadsplaner skulle kosta ca 200 milj. kr. Vid krav på täckning av kapitalkostnaderna anses avgifterna för SBL:s tjänster behöva höjas till en ohållbar nivå. En omlokalisering anser SBL vidare medföra stora sociala svårigheter för personalen.

Delegationen har vid sitt ställningstagande funnit att frågan om SBL:s framtida lokalisering påverkas av ett flertal komplicerade förhållanden. Ur de synpunkter *delegationen* har att beakta har *delegationen* stannat för att förordna omlokalisering av SBL. *Delegationen* har gjort detta ställningstagande dels mot bakgrunden av SBL:s kontaktmönster, dels med beaktande av att SBL är lokaliserat relativt centralt inom tätortsbyggelse. Det kan erinras att hälsovårdsnämnden i Solna kommun ansett SBL:s nuvarande lokalisering ur omgivningshygienisk synpunkt direkt olämplig. I detta sammanhang har *delegationen* också noterat att SBL redovisat nybyggnadsplaner för ca 100 milj. kr.

Vid en omlokalisering av SBL krävs att viss bakteriologisk och virologisk verksamhet alltså kan bedrivas i storstockholmsområdet. Detta krav borde enligt *delegationen* dock kunna tillgodoses i anslutning till Huddinge sjukhus och andra medicinska institutioner i området. Vid en omlokalisering krävs vidare att överenskommelse träffas med berörda landsting om en samordning med SBL av deras bakteriologiska och virologiska verksamhet.

Omlokaliseringen av en så stor och komplicerad institution som SBL torde också kräva en omfattande planering och sannolikt få genomföras successivt under flera år. Mot denna bakgrund förordar *delegationen* att SBL omlokaliseras men föreslår att formerna härför utreds genom särskilda sakkunniga.

Televerket

Delegationen anser, som framgått av det föregående, att televerket av skilda skäl inte bör i sin helhet omlokaliseras. För ett par enheter bör enligt *delegationen* dock en omlokalisering aktualiseras.

Statskontoret, som på uppdrag av *delegationen* kartlagt televerkets förhållanden, har vid sin kartläggning inte funnit att några absoluta hinder föreligger för en ändrad lokalisering av *teleskolan*. Beslut om omlokalisering bör emellertid anstå tills resultatet föreligger av en pågående översyn av televerkets utbildningsverksamhet. *Statskontoret* finner vidare att *byggnadsavdelningens byggnadskontor* bör kunna omlokaliseras utan väsentliga funktionella nackdelar för anläggningsverksamheten på längre sikt.

Televerket har i huvudsak anslutit sig till de synpunkter och förslag som lagts fram. Också *televerkets centrala företagsnämnd* samt *företagsnämnderna vid centralförvaltningen resp. byggnadsavdelningen* ansluter

sig i stort till förslagen. Byggnadsavdelningens företagsnämnd anser dock att underlaget för en bedömning i lokaliseringsfrågan är alltför bristfälligt och att tidpunkten för ett beslut om omlokalisering av avdelningen är mindre lämplig.

Delegationen har för sin del funnit att byggnadsavdelningens byggnadskontor bör kunna omlokaliseras. Med hänsyn till att vissa befattningar är knutna till stockholmsområdet kan omlokaliseringen beräknas omfatta 180 anställda. Vad gäller teleskolan anser delegationen att beslut att omlokalisera skolan bör fattas nu och att det pågående utredningsarbetet får anpassas härtill. Omlokaliseringen berör ca 70 anställda.

Statens vägverk

Statens vägverk är central förvaltningsmyndighet för vägväsendet.

Verket svarar för den allmänna väghållningen som åligger staten samt handlägger ärenden om sådan väg- och gatuhållning som åligger kommuner. Vidare handlägger verket ärenden om enskilda vägar samt utövar viss tillsyn över enskilda järnvägar, spårvägar och tunnelbanor.

Statens vägverk är den sammanfattande benämningen på verkets centrala, regionala och lokala organisation. Totalt har statens vägverk ca 12 500 anställda. Delegationens överväganden berör endast verkets centralförvaltning i Stockholm, som har ca 700 anställda. Centralförvaltningen är indelad i 5 avdelningar och en revisionssektion. Enligt KOMM 71 fördelar sig centralförvaltningens externa personkontakter ungefär jämnt mellan Stockholm och övriga Sverige.

Statskontoret har kartlagt de organisatoriska och funktionella förutsättningarna för lokalisering av vägverkets centralförvaltning utanför storstockholmsområdet. Statskontoret anser att vägverkets kontaktrelationer i stockholmsområdet inte utgör avgörande skäl mot en omlokalisering.

Vägverket framhåller att det bedriver interna utredningar som kan leda till förbättrade förutsättningar för ytterligare decentralisering av arbetsuppgifter från centralförvaltningen till de regionala enheterna. Verket föreslår med hänsyn härtill att beslut inte fattas om ändrad lokalisering av verkets centralförvaltning förrän överväganden skett om verkets framtida organisation.

Vägverket anför vidare att de försämrade kontaktmöjligheterna mellan departementen och vägverket, med sin omfattande samhällsplanering, kan leda till ett inte önskat dubbelarbete och en vidare uppluckring av den traditionella arbets- och ansvarsfördelningen mellan statsmakterna och myndigheterna. En eventuell omlokalisering av vägverkets centralförvaltning torde sålunda komma att innebära en centralisering av bl. a. vägplanlägningsfunktionen till departementet.

Delegationen som inte anser att en omlokalisering av vägverket behö-

ver leda till förskjutningar i kompetensen mellan Kungl. Maj:t och vägverket och som inte heller i övrigt funnit några avgörande skäl mot en omlokalisering förordar att verket omlokaliseras. Antalet anställda vid vägverket uppgår f. n. till ca 700 men delegationen vill erinra om de överväganden som pågår inom vägverket om delegering av vissa arbetsuppgifter.

Statens trafiksäkerhetsverk

Trafiksäkerhetsverket är central myndighet för uppgifter rörande trafikreglering, fordonskontroll, förarutbildning och körkort samt allmänt trafiksäkerhetsarbete och information i trafiksäkerhetsfrågor. Verket kommer att — när omläggning till maskinella register är slutförd — bli ansvarig myndighet för de nya centrala bil- och körkortsregistren med beräknat ca 50 resp. 20 anställda. Omläggningen beräknas ske under år 1973. Registerenheter avses komma att förläggas till Örebro.

Trafiksäkerhetsverkets centrala organisation omfattar fyra byråer. För förarprov, fordonsbesiktning m. m. finns en regional organisation med sju distrikt.

Antalet anställda vid den centrala förvaltningen under budgetåret 1971/72 är bortåt 100. Antalet anställda vid registerenheter beräknades av delegationen komma att uppgå till ca 70.

I samordnings- och informationsverksamheten samarbetar trafiksäkerhetsverket med bl. a. statens vägverk, kommunala väghållare, Svenska kommunförbundet, rikspolisstyrelsen, skolöverstyrelsen, socialstyrelsen, AB Svensk Bilprovning, motororganisationerna, bransch- och yrkesorganisationer, Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, Sveriges Radio, Allmänna Förlaget och olika reklambyråer. I verksamheten för fordonskontroll har verket nära kontakt med bl. a. tillverkare/generalagenter, motorbranschens företrädare och AB Svensk Bilprovning.

Trafiksäkerhetsverket och verkets *företagsnämnd* har framhållit att en utlokalisering inte skulle innebära några oöverstigliga hinder men medföra så stora nackdelar för verksamheten både ur effektivitetssynpunkt och ur ekonomisk synpunkt att det inte kan vara försvarligt att genomföra en sådan. En omlokalisering medför enligt verket årliga merkostnader på ca 1 milj. kr. för ökade resor, förstärkning och dubblering av personal m. m.

Delegationen har inte kunnat finna att trafiksäkerhetsverkets kontakter med andra verksamheter skulle försvåras i sådan grad att en omlokalisering skulle vara olämplig. Delegationen har inte heller i övrigt funnit några avgörande skäl som talar mot en omlokalisering. Delegationen förordar således att trafiksäkerhetsverket omlokaliseras från storstockholmsområdet.

Skolöverstyrelsen

Delegationen uttalade redan i sitt första betänkande att skolöverstyrelsen (SÖ) borde förbli i Stockholm. I denna etapp har delegationen prövat förutsättningarna för en partiell omlokalisering. Delegationen har funnit två verksamheter inom SÖ vara av särskilt intresse, nämligen intagningen till viss lärarutbildning (intagningssektionen) och provkonstruktionsverksamheten.

Intagningssektionen har f. n. 13 heltidsanställda vartill kommer deltidspersonal motsvarande ca 18 årsanställda. Sektionens uppgifter är att svara för central intagning till förskolläro-, klassläro- och ämnesläro- utbildning m. m. Kontakterna mellan sektionen och övriga verket förefaller inte vara av den art att de förhindrar en omlokalisering.

Provkonstruktionsverksamheten (sektion L 4: 3) har f. n. 15 anställda, vartill kommer deltidspersonal motsvarande ca 4 årsarbetare.

Sektionen svarar för konstruktion och distribution av standardprov och centrala prov inom skolan. Enligt SÖ är verksamheten starkt expansiv och kan beräknas sysselsätta lägst ca 50 personer budgetåret 1975/76 med ökning de följande åren till lägst ca 150 personer. Inte heller i detta fall synes enhetens kontaktmönster förhindra en omlokalisering.

SÖ och dess *företagsnämnd* anförde att det med hänsyn till en förestående organisationsöversyn av SÖ inte var meningsfullt att diskutera en partiell omlokalisering.

Delegationen finner för sin del att inga hinder möter att omlokalisera intagningssektionen och provkonstruktionsverksamheten. Av särskilt intresse är den sistnämnda verksamheten mot bakgrund av den av SÖ förutsedda kraftiga expansionen. Sysselsättningseffekten av de bägge enheternas omlokalisering kan beräknas till f. n. ca 50 anställda men skulle på sikt öka till 150 à 200.

Kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet samt utbildningsprogramenheten vid Sveriges Radio AB

Kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet ("nya TRU") skall planera och leda produktion i första hand för vuxenutbildning på alla utbildningsnivåer och förskola. Utbildningsprogramenheten vid Sveriges Radio AB svarar för produktion i första hand för låg-, mellan- och högstadiet, det gymnasiala stadiet samt för lärarfortbildning. Verksamheterna finansieras av skattemedel. Antalet anställda uppgår till ca 300 personer. Antalet externa medarbetare som engageras i verksamheterna uppgår till ca 1 300 personer.

Av tidigare undersökningar framgår att antalet kontakter till övervä-

gande del avser personer och institutioner i stockholmsområdet. Kommittén och programenheten framhåller att en betydelsefull del av verksamheten bygger på möjligheter att köpa tjänster på frilansbasis av bl. a. Sveriges Radio. Sveriges Radio understryker särskilt vikten av tillgång till utländska medarbetare i kurser i främmande språk. Enligt Sveriges Radio måste produktionen av språkprogrammen därför ske i Stockholm. Sveriges Radio understryker vidare vikten av kontakt med skolöverstyrelsen.

Delegationen har som framgått av det föregående i sitt förra betänkande föreslagit att verksamheterna skulle lokaliseras till Umeå. Kungl. Maj:t föreslog i prop. 1971: 29 att verksamheterna skulle lokaliseras till Norrköping. Riksdagen (InU 1971: 15, rskr 1971: 196) beslöt — med anledning av att ett förslag till ny organisation för de berörda verksamheterna nyligen framlagts — att inte träffa ett definitivt avgörande. Riksdagen beslöt vidare att bl. a. frågan om möjligheten att förlägga verksamheterna till Umeå skulle bli föremål för ytterligare utredning. Även andra lokaliseringsalternativ skulle kunna övervägas. Kungl. Maj:t uppdrog i september 1971 åt delegationen att på nytt överväga och framlägga förslag till lokalisering av verksamheterna.

Delegationen har — i avvaktan på ställningstagande i organisationsfrågan — prövat olika lokaliseringsalternativ för en hypotetisk organisation. Delegationen har därvid förutsatt att verksamheten har tillgång till en filial i Stockholm medan huvuddelen av verksamheten förutsetts lokaliserad till Umeå alternativt Norrköping.

Sveriges Radio AB och berörd *företagsnämnd* framhåller bl. a. att ett beslut i lokaliseringsfrågan om möjligt bör anstå med hänsyn till att organisationsfrågan ej är löst. *Kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet* föreslår att delegationen ej tar slutlig ställning förrän kommittén avslutat sin utredning. Detta arbete beräknas pågå i två år. *Företagsnämnden* anför liknande synpunkter.

Delegationen har vid sina förnyade överväganden funnit att ökningen av driftkostnader till följd av en omlokalisering skulle bli klart högre för denna typ av verksamheter än för förvaltningsverksamheter i allmänhet. Med hänsyn till det stora lokaliseringsvärde verksamheterna kan anses ha bör de högre kostnaderna dock inte anses förhindra en omlokalisering. Några avgörande kostnadsskillnader synes inte föreligga mellan Umeå och Norrköping.

Genom Kungl. Maj:ts beslut i december 1971 har kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet fått i uppdrag att framlägga förslag om hur verksamheterna skall organiseras. Enligt delegationens mening kan så väsentliga förändringar i fråga om verksamheternas framtida inriktning, omfattning och organisation komma att ske till följd av kommitténs utrednings-

arbete att det inte synes meningsfullt att nu ta slutlig ställning i lokaliseringsfrågan. Delegationen förordar därför att kommittén ges i uppdrag att i samband med förslag i organisationsfrågan även pröva frågan om verksamheternas framtida lokalisering.

Statens jordbruksnämnd

Statens jordbruksnämnd är central förvaltningsmyndighet för ärenden rörande prisreglering och marknadsföring på jordbrukets och fiskets områden. Nämnden svarar även för den ekonomiska försvarsberedskapen på livsmedelsområdet och är huvudman för skördeskadeskyddet.

Jordbruksnämnden har vidare överinseende över de s. k. regleringsföreningarna som svarar för de direkta marknadsreglerande åtgärderna i fråga om jordbrukets och fiskets olika produkter.

Inom nämnden finns fem byråer och två särskilda sektioner.

Antalet anställda vid jordbruksnämnden under budgetåret 1971/72 var ca 150. Antalet anställda vid kanslierna hos de sex regleringsföreningar som ligger i Stockholm var ca 30.

I prisregleringsverksamheten tillämpas ett system med förhandlingar, överläggningar och andra kontakter med berörda intressentgrupper som företräds med ledamöter i jordbruksnämndens olika organ, regleringsföreningarnas styrelser och jordbrukets och fiskets förhandlingsdelegationer. Ledamöter kommer till mycket stor del från centrala organisationer inom jordbruket, handeln och näringslivet i övrigt samt arbetsmarknadens parter. De organ som ifrågavarande ledamöter representerar är f. n. i hög grad koncentrerade till Stockholm.

I handelspolitiska frågor deltar tjänstemän från nämnden ofta i överläggningar inom utrikes-, handels- och jordbruksdepartementen samt kommerskollegium. I fråga om planering av livsmedelsberedskapen samverkar nämnden i första hand med det tjugotal centrala myndigheter som ingår i det ekonomiska försvaret. I ett krisläge skall nämnden som centralt regleringsorgan svara för försörjningen med och fördelningen av livsmedel och jordbruksförnödenheter. I krig skall nämnden ingå i den s. k. riksstyrelsen.

Jordbruksnämnden och nämndens *företagsnämnd* avstyrker bestämt en utlokalisering av nämnden. Nämndens karaktär av utrednings-, planerings-, förhandlings- och regleringsorgan gör den särskilt kännbar för sådan utlokalisering som försämrar samarbetsmöjligheterna. Både nämnden och nämndens kansli samt förhandlingsdelegationerna och deras basorganisationer bör enligt nämnden vara på samma ort under de stundom ganska långvariga förhandlingsperioderna. Jordbruksnämndens uppgifter i kristid ställer vidare speciella krav på central lokalisering.

Enligt jordbruksnämnden skulle en omlokalisering av nämnden kun-

na påverka lokaliseringen av de regleringsföreningar som nu finns i Stockholm samt Lantbrukarnas riksförbund med anslutna branschföreningar.

Delegationen är medveten om behovet av ett intimt samarbete mellan jordbruksnämnden å ena sidan samt regleringsföreningarna och Lantbrukarnas riksförbund med anslutna branschföreningar å den andra. Nämndens samarbetsbehov i övrigt är enligt delegationens mening inte sådant att det förhindrar en omlokalisering.

Det enda väsentliga motivet till en fortsatt stockholmslokalisering för jordbruksnämnden är följaktligen det förhållandet att flertalet regleringsföreningar och Lantbrukarnas riksförbund är förlagda till detta område. Delegationen har utgått från att regleringsföreningarna och riksförbundet med dess branschföreningar är positiva till att flytta ut från stockholmsområdet. Mot den bakgrunden bör jordbruksnämnden kunna omlokaliseras.

Patent- och registreringsverket

Delegationen har såsom framgått av det föregående förklarat att patentverksamheten inte bör omlokaliseras. Detsamma gäller varumärkes-, mönster- och namnverksamheten. Patentverkets bolagsbyrå är en i väsentliga avseenden från övriga verket fristående enhet. Vid byrån handläggs frågor om registrering m. m. av aktiebolag. Byråns uppgifter avser bl. a. behandling av ansökningar för nya bolag och anmälningar för redan registrerade bolag. Antalet anställda vid byrån är f. n. ca 120.

Patent- och registreringsverkets kundkrets i bolagsärenden finns enligt vad som uppgetts till övervägande del i stockholmsområdet. I registrerings- och ansökningsärenden sker kontakter mellan verket och bolagen eller deras ombud främst per post eller telefon men även till viss del genom personliga besök på verket. Antalet besökare är ca 12 000 per år.

Patent- och registreringsverket och verkets *företagsnämnd*, som anser att en flyttning av patentadministrationen skulle omöjliggöra för verket att såväl nationellt som internationellt fullgöra sina uppgifter, anför att en flyttning av bolagsbyrån skulle fördyra och försämra den service som nu lämnas.

Delegationen har för sin del funnit att patent- och registreringsverkets bolagsbyrå, med f. n. 120 anställda, bör kunna omlokaliseras. Varken byråns externa eller interna kontakter torde vara av den art att de förhindrar en omlokalisering.

Statens brandinspektion, statens brandskola och sprängämnesinspektionen

Statens brandinspektion har som central förvaltningsmyndighet tillsyn över brandförsvaret i riket. I inspektionens uppgifter ingår bl. a. att ge råd och anvisningar till kommuner och enskilda i frågor av allmän betydelse för brandförsvaret, att verka för att brandförsvaret ordnas ändamålsenligt och att verka för standardisering av brandmateriel. Vid inspektionen finns 9 anställda.

Statens brandskola har till uppgift att utbilda brandpersonal och skorstensfejare samt att genom annan utbildningsverksamhet och brandteknisk forskning främja brandförsvarets utveckling. Antalet anställda uppgår till 9. Härutöver utnyttjar skolan ett mycket stort antal deltidslärare.

Sprängämnesinspektionen är statligt tillsynsorgan för ärenden om explosiva och brandfarliga varor och därmed sammanhängande frågor. Kommerskollegium är chefsmyndighet för inspektionen som har 17 anställda.

Räddningstjänstutredningen har i sitt betänkande *Räddningstjänst* (SOU 1971: 50) föreslagit att de ärenden angående brandfarliga varor m. m. som nu handläggs av kommerskollegium och sprängämnesinspektionen och som inte är av militär natur överförs till brandinspektionen. Utredningen har också framhållit att påtagliga fördelar skulle vinnas om även brandskolan inordnas i brandinspektionen.

Delegationen ansåg i sitt remissyttrande över räddningstjänstutredningens betänkande att — om den föreslagna omorganisationen av brandinspektionen genomförs — inspektionen borde lokaliseras utanför storstockholm. Även om den föreslagna omorganisationen inte skulle genomföras ansåg delegationen att brandinspektionen och brandskolan borde bli föremål för omlokalisering.

Sedan delegationen avgav sitt yttrande har inga nya förhållanden framkommit som ger delegationen anledning till ändrat ställningstagande. Delegationen förordar således att de f. n. tre myndigheterna — brandinspektionen, brandskolan och sprängämnesinspektionen — omlokaliseras.

Statens institut för företagsutveckling

Statens institut för företagsutveckling har till uppgift att främja näringslivets tekniska och ekonomiska utveckling med särskild hänsyn till de mindre och medelstora industriföretagen samt hantverket. Institutet skall bl. a. genom kurser, föreläsningar, publiceringsverksamhet och rådgivning sprida information i tekniska, administrativa, kommersiella och ekonomiska frågor och i övrigt främja utbildning av företagare och anställda inom industri och hantverk. Institutet bedri-

ver även försöks- och utvecklingsverksamhet samt utför provningar och undersökningar.

Inom institutet finns tre byråer. Institutet har regionalkontor i Malmö, Göteborg och Luleå och lokalkontor i Härnösand, Umeå och Skellefteå samt en kursgård i Älvsbyn. Antalet anställda under 1971/72 var 255. Därtill kommer 12 arkivarbetare. Av de anställda var 57 stationerade utanför stockholmsområdet.

Institutets verksamhet finansieras till övervägande del genom avgifter från mottagarna av institutets tjänster. Självfinansieringsgraden uppgick 1970/71 till 78,9 %, vilket motsvarade ca 15,8 milj. kr. i avgifter m. m.

Institutets utåtriktade informationsverksamhet sker till mycket stor del genom kurser. Verksamhetsåret 1970/71 fördelades kurserna med 403 inom stockholmsområdet och 372 inom de områden som ankommer på regionalkontoren. Som lärare i kursverksamheten anlitas dels institutets tjänstemän och dels utomstående föreläsare m. fl. Av de närmare 1 100 utomstående lärare som anlätades 1970 kom över 800 från stockholmsområdet.

Institutet och dess *företagsnämnd* anser att ett alternativ till omlokalisering är en ökad decentralisering. En omlokalisering skulle enligt SIFU medföra bestående merkostnader för resor för bl. a utomstående speciallärare. Vidare beräknas merkostnader uppstå för kursdeltagare. Vid en flyttning räknar institutet med ett intäktsbortfall. Det är enligt institutet troligt att marknadsbortfallet under omställningsperioden blir svårt att återta i framtiden.

Delegationen har funnit att omlokalisering av institutet bör kunna ske. Ca 80 av de ca 200 i Stockholm anställda kan anses fullgöra regionala uppgifter för stockholmsområdet. Omlokaliseringen kan därför beräknas beröra 120 anställda.

Tillsammans med tidigare beslut om omlokalisering innebär delegationens förslag att ca 11 300 anställda i central statlig verksamhet förläggs utanför stockholmsområdet. De verksamheter som berörs av omlokalisering till följd dels av tidigare beslut av statsmakterna, dels av delegationens nu föreliggande förslag har sammanställts i tabell 4.

Återstående centrala myndigheter (dclar av myndigheter) med ca 32 000 anställda bör enligt delcgationen även i framtiden vara förlagda till stockholmsområdet. Ifrågavarande verksamheter har sammanställts i tabell 3.

Ett genomförande av delegationens förslag skulle tillsammans med statsmakternas redan fattade beslut innebära att ca 3/4 av de anställda i central statlig förvaltning kommer att vara stationerade i stockholmsområdet. Av samtliga statsanställda i stockholmsområdet skulle 12 % omlokaliseras och 88 % förbli i detta område.

Tabell 4. Beslutad och av delegationen föreslagen omlokalisering utan fördelning på orter.

Myndighet	Antal anställda (avrundat)	
<i>I. Tidigare beslut</i>		
Kammarrätten, två avdelningar	25	
Statens kriminaltekniska laboratorium	60	
Kriminalvårdsstyrelsen	300	
Centralnämnden för fastighetsdata	70	
Försvarets sjukvårdsstyrelse	110	
Försvarets materielverk (del av)	500	
Värnpliktsverket	75	
Militärpsykologiska institutet	40	
Försvarets förvaltningskola	50	
Arméns tekniska skola	200	
Statens rättskemiska laboratorium	85	
Arbetsmedicinska institutet (filial)	40	
Riksförsäkringsverket (del av)	200	
Sjöfartsverket	290	
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	400	
Luftfartsverket	305	
Statens väg- och trafikinstitut	150	
Statens geotekniska institut	80	
Bilregistret	70	
Körkortsregistret		
Mynt- och justeringsverket (del av) (=myntverket)	50	
Statistiska centralbyrån (del av) ¹	700	
Statens personalpensionsverk	245	
Centrala studiehjälpsnämnden	90	
Kungl. Tekniska högskolan i Stockholm (del av)	400	
Socialhögskolan i Östersund	40	
Bibliotekshögskolan	40	
Lantbruksstyrelsen	185	
Skogsstyrelsen	95	
Statens livsmedelsverk	185	
Skogshögskolan	330	
Statens institut för byggnadsforskning	160	
Statens invandrarverk	210	
Lantmäteristyrelsen	170	
Rikets allmänna kartverk	520	
Sveriges geologiska undersökning	260	
Statens provningsanstalt	220	
Domänverket	400	7 350
<i>II. Nu föreliggande förslag</i>		
Domstolsverket	75	
Försvarets civilförvaltning	285	
Fortifikationsförvaltningen	600	
Försvarets forskningsanstalt (del av)	750	
Civilförsvarsstyrelsen	200	
Statens bakteriologiska laboratorium	550	
Televerket (del av)	250	
Statens vägverk	700	
Statens trafiksäkerhetsverk	95	
Skolöverstyrelsen (del av)	50	
Statens jordbruksnämnd	150	
Patent- och registreringsverket (del av)	120	
Statens brandinspektion	35	
Statens brandskola		
Sprängämnesinspektionen		
Statens institut för företagsutveckling	120	3 980
	Summa	11 330

¹ Enligt beslut av Kungl. Maj:t i särskild ordning.

Val av lokaliseringsorter

Delegationen redovisade i sitt första betänkande de principer som delegationen ansåg böra vara vägledande vid valet av lokaliseringsorter för central statlig förvaltning. En viktig utgångspunkt var därvid att från stockholmsregionen utflyttad statlig förvaltning skulle lokaliseras framför allt till sådana regioner som kunde utvecklas till alternativa lokaliseringsorter till storstäderna.

Delegationen redovisade material som tydde på att förutsättningarna att utveckla storstadsalternativ var begränsade. Framför allt gäller detta i Norrland. Delegationen ansåg emellertid att på grund av de speciella obalansproblemen som finns inom stödområdet statlig verksamhet borde lokaliseras till ett antal orter även i detta område.

Vid valet av lokaliseringsorter beaktade delegationen dessutom att vissa verksamheter var beroende av speciellt goda kommunikationer med huvudstaden medan andra åter borde anknyta till befintliga institutioner av olika slag.

Från dessa utgångspunkter föreslog delegationen följande orter som lämpliga lokaliseringsorter för central statlig verksamhet som utflyttats från Stockholm, nämligen: Norrköping, Linköping, Karlstad, Gävle, Falun/Borlänge, Sundsvall, Östersund, Umeå och Luleå.

I propositionen om omlokalisering av viss statlig verksamhet (prop. 1971: 29) accepterade departementschefen de föreslagna lokaliseringsorterna men förordade därutöver att även Uppsala, Eskilstuna, Jönköping och Borås skulle bli lokaliseringsorter för central statlig förvaltning. Genom tidigare beslut har även Örebro kommit att utgöra lokaliseringsort för sådan verksamhet (del av statistiska centralbyrån). Departementschefen underströk att de berörda orterna kunde betraktas som så väl utbyggda regionala tillväxtcentra att de lämpade sig för lokalisering av central statlig verksamhet.

Riksdagen anslöt sig till departementschefens uppfattning och framhöll (InU 1971: 15, rskr 1971: 196) att regionalpolitiska insatser i den form och omfattning som var aktuella borde koncentreras till ett begränsat antal regionala tillväxtcentra och då i första hand till sådana som kunde tänkas få betydelse som storstadsalternativ.

Delegationen fick således i riksdagsbeslutet stöd för sin uppfattning att endast ett fåtal orter kunde väljas för lokalisering av statlig central förvaltning. Nyttillkomna forskningsresultat som delegationen tagit del av stöder detta synsätt.

Vägledande för delegationens val av lokaliseringsorter i den andra utflyttningsetappen har vidare varit riksdagens uttalande (InU 1971: 15, rskr 1971: 196) att delegationen i sitt fortsatta utredningsarbete skulle beakta de förbättringar av de fyra nordligaste länens näringsstruktur som en fortsatt utflyttning till dessa län av statlig verksamhet

skulle innebära. Utskottet framhöll också att mycket talar för att möjligheterna till omlokalisering av statlig verksamhet till sydöstra Sverige särskilt borde prövas.

Ett grundläggande motiv för delegationens uppfattning att en koncentration av insatserna borde ske var att, eftersom utflytningens omfattning är begränsad, några väsentliga regionalpolitiska effekter kan uppstå endast om utflytningen koncentreras till ett ganska litet antal orter. Vidare bedömde delegationen en koncentration fördelaktig med hänsyn till framtida möjligheter till rationaliseringar. Om verksamheter som är beroende av varandra eller som är av likartad karaktär samlokaliseras underlättas dessutom kontakterna. Tankegångarna bakom dessa motiv redovisades utförligare i delegationens första betänkande.

Som framgår av den fortsatta redovisningen föreslår delegationen utflyttning av centrala statliga verksamheter som i vissa fall har starkt inbördes beroende eller som har nära anknytning till verksamheter som flyttades ut redan i den första etappen. Med hänsyn härtill och på grund av den relativt begränsade omfattning omlokaliseringen i en andra etapp enligt delegationens uppfattning måste få har delegationen funnit att ytterligare lokaliseringsorter i princip inte bör införas. Delegationen har ansett sig kunna göra undantag härifrån i endast ett fall. Det har skett i anslutning till riksdagens uttalande om att möjligheterna till en lokalisering till sydöstra Sverige bör prövas. Med hänsyn till de regionalpolitiska problemen i Kalmarområdet anser delegationen att Kalmar bör prioriteras.

I förslaget till den första utflyttningsstapen framhöll delegationen att vid valet av lokaliseringsorter de regionalpolitiska problemen i de norra delarna av landet speciellt beaktats. Samma synsätt bör enligt delegationens uppfattning komma till uttryck i det förslag delegationen nu framlägger. Större delen av de omlokaliserade verksamheterna föreslås därför bli förlagda till de s. k. skogslänen.

Delegationen har under utredningsarbetet låtit undersöka de olika orternas förutsättningar att ta emot central statlig verksamhet i en andra etapp. Förutsättningarna varierar något, men med den tidsplan som delegationen föreslår för genomförandet av omlokaliseringsförslagen anser delegationen att mottagningskapaciteten i de berörda orterna är tillräcklig för att förslagen skall kunna förverkligas utan betydande störningar.

Genom tidigare fattade beslut om omlokalisering har till vissa av mottagningsorterna lokaliserats närbesläktade verksamheter. Sålunda kan de myndigheter som lokaliserats till Gävle sägas bilda ett "markblock". Till Karlstad har lokaliserats försvarsmyndigheter och till Jönköping lantbruksmyndigheter. Vidare har till Umeå och Linköping förlagts verksamheter som har behov av nära kontakt med universitet

och högskolor. Beträffande vissa andra mottagningsorter är den till resp. ort omlokaliserade myndighetsgruppen mera heterogen. Detta gäller främst Sundsvall och Norrköping.

I det följande redovisas motiven till valet av de olika lokaliseringsorterna.

Vad först gäller *Luleå* skall enligt statsmakternas tidigare beslut en del av Sveriges geologiska undersökning med ca 100 anställda förläggas till denna ort. Vidare har 1972 års riksdag (prop. 1972: 37, UbU 1972: 23, rskr 1972: 173) beslutat att tre institutioner vid tekniska högskolan i Stockholm med ca 50 anställda skall flyttas till Luleå. Samtidigt har riksdagen beslutat att den geoteknologiska utbildningen vid högskolenheten i Luleå skall byggas ut. När utbyggnaden är helt genomförd beräknas verksamheten kräva ca 400 anställda. Härigenom kommer Luleå alltså att få direkta tillskott av sysselsättningstillfällen motsvarande sammanlagt 500 anställda. Härtill skall då läggas ca 1 000 elever vid fullständig utbyggnad av den geoteknologiska utbildningen. Delegationen har funnit att härutöver någon av de i denna etapp aktuella verksamheterna inte bör förläggas till Luleå.

Umeå har enligt den undersökning delegationen låtit göra beträffande kommunernas mottagningskapacitet relativt goda möjligheter att ta emot ytterligare statlig verksamhet. Undersökningen visar bl. a. att Umeå har ett relativt sett bra utgångsläge när det gäller att skaffa arbete åt medföljande familjemedlemmar. Umeå är vidare, tillsammans med Linköping, den enda av de föreslagna lokaliseringsorterna med högre utbildning och forskning av någon större omfattning. Ur regionalpolitiska synpunkter har emellertid Umeå företräde vid valet mellan dessa båda orter.

Delegationen har tidigare förordat att statens bakteriologiska laboratorium omlokaliseras. Med hänsyn till laboratoriets behov av närhet till medicinsk fakultet föreslår delegationen att laboratoriet förläggas till Umeå. Delegationen vill dock erinra om den särskilda utredning som enligt delegationens mening bör föregå omlokaliseringen. Till Umeå bör även förläggas de medicinskt, biologiskt och beteendevetenskapligt inriktade delarna av försvarets forskningsanstalt med 300 à 400 anställda.

Genom en lokalisering av laboratoriet och angivna delar av forskningsanstalten till Umeå bör de båda institutionernas krav på lämplig vetenskaplig miljö kunna tillgodoses. Samtidigt kommer ifrågavarande verksamheter tillsammans med de medicinska institutionerna att bilda ett medicinskt centrum av betydande värde.

Riksdagen har tidigare beslutat förlägga skogshögskolan till Umeå. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 2 juni 1972 skall ca 190 anställda vid högskolan förläggas till Umeå. Vidare skall en filial av arbets-

medicinska institutet med ca 40 anställda inrättas i Umeå. De verksamheter som delegationen nu föreslår lokaliserade till Umeå har tillsammans f. n. ca 900 anställda.

Riksdagen har tidigare beslutat att till *Sundsvall* förlägga statens personalpensionsverk, centrala studiehjälpnämnden, dataenheten vid riksförsäkringsverket och två avdelningar av kammarrätten i Stockholm med sammanlagt 560 anställda.

Delegationen har i yttrande till domstolsverksutredningen föreslagit att domstolsverket förläggs till Sundsvall. I valet mellan Jönköping och Sundsvall ansåg delegationen att de regionalpolitiska argumenten vägde tyngre för en lokalisering till Sundsvall. Delegationen har inte funnit att några nya omständigheter tillkommit som ger delegationen anledning till ändrad bedömning. Till Sundsvall bör enligt delegationens mening vidare förläggas patent- och registreringsverkets bolagsbyrå samt de delar av skolöverstyrelsen — intagningssektionen och provkonstruktionsverksamheten — som delegationen föreslår omlokalisera. Antalet anställda vid de berörda verksamheterna som berörs av omlokaliseringen kan beräknas till ca $(75 + 120 + 50 =)$ 245.

Falun/Borlänge betraktades redan i delegationens första betänkande som en region. Länsstyrelsen har också meddelat delegationen att initiativ tagits till snabbt genomförda överläggningar rörande frågan om bildandet av ett nytt kommunblock med de båda nuvarande kommunerna som medlemmar.

Riksdagen har tidigare beslutat att domänverket skall förläggas till regionen. Verket har f. n. ca 400 anställda. Enligt vad delegationen erfarit avser verket att under de närmaste åren delegera en betydande del av centralförvaltningens arbetsuppgifter, bl. a. till distriktsförvaltningarna. Tillsammans med rationaliseringsarbetet i övrigt inom verket leder detta enligt uppgift till en minskning till bortåt hälften av nuvarande antalet anställda vid verkets centralförvaltning.

Delegationen har nu föreslagit att statens vägverk och statens trafiksäkerhetsverk omlokaliseras. Med hänsyn till sambanden mellan verken anser delegationen vidare att de bör samlokaliseras. Ur funktionssynpunkt kräver verken en relativt central förläggning. Vid en avvägning mellan detta krav och de regionalpolitiska kraven har delegationen funnit att Falun/Borlänge-regionen är en lämplig förläggningsort för dessa verk. Delegationen föreslår att statens vägverk och statens trafiksäkerhetsverk omlokaliseras till Falun/Borlänge-regionen. Verken har f. n. ca $(700 + 95 =)$ 795 anställda, men som delegationen tidigare påpekat kan delegeringsarbetet inom vägverket leda till att detta tal blir lägre vid tidpunkten för omlokaliseringen.

Karlstad har i den undersökning delegationen låtit göra bedömts ha förhållandevis goda möjligheter att ta emot ytterligare statlig verksamhet. En begränsande faktor är dock svårigheten att bereda medföljande familjemedlemmar önskad sysselsättning.

Riksdagen har beslutat att vissa militära myndigheter, nämligen värnpliktsverket, militärpsykologiska institutet och försvarets sjukvårdsstyrelse samt vissa delar av försvarets materielverk med sammanlagt ca 625 anställda, skall flyttas till Karlstad. Delegationen föreslår nu att försvarets civilförvaltning och civilförsvarsstyrelsen omlokaliseras. Med hänsyn till den beslutade förläggningen av vissa försvarsmyndigheter till Karlstad är det enligt delegationen naturligt att också dessa myndigheter omlokaliseras dit. Delegationen föreslår att försvarets civilförvaltning och civilförsvarsstyrelsen omlokaliseras till Karlstad. Antalet anställda som berörs av omlokaliseringen beräknas uppgå till ca 485.

Eskilstuna har ett näringsliv som domineras av metallmanufakturindustrin. Arbetstillfällena inom tjänstesektorn är få. Riksdagen har beslutat att mynt- och medaljtillverkningen vid myntverket med ca 50 anställda skall förläggas till Eskilstuna.

Delegationen har i den nu aktuella etappen föreslagit att fortifikationsförvaltningen omlokaliseras. Mot bakgrund av att huvuddelen av omlokaliserad central militär förvaltning avses förläggas till Karlstad vore det i och för sig naturligt att förlägga även fortifikationsförvaltningen dit. Med hänsyn till förvaltningens behov av kontakter med framför allt försvarets centrala staber och försvarets materielverk bör förvaltningen enligt delegationens mening dock förläggas närmare Stockholm. Med hänsyn härtill och mot bakgrund av behovet av regionalpolitiska insatser i Eskilstuna föreslår delegationen att fortifikationsförvaltningen omlokaliseras till denna ort. Antalet anställda som berörs av omlokaliseringen kan uppskattas till ca 600.

Linköping hör till de orter som bedöms ha goda möjligheter att ta emot statlig verksamhet. Samtidigt är Linköping, vid sidan av Umeå, den enda av lokaliseringssorterna som har högre utbildning och forskning av någon större omfattning. Riksdagen har tidigare beslutat att till denna ort förlägga verksamheter med behov av nära samarbete med teknisk utbildning och forskning, nämligen statens kriminaltekniska laboratorium, statens rättskemiska laboratorium, statens geotekniska institut och statens väg- och trafikinstitut samt viss provningsverksamhet vid försvarets materielverk.

Delegationen har nu föreslagit att de funktioner vid försvarets forskningsanstalt som avser teknisk informationsbehandling, spaning, samband etc. omlokaliseras. Dessa funktioner ställer särskilda krav på vetenskaplig miljö. De enheter som sysslar med informationsbehandling m. m. kräver vidare tillgång till teknisk högskola med inriktning bl. a. på elektronik m. m. och en industriell närmiljö av besläktat slag. Enligt delegationens mening uppfylls dessa krav vid en förläggning i Linköping. Delegationen föreslår följaktligen att nyssnämnda funktioner vid forskningsanstalten omlokaliseras till Linköping. Antalet anställda som berörs av omlokaliseringen kan beräknas till ca 400.

Jönköping torde ha samma förutsättningar att ta emot ytterligare statlig verksamhet som jämstora orter. Motsvarande gäller beträffande möjligheterna att bereda medföljande familjemedlemmar önskad sysselsättning.

Riksdagen har tidigare beslutat att omlokalisera vissa myndigheter på jordbrukets och skogsbrukets områden, nämligen lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen med tillsammans ca 265 anställda, till Jönköping. Eftersom delegationen funnit att också statens jordbruksnämnd bör kunna omlokaliseras, bör därför även denna myndighet förläggas till Jönköping. Delegationen föreslår att statens jordbruksnämnd — med ca 150 anställda — omlokaliseras till Jönköping.

Riksdagen har tidigare beslutat att statens provningsanstalt skall omlokaliseras till Borås. Genom riksdagens beslut att till anstalten föra över viss del av myntverket kommer omlokaliseringen att beröra ca 220 anställda. Vidare inrättades den 1 juli 1972 en bibliotekshögskola med ca 40 anställda i kommunen.

Delegationen har i slutrapporten föreslagit att den egentliga centralförvaltningen vid statens institut för företagsutveckling omlokaliseras. Med hänsyn till de samverkansmöjligheter som finns mellan provningsanstalten och institutet bör institutet lokaliseras till Borås.

Delegationen har vidare föreslagit att statens brandinspektion, statens brandskola och sprängämnesinspektionen omlokaliseras. Även för dessa myndigheter bör Borås utgöra lämplig lokaliseringsort. Brandskolans behov av tillfälliga lärare torde kunna tillgodoses i Borås och från Göteborg.

Delegationen föreslår alltså att till Borås omlokaliseras statens institut för företagsutveckling, statens brandinspektion, statens brandskola och sprängämnesinspektionen. Antalet anställda vid de verksamheter som berörs av omlokaliseringen beräknas till ca 155.

Mot bakgrund av riksdagens uttalande har delegationen prövat möjligheterna att till sydöstra Sverige omlokalisera central statlig verksamhet. Delegationen har därvid funnit det angeläget att i första hand Kalmar tillförs sådan verksamhet. Delegationen har som framgått av det föregående föreslagit att vissa delar av televerket, nämligen tele-skolan och byggnadsavdelningens byggnadskontor, omlokaliseras. Delegationen föreslår att dessa verksamheter förläggs till Kalmar. Antalet anställda som berörs av omlokaliseringen beräknas till ca 250.

Tillsammans innebär de tidigare fattade besluten om omlokalisering jämte delegationens nu föreliggande förslag att ca 54 % (i etapp 2 ca 62 %) av de omlokaliserade sysselsättningstillfällena tillförs skogslänen (Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands, Jämtlands, Gävleborgs, Kopparbergs och Värmlands län). Det kan erinras om att berörda län har något mer än 20 % av landets befolkning. Beslutad och föreslagen omlokalisering framgår av tabell 5.

I anslutning till de här redovisade förslagen förordar delegationen också att vissa delar av försvarets forskningsanstalt — i samband med att anläggningarna i Ursvik avvecklas — tillförs forskningsstationen vid Grindsjön i Nynäshamns kommunblock. Antalet anställda som berörs härav beräknas till minst 60. Vidare förordar delegationen att luftvärnsskjutskolan och luftvärnets kadett- och aspirantskola med sammanlagt ca 35 anställda förläggs till Norrtälje.

Företrädare för Stockholms kommun och Stockholms läns landsting har införlagat delegationen betecknat effekterna av omlokaliseringen av statlig verksamhet som mycket oroväckande. Antalet av omlokaliseringen berörda sysselsatta måste givetvis vara av avgörande betydelse när det gäller att bedöma dessa effekter. De förslag delegationen lägger fram är enligt delegationens uppfattning inte av sådan omfattning att de äventyrar en balanserad utveckling i storstockholmsområdet.

Den föreslagna omfattningen av den samlade omlokaliseringen bör enligt delegationens uppfattning verksamt kunna bidra till en mera balanserad utveckling på lokaliseringsorterna. För stockholmregionens del innebär den föreslagna omlokaliseringen att expansionen under 1970-talet av statsförvaltningen i regionen, som tidigare växt med i genomsnitt ca 4 % per år, kommer att dämpas. Regionen kommer dock fortfarande att vara den överlägset största lokaliseringsorten för statsförvaltningen.

Tabell 5. Beslutad och av delegationen föreslagen omlokalisering med fördelning på orter.

Ort	Myndighet	Antal anställda (avrundat)	Summa
Luleå	Sveriges geologiska undersökning (del av)	100	500
	Högskolenheten i Luleå (teknisk utbildning och forskning)	ca 400 ¹	
Umeå	Skogshögskolan	330 ²	1 270
	Arbetsmedicinska institutet (filial)	40	
	Försvarets forskningsanstalt (del av)	350	
	Statens bakteriologiska laboratorium	550	
Östersund	Försvarets förvaltningsskola	50	290
	Arméns tekniska skola	200	
	Socialhögskola	40	
Sundsvall	Statens personalpensionsverk	245	805
	Centrala studiehjälpsnämnden	90	
	Riksförsäkringsverket (del av)	200	
	Kammarrätten, två avdelningar	25	
	Domstolsverket	75	
	Skolöverstyrelsen (del av)	50	
Patent- och registreringsverket (del av)	120		

Ort	Myndighet	Antal anställda (avrundat)	Summa
Gävle	Lantmäteristyrelsen	170	920
	Rikets allmänna kartverk	520	
	Centralnämnden för fastighetsdata	70	
	Statens institut för byggnadsforskning	160	
Falun/ Borlänge	Domänverket	400 ^a	1 195
	Statens vägverk	700	
	Statens trafiksäkerhetsverk	95	
Karlstad	Värnpliktsverket	75	1 110
	Militärpsykologiska institutet	40	
	Försvarets sjukvårdsstyrelse	110	
	Försvarets materielverk (del av)	400	
	Försvarets civilförvaltning	285	
	Civilförsvarsstyrelsen	200	
Örebro ^b	Statistiska centralbyrån (del av)	700	770
	Bilregistret	70	
	Körkortsregistret		
Eskilstuna	Mynt- och justeringsverket (del av) (=myntverket)	50	650
	Fortifikationsförvaltningen	600	
Uppsala	Statens livsmedelsverk	185	345
	Sveriges geologiska undersökning (del av)	160	
Norrköping	Statens invandrarverk	210	1 505
	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	400	
	Luftfartsverket	305	
	Sjöfartsverket	290	
	Kriminalvårdsstyrelsen	300	
Linköping	Statens kriminaltekniska laboratorium	60	875
	Statens rättskemiska laboratorium	85	
	Statens geotekniska institut	80	
	Statens väg- och trafikinstitut	150	
	Försvarets materielverk (del av)	100	
	Försvarets forskningsanstalt (del av)	400	
Jönköping	Lantbruksstyrelsen	185	430
	Skogsstyrelsen	95	
	Statens jordbruksnämnd	150	
Borås	Statens provningsanstalt (jfr prop. 1972:54)	220	415
	Bibliotekshögskolan	40	
	Statens institut för företagsutveckling	120	
	Statens brandinspektion	35	
	Statens brandskola		
	Sprängämnesinspektionen		
Kalmar	Televerket (del av)		250
	Summa		11 330 ^c

^a Enligt riksdagens beslut 1972.^b Enligt riksdagens beslut 1971.^c Enligt Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut i särskild ordning.^d Därav 10 925 omlokalisering och 390 nyetablering i Luleå och Östersund.

Kostnader och intäkter vid omlokalisering av statlig verksamhet

Delegationen framhåller i betänkandet att varje omlokalisering av statlig verksamhet medför kostnader för den berörda verksamheten. Bland de olika kostnadsposterna kan nämnas direkta flyttningkostnader, kostnader för att rekrytera ny personal i anledning av personalavgång i samband med omlokalisering och försämrade produktionsförhållanden till följd av omställningen. Sistnämnda förhållanden kan leda till såväl ökade kostnader som minskade intäker för den berörda verksamheten.

Myndigheternas driftansvar avser i första hand den egna myndighetens kostnadsutveckling. Det är därför självklart att myndigheterna vid sina bedömningar av en eventuell omlokalisering fäst stort avscende vid de företagsekonomiska konsekvenserna av en omlokalisering. För statsmakterna gäller det däremot att bedöma såväl effekterna för den enskilda myndigheten som effekterna för statsförvaltningen i dess helhet. Statsmakterna måste emellertid även gå ett steg längre. De måste grunda sina ställningstaganden också på de samhällsekonomiska konsekvenserna av ett omlokaliseringsbeslut.

Delegationen har i sitt arbete ställts inför kravet på att s. k. cost—benefit-analyser (samhällsekonomiska kostnads/intäktsanalyser) skulle redovisas. Innebörden av dessa krav är att delegationen till grund för sina ställningstaganden skulle lägga inte bara en beräkning av de statsfinansiella eller företagsekonomiska kostnaderna utan också kvantifiera de samhällsekonomiska effekterna i vidare mening. Delegationen har emellertid konstaterat att av alla de faktorer som måste ingå i en sådan totalanalys, så är endast en mycket begränsad del möjlig att bestämma. Till följd av dessa brister i informationsunderlaget skulle en cost—benefit-analys bli ofullständig och därmed kunna bli missvisande. Delegationen har emellertid så långt möjligt försökt att beräkna de ekonomiska konsekvenserna av sina förslag.

De kostnader som kan uppskattas med viss tillförlitlighet avser flyttningkostnaderna i vid bemärkelse för verken och deras personal, investeringsbehoven för nya lokaler på mottagningsorterna samt ökningen av driftkostnaderna på den nya förläggningssorten. Däremot har andra kostnader och möjliga vinster inte kunnat närmare beräknas.

Bland kostnader som inte kunnat kvantifieras kan nämnas påfrestningarna på mottagningsorten i samband med inlokaliseringen, kostnaderna för konsumenterna av verkens tjänster vid en mera spridd lokalisering av myndigheterna och kostnader till följd av en eventuell ökad stelhet i förvaltningsstrukturen. Till nackdelarna vid en omlokalisering måste också föras de påfrestningar och omställningar som de anställda och deras familjer utsätts för.

Bland positiva effekter på mottagningsorterna kan nämnas ett bättre

utnyttjande av infrastrukturen, förbättrad struktur och social balans på arbetsmarknaden, förbättrad skattekraft och förbättrat underlag för interregionala kommunikationer. Dessa effekter kan endast bestämmas i begränsad omfattning. Mycket tyder också på att omlokaliseringsbesluten initierar betydande rationaliseringar vid de berörda myndigheterna. Härutöver kommer att tillgången till nya och ändamålsenliga lokaler bör främja en effektivisering av myndigheternas verksamhet på den nya orten. En fördel kommer med stor sannolikhet också att vara kortare resor till och från arbetet och därmed ökad fritid för de anställda. Genom personalbyten mellan myndigheterna kommer dessutom möjligheter att öppnas för personal även vid myndigheter som inte omlokaliscras att få önskemål tillgodosedda om sysselsättning utanför storstockholmsområdet.

När det gäller de mätbara kostnaderna har delegationen i första hand valt att belysa de statsfinansiella effekterna. De i det följande redovisade kostnadsberäkningarna — som avser den andra utflyttnings-etappen — grundar sig bl. a. på uppgifter om myndigheternas kontaktmönster såsom de belysts genom KOMM 71, erfarenheterna från studier gjorda i samband med omlokaliseringen av förenade fabriksverken samt av myndigheterna redovisade uppgifter. Beräkningarna är baserade på vissa antaganden om t. ex. flyttningsbenägenhet, åldersstruktur hos personalen m. m.

Engångsutgifterna i samband med flyttningen, dvs. flyttningskostnaderna i vid bemärkelse, har av delegationen beräknats till i storleksordningen 25 000 kr. per anställd. Häri ingår utgifter för den anställdes och verkets flyttning, besöksresor före och efter omlokaliseringen, dubbel hyra i vissa fall samt omstationeringstraktamenten i samband med omlokaliseringen. Vidare ingår utgifter för planering av omlokaliseringen enligt de normer som tillämpas i den första omlokaliseringsetappen. Andra poster är utgifter för omplacering av personal som inte flyttar med samt utgifter för rekrytering och utbildning av den personal som skall ersätta dem som inte följer med vid flyttningen. Utgifterna för förtidspensionering påverkas starkt av antagandena om åldersstruktur, flyttningsbenägenhet och omplaceringsmöjligheter. Vid de av delegationen gjorda antagandena uppgår dessa utgifter till 5 000 kr. per anställd. Slutligen ingår bland engångsutgifterna utgifter för dubblering av personal med anledning av en förväntad ökad personalomsättning i anslutning till omlokaliseringen. Vid den av delegationen förordade omlokaliseringen kan engångsutgifterna beräknas till 100 milj. kr.

Beträffande *kapitalinvesteringarna* har delegationen vid sina beräkningar utgått från att myndigheternas lokalbehov på mottagningsorten i samtliga fall tillgodoses genom nybyggnad på nyförvärvad mark. Delegationen har utgått ifrån ett lokalbehov som motsvarar de av myndigheterna f. n. disponerade ytorna. I de fall myndigheterna redovisat

expansionsbehov redan i Stockholm har detta således inte beaktats. Byggnadskostnaderna varierar naturligtvis beroende på verksamhetens art. De är således väsentligt högre per anställd för en laborativ myndighet som statens bakteriologiska laboratorium än för en administrativ myndighet som statens jordbruksnämnd. Delegationen beräknar de sammanlagda investeringarna för mark, byggnader, inredning och utrustning i kostnadsläget vid tiden för delegationens slutrapport till ca 420 milj. kr.

Till större delen ersätter de angivna investeringarna sådana investeringsbehov som inom överskådlig tid ändå skulle ha uppstått för den centrala förvaltningen. Vad som inträffar är alltså att investeringarna kommer till stånd på de föreslagna lokaliseringssorterna i stället för i stockholmsområdet.

Det lokalbestånd som blir friställt genom de förordade omlokaliseringarna bör normalt, i vissa fall efter viss ombyggnad, kunna användas för andra ändamål. I vissa fall, t. ex. FOA:s anläggningar i Ursvik, kan en avveckling och försäljning dock bli aktuell. I samband med omlokaliseringen kan såväl kapitalvinster som vissa kapitalförluster aktualiseras.

Delegationen pekar också på att man från Stockholms kommuns sida understrukit angelägenheten av att staten i samband med omlokaliseringarna medverkar till att återställa kontoriserade bostäder till sitt ursprungliga ändamål.

På erfarenhetsmässig grundval beräknar delegationen att de berörda investeringarna kommer att bli i genomsnitt minst 10 % lägre än om de hade utförts i de centrala delarna av Stockholms förorter. Även i de fall där en förhyrning blir aktuell kan man räkna med genomsnittligt lägre utgifter i omlokaliseringssorterna.

Som understrukits av samtliga myndigheter innebär en lokalisering utanför storstockholmsområdet *ökade driftkostnader*. Dessa avser utgifter för resor och traktamenten till och från Stockholm samt i flertalet fall också ökade utgifter för övrig reseverksamhet. Häri ingår vidare ökade telekostnader. Slutligen ingår under denna rubrik utgifter för den personalökning som krävs för att kompensera restidsförlusterna. De ökade driftkostnaderna har av delegationen för det första året beräknats till i genomsnitt 5 000 kr. per anställd. Delegationen påpekar dock att man kan anta att såväl kontaktmönster som andra rutiner kommer att successivt förändras efter en omlokalisering. Detta har varit fallet vid likartade omlokaliseringar som tidigare genomförts. Vidare kan man förvänta att de interregionala kommunikationerna också successivt förbättras. Härigenom bör de ökade driftkostnaderna efter hand gå ned.

Mot de ökade driftkostnaderna för de omlokaliserade myndigheterna ställer delegationen den minskning i lokalkostnaderna som kan förvän-

tas för statsverket i dess helhet. Denna minskning kan uppskattas till i storleksordningen 1 500 kr. per omlokaliserad anställd. Den totala ökningen av driftkostnaderna kan således initialt uppskattas till 15 milj. kr. per år. Dessa utgifter torde successivt minska.

De ökade driftkostnaderna vid de omlokaliserade myndigheterna bör sättas i relation till deras nuvarande driftkostnader. Dessa kan beräknas f. n. uppgå till ca 300 milj. kr.

De i det föregående redovisade beräkningarna av utgifterna på budgeten till följd av omlokaliseringen har sammanfattats i tabell 6. Det finns anledning att understryka att engångsutgifterna och investeringsutgifterna kommer att fördelas över flera år. När det gäller engångsutgifterna kommer de att successivt öka åren före utflyttningen, kulminera flyttningsåret för att sedan snabbt avta. Någon fördelning i tiden av dessa utgifter har dock inte gjorts, utan de redovisade uppgifterna avser en odiskonterad summa.

Tabell 6. Utgifter för delegationens omlokaliseringsförslag. (Avrundade tal).

	Utgift per anställd, kr	Utgift totalt, milj. kr.
Engångsutgifter	25 000	100
Ökade årliga driftkostnader för statsverket första året efter omlokaliseringen	3 500 ¹	15
Kapitalinvestering (mark, byggnader, inredning och utrustning)	104 000	420

¹ 5 000 kr i ökade driftkostnader minus 1 500 kr i minskade lokalkostnader för statsverket.

Vid en bedömning om de av delegationen beräknade merutgifterna för den föreslagna omlokaliseringen är acceptabla är det enligt delegationen intressant att göra en jämförelse med de utgifter staten har för andra regionalpolitiska insatser.

Delegationen erinrar om att de totala budgetutgifterna för lokaliseringsstöd till industriföretag f. n. uppgår till ca 400 milj. kr. per år. Härutöver kommer de minskade skattintäkterna till följd av att investeringsfonderna får användas i regionalpolitiskt syfte. Vidare är en betydande del av de mycket avsevärda belopp som satsas inom arbetsmarknadspolitikens ram en återspeglning av den bristande regionala balansen. Detsamma kan sägas om det belopp på drygt två miljarder kr. som budgetåret 1972/73 satsas på kommunal skatteutjämning och om driftbidraget till statens järnvägar som samma budgetår beräknas uppgå till drygt 320 milj. kr. Statsmakterna satsar alltså miljardbelopp för att utjämna brister som följer med den regionala obalansen.

Som en ytterligare jämförelse har delegationen beräknat vilket statligt stöd som skulle ha utgått om reglerna om regionalpolitiskt stöd hade tillämpats på nu aktuell omlokalisering.

Detta beräkningsexempel visar att subventionen enligt de lokaliseringspolitiska stödreglerna — ca 115 milj. kr. — är av samma storleksordning som de av delegationen beräknade engångsutgifterna för omlokaliseringen. Kapitalinvesteringarna kommer, som framgått av redovisningen, att bli lägre utanför än i stockholmsområdet. Kvar står den bestående ökningen av driftkostnaderna på i början ca 5 %. Mot denna ökning bör emellertid ställas de svårberäknade men tämligen säkra rationaliseringsvinster som kommer att uppstå i samband med omlokaliseringen.

Delegationen anför sammanfattningsvis att de beräknade utgifterna för den föreslagna omlokaliseringen av statliga myndigheter framstår som rimliga, i relation såväl till samhällets övriga insatser på regionalpolitikens område som till de förväntade positiva effekterna på mot-tagningsorterna.

Genomförandet av förslagen

Delegationen anför att det är ur regionalpolitisk synpunkt angeläget att omlokaliseringen kommer till stånd så snart som möjligt. Å andra sidan kräver myndigheternas förberedelsearbete för omlokaliseringen uppförandet av förvaltningslokaler och personalens behov av en rimlig omställningstid att omlokaliseringen inte sker alltför brådstörtat.

Enligt delegationens uppfattning bör omlokaliseringen i andra etappen väsentligt underlättas av erfarenheterna från den första etappen. Bl. a. torde erforderliga rutiner ha etablerats för att klara den berörda personalens skilda problem. Det finns därför anledning anta att de nu föreslagna omlokaliseringarna bör kunna genomföras under smidiga former.

De hittills gjorda erfarenheterna från den första etappen visar emellertid att omlokaliseringen kräver betydande insatser av all berörd personal. Detsamma kommer naturligen att gälla även i andra etappen.

Vid avvägningen mellan dessa olika synpunkter har delegationen kommit fram till att omlokaliseringen i andra etappen huvudsakligen bör kunna ske under åren 1976—1980. I vissa fall torde det vara naturligt att försöka att nära ansluta till första etappen. Detta torde t. ex. gälla statens institut för företagsutveckling, där viss lokalgemenskap med statens provningsanstalt synes bära eftersträvas. I andra fall torde omlokaliseringen sannolikt kunna genomföras först emot slutet av perioden. Detta torde bl. a. gälla statens bakteriologiska laboratorium där såväl verksamhetens karaktär som byggnadsinvesteringarnas omfattning talar för en successiv överföring av verksamheten från Solna till Umeå.

Ett närmare ställningstagande till omlokaliseringstidpunkterna torde liksom varit fallet i första etappen få ske efter samråd med bl. a. de organisations- och ortskommittéer som kommer att inrättas vid de berörda myndigheterna.

Delegationen understryker vikten av att man visar erforderlig flexibilitet i tidsplaneringen. Detta är nödvändigt för att underlätta såväl den berörda personalens omställning som de mottagande kommunernas planering. Vissa av de föreslagna mottagningsorterna har svårigheter att bereda medflyttande familjemedlemmar önskad sysselsättning på den nya bostadsorten. Delegationen anser att dessa problem är av stor betydelse för den enskilde och att alla ansträngningar måste göras för att lösa dem på ett tillfredsställande sätt. Delegationen förordar därför att möjligheterna att lösa de medflyttande familjemedlemmarnas sysselsättningsfrågor ytterligare undersöks bl. a. i samverkan med berörda kommuner.

Även när det gäller myndigheterna kommer det att uppstå ett antal övergångsproblem av skilda slag.

Delegationen vill särskilt peka på de övergångsproblem som kan uppstå för uppdragsfinansierade verksamheter som föreslås omlokaliserade i båda etapperna. Dessa verksamheter kommer att påverkas på flera sätt. Deras intäktssida kommer att påverkas negativt i första hand genom produktionsstörningar vid själva omlokaliseringen. På kostnadssidan kommer dessa verksamheter att drabbas av dels en betydande del av vad vi i det föregående betecknat som engångsutgifter, dels ökade kapitalkostnader för de på mottagningsorten nyuppförda lokalerna.

För att möta dessa problem är det enligt delegationens mening rimligt att förräntnings- och avskrivningskraven i lämplig utsträckning sätts ned för kapitalinvesteringarna på den nya lokaliseringsorten. En parallell härvidlag är bl. a. de förmåner som utgår till privata företag inom ramen för lokaliseringspolitiken. Det är även rimligt — inte minst mot bakgrund av att omlokaliseringen beslutas av statsmakterna och inte av myndigheterna på företagsekonomiska grunder — att staten lämnar bidrag över budgeten för den merbelastning som omlokaliseringen förorsakar ifrågavarande affärsverksamheter. Även härvidlag kan parallell i viss utsträckning dras med stödåtgärder som lämnas enskilda företag. Med stödinsatser av här angivet slag bör omlokaliseringen även av uppdragsfinansierade verksamheter enligt delegationens mening kunna genomföras utan allvarliga konsekvenser för dessa.

Delegationen påpekar att upprätthållandet av de omlokaliserade myndigheternas kontakter kommer att vara av stor betydelse för deras fortsatta effektivitet. De föreslagna lokaliseringsorterna har redan i nuläget acceptabla flyg- och järnvägsförbindelser. Det ökade passagerarunderlag som omlokaliseringen medför kan tänkas leda till ytterligare förbättringar. Det av delegationen inhämtade utredningsunderlaget visar särskilt på behovet av förbättrade interregionala förbindelser.

När det gäller teleförbindelserna torde det vara angeläget att bl. a. öka myndigheternas tillgång till telex- och telefonkonferensförbindelser. Delegationen pekar härvid på att utredningar som gjorts i Storbritannien tyder på att telefonförbindelser mellan särskilt inredda telekonferensrum i betydande utsträckning kan ersätta vanliga sammanträden och därmed tjänsteresor.

Ett ytterligare problem som synes böra närmare övervägas är behovet av lokaler för de omlokaliserade myndigheterna i samband med tillfälliga överläggningar i Stockholm.

Enligt delegationens mening finns det i flertalet fall en omedelbar alternativanvändning för de lokaler som friställs genom omlokaliseringen. När det gäller statsägda lokaler blir det naturligt att använda dem för myndigheter som f. n. har en mindre tillfredsställande lokalsituation. Specialinredda lokaler, t. ex. vid försvarets forskningsanstalt och statens bakteriologiska laboratorium, torde emellertid kräva ombyggnadsåtgärder för att kunna användas för annan statlig verksamhet. Ett alternativ som är tänkbart i dessa båda exempel är att ifrågavarande markområden med byggnader försäljs. Denna fråga bör bli föremål för särskild prövning.

Beträffande förhyrda lokaler torde det i vissa fall vara lämpligt att även fortsättningsvis utnyttja dem som en del av det statliga lokalbeståndet. I åter andra fall torde en avveckling förefalla lämplig. Det gäller t. ex. lokaler som disponeras i s. k. rivningshus samt lokaler i perifera lägen eller med extremt höga hyror.

Med avgivandet av det föreliggande betänkandet har delegationen avslutat sitt uppdrag. Den understryker emellertid angelägenheten av att de ansträngningar som görs inom förvaltningen att delegera uppgifter från centrala organ fullföljs. En annan metod att begränsa centralorganens tillväxt är att man inrättar filialer utanför storstockholmsområdet dit expansionen förläggs. Ett framgångsrikt exempel på denna metod är statistiska centralbyråns etablering i Örebro. Delegationen förordar att denna metod prövas för andra expansiva verksamheter.

Remissyttranden över delegationens förslag

Allmänna synpunkter

Flertalet remissinstanser har i frågan om användningen av lokalisering av statlig verksamhet som ett regionalpolitiskt medel hänvisat till sina yttranden över delegationens tidigare förslag. Mot bakgrund av främst befolkningsutvecklingen i stockholmsregionen aktualiseras dock principfrågan av några remissinstanser.

Praktiskt taget samtliga remissinstanser som behandlar frågan tillstyrker en fortsatt decentralisering av den statliga verksamheten.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) anser rentav att ambitionsnivån i fråga om utflyttningen av statliga myndigheter borde kunna sättas betydligt högre än vad som skulle bli en följd av ett realiserande av delegationens förslag. Framför allt synes det olämpligt att nu besluta att någon ytterligare utflyttning ej bör ske efter genomförandet av etapp II. Inte heller *länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Gotlands, Värmlands och Älvsborgs län* vill se utlokaliseringsmöjligheterna som uttömda i och med de nu föreslagna utflyttningarna.

Länsstyrelsen i Stockholms län däremot avstyrker förslaget med undantag av omlokaliseringen till Norrtälje och Nynäshämns kommunblock. *Sveriges Industrieförbund och SAF* anser att delegationens rapport inte kan läggas till grund för beslut om ytterligare utflyttning av statlig verksamhet från Stockholm. Även *TCO* och *SACO* avstyrker delegationens förslag.

Med hänsyn till påfrestningarna för enskilda anställda anser *SR* att det är av största vikt att beslut om omlokalisering fattas endast i sådana fall, när bevisligen fördelarna väger över problemen och nackdelarna.

Åtskilliga remissinstanser uppehåller sig allmänt vid frågan om decentralisering genom ett delegerande av beslutanderätten inom den statliga verksamheten. Sålunda anser *statens planverk, flertalet länsstyrelser, statens personalnämnd, ERU, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, LRF, TCO, SR* och *SACO* att detta är en metod som verkningfullt kan användas för bl. a. regionalpolitiska syften. *Statskontoret* delar delegationens uppfattning att man i samband med organisationsundersökningar och förvaltningsrevisionella utredningar bör granska förutsättningarna att delegera arbetsuppgifter från centralförvaltningen eller att etablera filialer utanför stockholmsområdet. Utredningsunderlag av delvis nytt slag krävs dock.

Delegationens förslag att ytterligare tillväxt av centrala myndigheter såvitt möjligt skall förläggas utanför stockholmsområdet röner instämmande från *statens personalnämnd, flertalet länsstyrelser, ERU, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, LRF, TCO* och *SR*.

Några remissinstanser uppehåller sig särskilt vid den senaste befolkningsutvecklingen i Stockholm och vilken betydelse denna skall tillåtas spela vid överväganden om ytterligare utlokalisering.

Länsstyrelsen i Stockholms län ansluter sig till målsättningen att dämpa tillväxten av den centrala förvaltningen i stockholmsområdet. *Länsstyrelsen* understryker dock att de åtgärder som vidtas inte får innebära att de ekonomiska och sociala villkoren för länets invånare

försämras. Länsstyrelsen hävdar att förutsättningarna för utlokalisering av statlig verksamhet i ett väsentligt avseende ändrats. Trenden med den starka tillväxten av stockholmsregionen har nämligen brutits. Ökningen i länet uppgick år 1971 till endast 9 000 personer.

I yttrande som länsstyrelsen i Stockholms län inhämtat från *Stockholms kommun*, framhåller kommunen att stockholmsregionen under senaste tioårsperioden genomgått en utveckling mot en allt mer obalanserad näringsstruktur. Sysselsättningen inom industrin har således minskat med över en procent per år. Befolkningsminskningen har vidare under senare tid varit mycket snabbare än vad som förutsetts. Denna utveckling är enligt många tecken i första hand strukturellt betingad. Ställning bör därför enligt kommunen inte nu tas till utflyttningsstapp II. *Stockholms läns landsting* anser att utredningsmaterialet — mot bakgrund av den minskade takten ifråga om utvecklingen inom stockholmsregionen — inte utgör ett tillräckligt underlag för beslut om omlokalisering.

Mot bakgrund av den förändring som under senare tid skett på arbetsmarknaden, anser sig *arbetsmarknadsstyrelsen* ha anledning att i viss mån modifiera den positiva bedömning, som man tidigare har haft av värdet av utlokalisering av statlig verksamhet från stockholmsområdet.

Enligt *Industriförbundet och SAF* har en väsentlig förändring i befolkningsutvecklingen i stockholmsregionen inträtt. Det är enligt organisationerna för dagen inte möjligt att ange orsakerna till denna utveckling. Att den skulle vara konjunkturellt betingad kan ifrågasättas. Skulle en prognos, som beaktar orsakerna till befolkningsutvecklingen, visa att expansionstakten kommer att bli väsentligt lägre än vad man hittills räknat med, försvagas de regionalpolitiska skälen för utflyttning av statlig verksamhet. Även *Svea hovrätt* anför liknande synpunkter.

Länsstyrelserna i Östergötlands och Örebro län menar dock att de farhågor, som från vissa håll framförts, om att arbetsmarknadsförhållandena i stockholmsområdet skulle ytterligare försvåras genom utlokalisering enligt delegationens förslag förefaller överdrivna. En uppgång i konjunkturen kommer med all sannolikhet att förändra den nuvarande situationen. Även *länsstyrelsen i Västmanlands län* anser att den nuvarande utvecklingen är tillfällig.

Svenska landstingsförbundet anser att tidigare beslut om utlokalisering och delegationens förslag innebär en dämpning av servicesektorn i stockholmsregionen, som enligt förbundets mening är fördelaktigt med hänsyn till regionens näringsstruktur.

LO, som inte finner anledning att nu frånga sin tidigare redovisade positiva inställning, påpekar att andelen industrisysselsatta inom stockholmsregionen har minskat kraftigt under den senaste tioårsperioden. Enligt *LO:s* mening är en sådan obalans i den yrkesmässiga samman-

sättningen inte önskvärd av såväl ekonomiska som kulturella synpunkter.

Länsstyrelserna i de län som föreslås som mottagare av decentraliserad statlig verksamhet och länsstyrelserna i de län som i övrigt särskilt granskats av delegationen har synpunkter på delegationens bedömningar och förslag.

Länsstyrelserna i två av norrlandslänen är kritiska mot delegationens förslag. Mot bakgrund av riksdagens uttalande att särskilt de fyra nordligaste länens situation skulle uppmärksammas i delegationens fortsatta arbete, anser *länsstyrelsen i Jämtlands län m. fl.* att förslaget är helt otillfredsställande. Östersundsregionen anses ha goda förutsättningar att fungera som lokaliseringsort för ytterligare statlig förvaltningsverksamhet. Länsstyrelsen anser vidare att svårigheterna att bereda medföljande familjemedlemmar arbete inte är större i Östersund än på flertalet av de föreslagna lokaliseringsorterna. Bostadsförsörjningen planeras vidare med utgångspunkt i en betydande befolkningstillväxt. Länet sägs vara beroende av fortsatta regionalpolitiska insatser.

Länsstyrelsen i Norrbottens län menar att en decentralisering av tjänsteproduktionen innebär en möjlighet till ökning av antalet arbetstillfällen som är synnerligen väsentlig i Norrbotten. Tillskottet blir ytterligare värdefullt genom att det representerar en ökad yrkesmässig differentiering. Länsstyrelsen anser att Luleå föreslagits få motta en förhållandevis liten andel av den decentraliserade verksamheten och att länet bör tillföras ytterligare myndigheter. *Samarbetsnämnden för Fyrkanten* (Luleå-Piteå-Älvsbyn-Boden) hävdar att delegationen underskattat områdets möjligheter att ta emot utlokaliserade verk och önskar att ytterligare statlig verksamhet lokaliseras till området.

Länsstyrelserna i Västernorrlands och Västerbottens län däremot tillstyrker delegationens förslag men pekar samtidigt på länens möjligheter att ta emot ytterligare statlig verksamhet.

Länsstyrelserna i Kronobergs, Kalmar och Blekinge län anser inte att tillräcklig hänsyn tagits till riksdagens uttalande om att situationen i länen i sydöstra Sverige borde beaktas. Den föreslagna utlokaliseringen anses inte medföra en väsentlig regionalpolitisk effekt. *Länsstyrelserna i Kronobergs och Kalmar län* betonar att den demografiska och ekonomiska situationen i länen uppvisar eftersläpning i förhållande till riket i genomsnitt. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* är undrande inför förslaget att utlokalisering sker till Mälars-Hjälmarområdet och Östergötland. Detta innebär enligt länsstyrelsen att man skapar ett ännu större storstockholm på andra landsdelars bekostnad. Med hänvisning till riksdagens uttalande i anslutning till beslut om ändrad regional organisation för SJ hemställer länsstyrelsen, Kronobergs läns landsting och Växjö kommun att statlig verksamhet lokaliseras till Växjö.

Länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Älvsborgs, Värmlands och Kopparbergs län, dvs. de övriga län till vilka delegationen har föreslagit att statlig verksamhet skall utflyttas, tillstyrker förslagen, men flera av länsstyrelserna framhåller att man i länen har kapacitet och behov att ta emot fler myndigheter.

Flera av länsstyrelserna i de län som inte föreslagits som mottagare av decentraliserad statlig verksamhet anför synpunkter på sin situation. *Länsstyrelsen i Gotlands län* pekar på den höga arbetslöshet och undersysselsättning som råder på ön och önskar att statsmakterna beaktar detta i regionalpolitiken. *Länsstyrelsen i Kristianstads län* tycker det är anmärkningsvärt att inte ytterligare regioner i sydöstra Sverige kommit i fråga som utlokaliseringssorter. Kristianstad-Hässleholmsregionen anses vara lämplig att motta statliga lokaliseringar.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anser att decentralisering till Göteborg hade varit ändamålsenlig eftersom då åtskilliga av annars uppkommande kommunikationsproblem hade kunnat undvikas. Lokalisering av förvaltningsverksamhet till Göteborg anses även vara motiverad av regionens ensidiga inriktning av näringslivet mot verkstadsindustri.

Länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus län samt *Älvsborgs län* erinrar om de gynnsamma förutsättningar som Trestad, dvs. Trollhättan, Vänersborg och Uddevalla, erbjuder för statlig verksamhet.

Skövdes möjligheter att fungera som lokaliseringssort anser *länsstyrelsen i Skaraborgs län* vara väl dokumenterad. Länsstyrelsen finner det otillfredsställande att Skaraborgs län och Skövde inte föreslås få ta emot någon utlokaliserad verksamhet. Angelägenheten av regionalpolitiska insatser anses vara väl så stor som i åtskilliga av de län till vilka statlig verksamhet föreslås bli utlokaliserad.

Länsstyrelsen i Örebro län anser att Örebro är överlägsen flertalet av de av delegationen redovisade kommunerna som mottagare av utlokaliserad statlig verksamhet. Länsstyrelsen anser att det är anmärkningsvärt att en ort med så många fördelar inte utnyttjas till att avlasta storstadsområdena, särskilt som utvecklingen under de senaste åren tyder på att länet har mist en stor del av sin tidigare tillväxtkraft.

Länsstyrelsen i Västmanlands län anför att den utpräglade industri-dominansen medför en påtaglig strukturell obalans på arbetsmarknaden, som är särskilt kännbar i konjunktursvackor. Statliga insatser skulle verka för ett stabilare näringsliv inom länet. Länsstyrelsen anser att speciellt goda förutsättningar finns att ta emot institutioner för tekniskt utvecklingsarbete och forskning.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län anser att Gävle är en mycket lämplig ort vid utlokalisering. Ur regionalpolitisk synpunkt är det synner-

ligen angeläget att näringslivet i länet differentieras och förstärks. Även från andra synpunkter vore det lämpligt med ytterligare utflyttnings av statlig verksamhet till Gävle.

Flera remissinstanser uppehåller sig vid metoderna för kostnadsberäkningar m. m.

Industriförbundet och SAF delar delegationens uppfattning om utflyttningsens långsiktigt positiva effekter för mottagningsorterna. I den framlagda rapporten saknas emellertid en bedömning av de samhälls-ekonomiska konsekvenserna av utflyttningen och delegationen har i första hand uppehållit sig vid de kostnader för statsverket, som uppkommer i samband med genomförandet av omlokaliseringen. Organisationerna anser att igångkörningsproblemen i samband med omlokalisering knappast kan lösas under så kort tid som ett år och att omställningskostnaderna därför sannolikt är upptagna till ett för lågt belopp. Organisationerna anser emellertid att det är av större betydelse att delegationen bortsett från att omlokaliseringen för flertalet verk måste leda till bestående merkostnader för bl. a. externa kontakter. Vidare kan man inte heller bortse från att utlokaliseringen kan leda till effektivitetsförluster bl. a. till följd av att betydelsefulla personliga sammanträffanden inte kommer till stånd utan ersätts av andra, mindre effektiva kontaktvägar. Enligt organisationernas uppfattning måste man vidare för verk som har service- och specialistfunktioner räkna med inte oväsentliga kostnads- och effektivitetsmässiga konsekvenser för avnämarna.

Beträffande frågan om de samhälls-ekonomiska kostnaderna och intäkterna har *SACO* full förståelse för de svårigheter som är förenade med att göra sådana analyser. Det är i vissa fall knappast möjligt att kvantifiera vissa samhälls-ekonomiska kostnads- och intäktsposter. Utredningen har emellertid till skillnad från i förra rapporten så långt det av praktiska skäl är möjligt försökt beräkna förslaget direkta kostnader och ställer dessa kostnader i relation till i verbal form uttryckta samhälls-ekonomiska vinster. *SACO* finner emellertid inte några övertygande argument för att utlokaliseringen skulle leda till samhälls-ekonomiska vinster. Därmed får hela frågan bedömas enbart från kostnadssidan. *SACO* finner det också felaktigt att ställa de beräknade kostnaderna i relation till samhällets stöd i form av lokalisering bidrag och lån. Det förefaller *SACO* sannolikt att de totala kostnaderna för förslaget är högre än delegationens beräkningar. Härtill kommer att det i dag inte är möjligt att beräkna vissa följdkostnader av utlokaliseringen för t. ex. kommunerna, merkostnader för konsumenterna vid kontakter med myndigheterna eftersom dessa sprids över hela landet, kostnader för effektivitetsförluster. *SACO* efterlyser vidare kostnadsberäkningar för den beslutade utlokaliseringen.

Enligt *SR* har delegationen denna gång lagt ner ett betydelsefullt

arbete på att analysera kostnadssidan. De merkostnader som uppstår i samband med omlokalisering har delegationen ansett sig kunna redovisa enbart i beskrivande form. SR har förståelse för delegationens svårigheter i detta avseende, men detta hindrar inte att på en del punkter redovisning av kvantitativ natur hade kunnat åstadkommas och därför borde ha verkställts. En tillräckligt fyllig beskrivning av bristfälligheterna i en sådan partiell redovisning hade kunnat neutralisera verkningarna av dessa brister och ge ett bättre bedömningsunderlag än det nu föreliggande.

Riksrevisionsverket anser att samhällsekonomiska kostnads—intäktsanalyser bör vara ett underlag för ställningstagande i lokaliseringsfrågor. Verket, som i likhet med delegationen är medvetet om de svårösta mätproblemen i samband med tillämpning av "cost—benefit"-analyser, anser likväl att försök till en dylik analys, låt vara i kvalitativa termer, hade varit värdefull. Bedömningen av de samhällsekonomiska effekterna kan underlättas om en sådan analys får komplettera de av delegationen utförda beräkningarna. I beräkningen av ökade årliga driftkostnader redovisas inga merkostnader för att upprätthålla kontakterna med de omlokaliserade myndigheterna. Verket antar dock att dessa kostnader är små i förhållande till de redovisade. Den valda metoden för beräkning av engångsutgifter finner verket rimlig. Trots den osäkerhet, som med nödvändighet måste ligga i de gjorda antagandena, anser verket att de redovisade utgifterna anger en riktig storleksordning. Verket är dock tveksamt till sättet att beräkna mindre kostnader för lokalhållning. Detta bygger på förutsättningen att om en utlokalisering inte skulle komma till stånd, det i stället skulle krävas investeringar i Stockholm, som med ca 50 milj. kr. överstiger investeringskostnaderna på lokaliseringsorterna. Beräkningen av ökade årliga driftkostnader kan av detta och ovan anfört skäl antas ligga något högre än de redovisade kostnaderna.

Statskontoret anser att delegationens kostnadsberäkningar för omlokaliseringen bygger på olika antaganden, vilkas rimlighet i de enskilda fallen i och för sig kan diskuteras. Statskontoret vill för sin del peka på att riskerna för produktionsstörningar i samband med flyttningen kan ha underskattats. Framför allt kan svårigheter uppstå på grund av en ökad personalavgång, som kan kompenseras endast genom omfattande rekryterings- och utbildningsinsatser. Man kan å andra sidan i viss omfattning räkna med rationaliseringsvinster i samband med omlokaliseringen bl. a. på grund av att behovet av anpassning till de nya förutsättningarna för kontakter med andra organ och nya lokaler kan göra en allmän genomgång av organisationen nödvändig. Statskontoret anser därför att lokaliseringsdelegationens beräkningar i stort sett utgör en acceptabel grund för att bedöma storleksordningen av de kvantifierbara kostnaderna.

Försvarets rationaliseringsinstitut anser att det är väsentligt att — som delegationen gjort — göra jämförelser med de hypotetiska statliga subventioner som skulle ha erfordrats för en motsvarande omlokalisering av industriföretag. Institutet menar dock att lokalisering av industriföretag i allmänhet torde ge en större sysselsättningseffekt för befolkningen i lokaliseringsorten än vad utflyttning av statliga myndigheter ger.

Statsförvaltningens expansion i stockholmsområdet har gjort att *byggnadsstyrelsen* varit hänvisad till att hyra kontorslokaler som erbjudits på marknaden. I många fall har styrelsen därvid tvingats acceptera alltför dyra och mindre rationella kontorslokaler. Styrelsen kommer vid en decentralisering av statlig verksamhet att kunna göra ekonomiskt och funktionellt fördelaktiga omDispositioner av lokalinhavet. Styrelsen avser därvid även att beakta möjligheterna att utrymma nu disponerade kontoriserade bostadslägenheter. Vid granskning av de uppskattade investeringskostnaderna anser styrelsen sig ha funnit dessa vara rimliga.

ERU delar delegationens uppfattning att den statliga sektorns lokalisering bör bedömas ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Därvid bör dock framhållas att samhällsekonomiska bedömningar i praktiken innebär justeringar av sektorsbedömningar. Sektorsvisa bedömningar måste följaktligen fortfara att spela en väsentlig roll som underlag vid lokaliseringsbeslut.

Länsstyrelsen i Stockholms län menar att delegationen inskränkt sig till den statsfinansiella aspekten. Länsstyrelsen hävdar att det inte kan uteslutas att en utflyttning av statlig verksamhet i föreslagen omfattning leder till minskad produktionseffektivitet. En splittrad huvudstadsfunktion leder inte bara till kontaktsvårigheter utan även till ökade kostnader för regionala statliga organ, landsting, kommuner, företag, organisationer och enskilda. Även *länsstyrelsen i Hallands län* anser att delegationen inte belyst i hur hög grad åtgärderna kommer att belasta samhällsekonomin. Den betydande förlust som uppkommer för bl. a. konsumenterna av verkens tjänster har man inte sökt beräkna.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län konstaterar att det är omöjligt att i ekonomiska termer i sin helhet kvantifiera de effekter omlokaliseringen för med sig. Hela den problematik som är förknippad med delegationens förslag innebär att relationen kostnader—intäkter i flera avseenden över huvud inte är gripbar.

När det gäller beräkning av kostnader och intäkter vid utlokalisering av statlig verksamhet delar *länsstyrelsen i Kopparbergs län* delegationens synsätt att dessa faktorer bör bedömas ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Delegationen har så långt möjligt försökt beräkna kostnader och intäkter i kvantitativa termer. Länsstyrelsen har i princip inget att invända mot delegationens angreppssätt och bedömningar. *Länsstyrelsen i Gotlands län* är övertygad om att effekterna av

omlokalisering av statlig verksamhet i den omfattning som beslutats och föreslagits innebär långsiktiga samhällsekonomiska vinster.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län instämmer i delegationens uppfattning att de företagsekonomiska kostnaderna vid en omlokalisering av statlig verksamhet måste bedömas i förhållande till den regionalpolitiska effekten av utlokaliseringen. Beträffande driftkostnaderna har länsstyrelsen den uppfattningen att dessa under den första tiden kan öka i förhållande till nuläget. Efter hand torde det emellertid inte vara orimligt att räkna med en återgång till nu rådande kostnadsnivå. Faktorer som lägre personalomsättning m. m. är härvidlag betydelsefulla. Erfarenheter från utlokaliserade privata verksamheter av liknande slag sägs tyda på detta.

Även om någon fullständig samhällsekonomisk kalkyl inte kunnat göras för den föreslagna omlokaliseringen delar *länsstyrelsen i Jämtlands län* delegationens uppfattning att de beräknade kostnaderna får anses rimliga med hänsyn till de förväntade effekterna och till de sannolika kostnaderna för att med andra regionalpolitiska medel uppnå samma resultat. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* för fram liknande synpunkter och tillägger att en omlokalisering av statlig verksamhet har vissa fördelar i jämförelse med t. ex. omlokalisering av industrier. Ytterligare omlokalisering av statlig verksamhet är motiverad, även om kostnaderna härför skulle bli relativt sett något större än vad som nu beräknats.

Industriförbundet och SAF menar att man inte helt kan bortse från att utflyttningen för några verk kommer att leda till att de inte kan fullgöra sina kvalificerade och kontaktintensiva arbetsuppgifter på det sätt som hittills varit fallet. Uppgifterna kan då komma att överföras till departementen eller handläggas i särskild ordning. En sådan utveckling bör enligt organisationernas uppfattning undvikas. Den skulle stå i strid med svensk förvaltningstradition och motverka strävandena mot en mera decentraliserad beslutsprocess inom den statliga förvaltningsapparaten. *Länsstyrelserna i Stockholms, Hallands och Västmanlands län* samt *LRF* betonar det viktiga i att en sådan utveckling kan förebyggas. Även *statens vägverk* pekar på risken för en sådan utveckling.

Ett flertal av de myndigheter som föreslås bli utflyttade samarbetar eller kan komma att samarbeta med statistiska centralbyrån (SCB). Enligt SCB torde praktiskt taget samtliga av dessa vara konsumenter av verkets statistik. Flera producerar statistik som används av SCB. En utflyttning av berörda myndigheter kommer i viss utsträckning att försvåra statistikverksamheten, men inte i sådan omfattning att verket anser sig ha anledning avstyrka delegationens förslag.

Delegationen har framhållit att landets kommunikationssystem är starkt centraliserat och att detta i stor utsträckning byggs

ut för att medge snabba kommunikationer mellan Stockholm och landets övriga delar. *Länsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs, Kalmars, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Värmlands och Jämtlands län, ERU, Svenska kommunförbundet samt Linjeflyg AB* instämmer i detta och betonar hur viktigt det är att den omställning som omlokaliseringen innebär underlättas genom förbättrade kommunikationsmöjligheter mellan de berörda orterna.

Beträffande undersökningen om kommunernas möjligheter att ta emot ytterligare statlig verksamhet är, såvitt *SACO* kunnat finna, osäkerheten stor i fråga om kommunernas verkliga möjligheter och vilja att lösa de många problem som kommer att uppstå i samband med en eventuell ytterligare utlokalisering. Bristfälliga lösningar på problemen kommer främst att drabba de anställda i de utlokaliserade myndigheterna och deras familjer. Men även kommunernas tidigare invånare kommer i en sämre situation, beroende på att de genom utflyttningen får försämrade möjligheter vad gäller bl. a. tillgången på bostäder, möjligheter till förvärvsarbete genom medflyttande makars önskemål om arbete. Det kan heller inte uteslutas att kommunalskatten måste höjas.

Flera av de kommuner som av delegationen föreslagits som mottagare av decentraliserad statlig verksamhet pekar i sina yttranden till resp. länsstyrelser på de gynnsamma arbetsmarknadsmässiga konsekvenserna av att efterfrågan på arbetskraft differentieras när statlig verksamhet lokaliseras till orten. Kommunerna pekar också på de goda förutsättningar som — inte minst mot bakgrund av den rådande efterfrågesituationen — finns att tillgodose den medflyttade personalens önskemål om bostäder. Flera kommuner hävdar att delegationen underskattat mottagningsmöjligheterna, bl. a. därför att delegationen gjort alltför snäva geografiska avgränsningar. Lokalisering till viss ort medför anspråk även på annan kommunal service än bostäder och kommunerna anser sig ha goda förutsättningar att klara också dessa önskemål. *Statens planverk* delar delegationens uppfattning att samtliga lokaliseringkommuner har erforderlig mark- och planberedskap för den byggnadsverksamhet som föranleds av ett genomförande av förslagen.

Frågan om delegationens kontakter med de fackliga organisationerna berörs av personalorganisationerna. *LO* anser att delegationen tillmötesgått önskemålen om fortlöpande information och insyn i arbetet. Delegationen har vidare enligt organisationen i slutskedet gått ut med en bred information om sina överväganden och förslag till de anställda. *TCO* redovisar att ett antal överläggningar ägt rum mellan delegationen och företrädare för *TCO*. Organisationen anser sig emellertid kunna konstatera att de fackliga organisationerna inte tillåtits få någon som helst insyn i det egentliga utredningsarbetet. Begreppet samråd anser *TCO* inte kan användas

som beskrivning av vad som förekommit i detta sammanhang. Enligt *SACO:s* mening har delegationen på ett bättre sätt än tidigare försökt informera de anställda. Dock har de fackliga organisationerna inte haft någon insyn i det egentliga utredningsarbetet.

Förslag till omlokalisering

Delegationen har vid sin genomgång av de i Stockholm befintliga myndigheterna funnit att flertalet fortfarande bör vara lokaliserade dit. Delegationens förslag beträffande den egna myndighetens kvarblivande i huvudstaden har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *riksåklagaren, rikspolisstyrelsen, krigsarkivet, försvarets rationaliseringsinstitut, flygtekniska försöksanstalten (FFA), försvarshögskolan, militärhögskolan, krigsskolan, sjökrigsskolan, giftnämnden, statens strålskyddsinstitut, postverket, transportnämnden, kammarkollegiet, generaltullstyrelsen, statistiska centralbyrån, bankinspektionen, försäkringsinspektionen, riksskatteverket, utrustningsnämnden för universitet och högskolor, statens naturvårdsverk, koncessionsnämnden för miljöskydd, näringsfrihetsombudsmannen, konsumentombudsmannen, statens pris- och kartellnämnd, organisationskommittén för konsumentverket, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, bostadsstyrelsen, statens hyresråd, statens planverk och statens vattenfallsverk*. Ej heller övriga berörda myndigheter som avgett remissyttrande över delegationens betänkande har funnit anledning till gensaga mot delegationens förslag till fortsatt lokalisering till Stockholm.

FFA har — mot bakgrund av att delegationen ansett att anstaltens lokalisering bör prövas på nytt om mera omfattande investeringar behövs — anfört att det är ett starkt önskemål att ett definitivt beslut fattas om *FFA:s* lokalisering till dess nuvarande plats. Också beträffande *statens naturvårdsverk* har delegationen ansett att i den mån ett större investeringsprogram skulle aktualiseras på laboratoriesidan man finge överväga förläggning av laboratoriet utanför stockholmsområdet. Verket har uttalat sig starkt för samförläggning med hänsyn till de olägenheter det skulle innebära om analys- och utredningsfunktionerna inte funnes lätt tillgängliga för verket i övrigt. *Postverket* hävdar att postbankens centrala verksamhet måste vara lokaliserad till Stockholm oavsett utgången av pågående undersökningar av postbankens förhållande till Sveriges Kreditbank och bankgirot, vilka undersökningar delegationen förordat att man avvaktar innan möjligheterna prövas för en partiell omlokalisering av postbankens verksamhet. *Generaltullstyrelsen, byggnadsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen* och *statens vattenfallsverk* framhåller att av delegationen påvisade decentraliseringsmöjligheter beaktas i den utsträckning som är rimlig. *Vattenfallsverket* anser dock att det f. n. saknas tillräckliga utgångspunkter för

att man skall kunna fastställa ett maximiantal för verkets personalstyrka i Stockholm, vilket delegationen föreslagit skulle prövas av Kungl. Maj:t.

I det följande redovisas myndighetsvis de synpunkter som framförts av remissinstanserna beträffande de myndigheter som föreslagits skola omlokaliseras.

Domstolsverket. *Domstolsväsendets organisationsnämnd (DON)* anför att den under sin verksamhet har funnit att starka effektivitetsskäl talar för att domstolsverket lokaliseras till stockholmsområdet. Verket kommer att vara administrativ centralmyndighet för mera än 150 regionala och lokala myndigheter inom domstolsväsendet samt inom hyres- och arrendenämnds- och rättshjälpsorganisationen. Till verket torde också komma att knytas den redovisningscentral och det revisionskontor som nu finns vid DON och som, förutom de myndigheter som redan nämnts, även betjänar riksåklagaren med läns- och distriktsåklagarmyndigheterna (dvs. omkring 100 myndigheter).

För att domstolsverket skall kunna fullgöra sina uppgifter effektivt krävs enligt organisationsnämnden en omfattande besöksverksamhet hos de myndigheter som faller inom förvaltningsområdet. Det är därför av arbetskonomiska och kostnadsmässiga skäl angeläget att verket förläggs till den del av landet i vilken tyngdpunkten av verksamhetsfältet är belägen. Detta är otvivelaktigt mellersta Sverige och främst stockholmsregionen.

Domstolsverket uppges vidare komma att ha behov av täta kontakter med justitiedepartementet och med centralmyndigheter placerade i Stockholm.

En förläggning utanför storstockholmsområdet måste enligt DON:s mening medföra en klar effektivitetsnedsättning för domstolsverket, betydande kostnadsökningar och även i övrigt många olägenheter. Mot en förläggning utanför storstockholmsområdet talar vidare de rekryteringssvårigheter som kan befaras uppkomma, särskilt på handläggarsidan. Till verket måste knytas ett jämförelsevis stort antal kvalificerade tjänstemän, företrädesvis jurister men även andra, t. ex. datatekniker.

Om domstolsverket inte förläggs till storstockholmsområdet bör det enligt DON:s mening förläggas till Jönköping eller annan lämplig centralort i mellersta eller södra delen av riket. DON avstyrker bestämt att verket lokaliseras till Sundsvall.

Svea hovrätt anser att vägande sakliga skäl talar för att domstolsverket förläggs till storstockholmsområdet eller i vart fall till någon centralt belägen ort i mellansverige. Majoriteten av ledamöterna i *Göta hovrätt* anser att verket bör förläggas till Jönköping. En minoritet av hovrättens ledamöter anser däremot att verket i första hand bör förläggas till Stockholm. *Övriga hovrätter* förordar Stockholm som lokaliseringsort i första hand. I andra hand bör Jönköping väljas.

Länsstyrelsen i Jönköpings län anför att det föreligger mycket starka skäl som talar för en förläggning av domstolsverket till Jönköping. Jönköping ligger centralt i förhållande till flertalet lokala myndigheter inom domstolsväsendet liksom inom hyresnämnds- och rättshjälpsorganisationen och ger goda betingelser för de omfattande kontakter mellan dessa och det centrala verket som kommer att vara nödvändiga i den administrativa verksamheten. En lokalisering till Jönköping tillstyrks även av Jönköpings kommun.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län tillstyrker delegationens förslag om lokalisering av verket till Sundsvall. *Sundsvalls kommun* understryker de goda förutsättningar kommunen har i form av hovrätt, kammarrättsavdelningar, tillgång till dataexpertis m. m.

Centrala militära staber och skolor. Delegationens förslag att nu inte lägga fram förslag till omlokaliseringar av krigsmaktens centrala staber har lämnats utan erinran av remissinstanserna.

Delegationen har föreslagit att låta försvarets rationaliseringsinstitut (FRI) kartlägga förutsättningarna för en partiell omlokalisering av publikationsverksamheten vid centrala staber och förvaltningar samt försvarets brevskola ävensom den s.k. normalieverksamheten vid försvarets materielverk i samband med en pågående översyn av publikationstjänsten. FRI förklarar sig berett att åta sig detta vidgade utredningsuppdrag. *Försvarets brevskola* föreslår att utvidgningen även skall omfatta läromedelsproduktionen inom försvaret. Skolan, som avstyrker en utlokalisering av skolan, anser att lokaliseringsort kan bedömas först efter utredningsarbetet. *Försvarets materielverk* anser att en förnyad utredning om normaliefunktionen skulle leda till samma slutsatser som tidigare utredningar, nämligen att normaliefunktionen är en servicefunktion i det rutinmässiga arbetet som kräver samlokalisering med dem som betjänas. Verket avstyrker bestämt den föreslagna utvidgningen av FRI:s översyn.

Delegationen har också föreslagit att luftvärnsskjutskolan samt luftvärnets kadett- och aspirantskola omlokaliseras till Norrtälje. FRI, som har biträtt delegationen med utredning härom, lämnar förslaget utan erinran. Även *chefen för armén* biträder i princip delegationens uppfattning men anser att frågan bör behandlas tillsammans med övrig fredsorganisation inom armén. *Försvarets fredsorganisationsutredning* har i detta sammanhang avstått från att yttra sig över förslaget och hänvisat till ett eget delbetänkande. *Länsstyrelsen i Stockholms län* tillstyrker samlokaliseringen till Norrtälje.

Försvarets civilförvaltning (FCF) och dess företagsnämnd anser att FCF med hänsyn till arten av sina nuvarande uppgifter och till det därav följande kontaktmönstret inte bör flyttas från Stockholm.

FCF har i annat sammanhang anmält till Kungl. Maj:t, att verkets uppgifter och organisation av flera skäl behöver ses över. Frågan har också tagits upp av FRI. Innan resultaten av en sådan översyn föreligger bör något beslut om en total eller partiell omlokalisering av civilförvaltningen inte fattas.

Om en flyttning av civilförvaltningen trots allt skulle beslutas, finner verket att de av verkets företagsnämnd undersökta kommunerna Karlstad och Skövde båda är tänkbara som lokaliseringsort och att de får anses tämligen likvärda i de flesta hänsedden. Vid en i oktober 1972 företagen enkät bland verkets personal har 24 % förklarat sig vara personligen positivt inställda till att flytta med vid en eventuell omlokalisering, medan återstående 76 % angav negativ inställning. I valet mellan Karlstad och Skövde förklarade sig 78 % föredra Karlstad och 19 % Skövde, medan 3 % avstod från uttalande.

En omlokalisering av civilförvaltningen skulle enligt överslagsmässiga beräkningar medföra bestående ökning av de årliga driftkostnaderna med ca 2,5 milj. kr. och engångskostnader — fränsett kostnader av investeringskaraktär — om 9 à 10 milj. kr. Ökningen av driftkostnaderna utgör ca 12 % av civilförvaltningens budget för budgetåret 1972/73.

Överbefälhavaren (ÖB) motsätter sig en utflyttning av FCF. Denna skulle försvåra försöken med försvarets datadrift och negativt påverka FCF:s eventuella framtida uppgifter som t. ex. förvaltningsrevision. ÖB anser dock att om utflyttning av ytterligare myndigheter inom försvaret erfordras skulle en omlokalisering av FCF medföra de minst negativa konsekvenserna. Liknande synpunkter anför av *chefen för marinen*.

Försvarets materielverk delar delegationens uppfattning att FCF:s uppgifter som försvarets patentorgan bör stanna kvar i Stockholm även vid en omlokalisering av verket i övrigt.

Försvarets rationaliseringsinstitut (FRI) utgår i sin bedömning från FCF:s nuvarande organisation, men anför att förändringar i organisationen kan bli aktuella. FRI anser att en omlokalisering av FCF försvårar eller omöjliggör angelägna uppgifter inom försöks- eller utredningsverksamhet för försvaret inom områdena gemensam datadrift, organisationen av ekonomisk redovisning och redovisningsrevision ävensom — i framtiden — förvaltningsrevision. FRI anför dock att om FCF skall flytta från Stockholm så biträder FRI valet av Karlstad som lokaliseringsort. Vidare biträder institutet patentverksamhetens kvarstannande i Stockholm.

Riksrevisionsverket betonar vikten av att FCF inte omlokaliseras innan den nya redovisnings- och revisionsorganisationen (system S) har genomförts och stabiliserats.

Omlokaliseringen av FCF till Karlstad tillstyrks av *Karlstads kommun*, som är beredd att aktivt medverka därvid. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* har föreslagit att FCF skall lokaliseras till Skövde. Synpunkten delas av *Skövde kommun*.

TCO tar upp synpunkter liknande *FRI*:s och anför att ur facklig synpunkt skulle utlokaliseringen innebära dels en försämring av kontaktmöjligheterna på central nivå mellan arbetsgivaren och de fackliga organisationerna inom försvarsområdet, dels sämre service gentemot de försvarsanställda i olika personalfrågor.

SACO-föreningen vid FCF anser att *FCF* med hänsyn till kontaktstrukturen inte bör flyttas från Stockholm. Föreningen ser med allvar på den bestående kostnadsökning för verkets del som befaras om en utlokalisering skulle komma till stånd. En sådan kunde komma att innebära ytterligare personalminskning och en ännu hårdare belastning på kvarvarande personal.

Fortifikationsförvaltningen (*FortF*) avstyrker bestämt att verket omlokaliseras från Stockholm så länge verkets främsta uppdragsgivare är placerade i huvudstaden. En sådan åtgärd medför extra driftkostnader men framför allt förseningar och fördyringar i *FortF*:s produktion. Dessa kostnader kan beräknas bli av sådan omfattning att de inte uppvägs av motsvarande regionalpolitiska fördelar.

FortF framhåller att statsförvaltningen måste ges rimliga förutsättningar att arbeta effektivt och ekonomiskt. För *FortF* är i detta sammanhang kontaktmöjligheterna med uppdragsgivarna i Stockholm särskilt betydelsefulla. Eskilstuna fyller enligt *FortF*:s bedömning inte tillnärmelsevis kraven i detta hänseende. Eskilstuna tillgodoser inte heller önskemålen om att arbetsmarknaden på en ny lokaliseringsort skall kunna klara de indirekta sysselsättningsproblem som uppstår vid flyttningen av ett verk med ett så relativt stort antal tjänstemän. Familjemedlemmarnas berättigade anspråk på arbetsmöjligheter kan Eskilstuna enligt uppgifter i betänkandet inte tillgodose.

FortF drar slutsatsen av de anförda förutsättningarna för verksamheten att verket bör stanna kvar i Stockholm. Om *FortF* av andra skäl likväl skall omlokaliseras måste en ort väljas som bättre än Eskilstuna tillgodoser kraven på effektivitet i *FortF*:s verksamhet. Från dessa och andra utgångspunkter vore Uppsala ett avgjort bättre alternativ.

Företagsnämnden har i en bilaga till verkets yttrande framhållit att en lokalisering till Eskilstuna är svårförståelig eftersom alternativet varken ur arbetssynpunkt eller miljösynpunkt innebär några fördelar för personalen. Det anses vidare betänkligt om beslut fattas om ytterligare utlokalisering från stockholmsområdet innan verkningarna av de redan beslutade kunnat värderas och bedömas.

Överbefälhavaren (*ÖB*) avstyrker bestämt en förflyttning av *FortF*. *ÖB* anför att de centrala staberna, fortifikationsförvaltningens huvudsakliga uppdragsgivare och försvarets materielverk, den för förvaltningen viktigaste samverkansmyndigheten har organiserats för att verka gemensamt med förvaltningen. Genom att samverkansmyndigheter och

uppdragsgivare är lokaliserade tillsammans kan de komplettera varandra med fackexpertis som av rationalitetsskäl endast återfinns i en myndighet. ÖB pekar vidare på att en omlokalisering av FortF kommer att medföra stora personalavgångar innebärande att en betydande sakkunskap går förlorad samtidigt som etablerade och ändamålsenliga rutiner och samverkansformer bryts. Detta bortfall medför högre driftskostnader men även försenade leveranser av produkter som blir dyrare och av sämre kvalitet än dagens. Det utrymme som finns kvar i de redan hårt beskurna ramarna och som kan användas för investeringar i rationalitetssyfte kommer således att minska ytterligare med en utlokalisering av FortF. Detta förhållande kommer att medföra en icke godtagbar eftersläpning i rationaliseringsarbetet. *Chefen för marinen* avstyrker en utlokalisering av FortF. *Chefen för armén* avstyrker beträffande markbyrån och anser i övrigt att Karlstad vore lämpligare som lokaliseringsort genom att man då lättare kan samordna kontakterna med övriga utlokaliserade myndigheter. ÖB framhåller också att endast en lokaliseringsort bör komma ifråga för försvarets myndigheter utanför Stockholm. *Chefen för flygvapnet* anser att överförande av FortF:s flygfältssektion till flygmaterieförvaltningen skulle undanröja en del av en omlokaliseringens negativa effekter.

Även *försvarets materielverk* anser att behovet av nära kontakter mellan FortF och de centrala militära myndigheterna i Stockholm, inklusive materielverket, skulle vid den föreslagna lokaliseringen medföra allvarliga avbräck i samarbetet och därmed en icke acceptabel effektnedgång i verksamheten. Verket anser därför att beslut om utflyttning av FortF ej bör fattas på grundval av utredningen.

Försvarets rationaliseringsinstitut anser att det — sett ur försvarskoncernens synvinkel — icke är lämpligt att lokalisera FortF till Eskilstuna. Enligt institutets mening bör den nya lokaliseringsorten bli Karlstad om förvaltningens huvuddel skall flytta från Stockholm.

Länsstyrelsen i Södermanlands län instämmer i delegationens motiveringar för utlokalisering av fortifikationsförvaltningen. Länsstyrelsen vill emellertid ifrågasätta om inte samhällsekonomiska hänsyn talar för, att ytterligare myndigheter bör samlokaliseras med fortifikationsförvaltningen. Enligt vad som sägs i betänkandet har förvaltningen sina flesta kontakter med försvarets materielverk. Denna myndighet skall enligt riksdagens beslut i första etappen delas upp med placering i Karlstad resp. Linköping. Länsstyrelsen anser att kontaktsambanden i detta fall blev otillräckligt kartlagda före beslutet om utlokalisering. *Eskilstuna kommun* finner delegationens förslag väl underbyggda och tillstyrker dem. Det centrala läget gör kommunen till lämplig lokaliseringsort för FortF. Kommunen är beredd att medverka till att omlokaliseringen underlättas.

TCO anför att en omlokalisering av FortF skulle allvarligt reducera

möjligheterna för förvaltningen att bedriva effektivt, serviceinriktat arbete i vilket ekonomiska och tekniska krav kunde tillgodoses på ett acceptabelt sätt. Skälet härför är de avbrutna direktkontakterna med de centrala staberna och försvarets materielverk. TCO pekar vidare på ett förestående förslag till omorganisation av FortF vilket skulle försvåras vid en samtidig omlokalisering. SR anser att ett flertal skäl talar för att FortF även i fortsättningen bör vara lokaliserad till Stockholm. Valet av Eskilstuna anses olämpligt, bl. a. genom den begränsade arbetsmarknaden för kvinnor.

Försvarets forskningsanstalt (FOA) anser att delegationen grovt underskattat de stora nackdelar som är förenade med en splittring och partiell utlokalisering av FOA. Nackdelarna är enligt anstaltens uppfattning så betydande att de allvarligt rubbar möjligheterna att på ett effektivt sätt utnyttja de miljardbelopp som årligen tillförs totalförsvaret. De negativa samhällsekonomiska effekterna härav bedöms inte bli kompenserade av de positiva som är begränsade till städerna Linköping och Umeå och främst till byggnadsskedet. FOA yrkar bestämt att förslaget ej genomförs.

FOA anser vidare att delegationen när det gäller anstalten går emot principen att verksamheter med nära samband med statsmakterna skall vara i Stockholm och att verk med uppgifter som gränsar till varandra skall förläggas tillsammans. Delegationens förslag har heller inte stöd av 1969 års försvarsforskningsutredning (FU-69). Vid tiden för avgivandet av delegationens betänkande hade FU-69 redovisat ett preliminärt underlag, vilket entydigt talade mot en utlokalisering. I FU-69 slutbetänkande förordas också en samlad lokalisering i stockholmsområdet.

Umeå och även Linköping ligger så långt från anstaltens uppdragsgivare att inriktningen av FOA genom arbetskontakter och FOA:s möjlighet att överföra information till avnämarna inom de berörda forskningsområdena allvarligt försvagas. Sekretesskrav förstärker svårigheterna. FOA:s vetenskapliga kontakter försvagas framför allt kraftigt inom de områden som är specifika för skyddsforskningen.

En geografisk splittring av försvarsforskningsorganisationen skulle vidare medföra stora kostnader för dubblering av personal och försöksanordningar samt försämrade och försvagade inre kontakter och informationer. Det blir också synnerligen svårt att samordna systemtekniken och systemforskningen när samverkande forskargrupper skjuls åt geografiskt.

FOA framhåller även att under de närmaste åren kommer det svenska försvarets utformning att omprövas radikalt. Försvarsforskningen, som ger det främsta tekniska underlaget för långsiktig planering, får därvid mycket stor betydelse för ett effektivt utformat framtida försvar.

Samhällsekonomin i försvarsforskning är onekligen svårbedömd men det synes mycket orationellt att vidtaga åtgärder som leder till att försvarsforskningsverksamheten skadas.

Möjligheterna för FOA att i form av civila uppdrag från industrin delta i forskning över arbetsplatsernas hälsoproblem och den yttre miljön minskas även kraftigt.

Även *företagsnämnden* vid FOA avstyrker bestämt förslaget att splittra FOA genom att utlokalisera delar av anstalten till Umeå och Linköping. Nämnden anser att praktiskt taget samtliga av delegationen behandlade faktorer entydigt talar emot en utlokalisering. Klart negativa följder kan påvisas för många av de anställda och för försvaret och försvarsforskningen. Inte heller kan FOA:s lokalisering på nya orter förväntas leda till nyetableringar av andra serviceanläggningar eller industrier där, eftersom FOA i relativt liten omfattning lägger ut arbeten annat än vid universitet och högskolor och vissa specialiserade industrier.

Överbefälhavaren avstyrker bestämt en splittring av forskningsresurserna. Även *cheferna för armén och marinen* avstyrker en omlokalisering av FOA.

Med hänsyn till de försämrade förutsättningar för samordning och samverkan för försvarsforskningen som skulle bli följden av en utlokalisering avstyrker *försvarets materielverk* med bestämdhet att delar av försvarets forskningsanstalt omlokaliseras enligt förslaget. Materielverket och forskningsanstalten har under senare år ändrat sina arbetsformer så att en mycket bred kontaktverksamhet myndigheterna emellan möjliggjorts. Härigenom har gynnsamma förutsättningar skapats för ett effektivt samarbete. Om delegationens förslag till utflyttning av delar av forskningsanstalten genomförs skulle detta innebära att själva grunden för samarbetet i hög grad försämras. Materielverket påpekar också det olämpliga i att FOA:s resurser för medicin och psykologi flyttas till Umeå under det att försvarets sjukvårdsstyrelse och militärpsykologiska institutet enligt tidigare beslut förlagts till Karlstad.

Försvarets rationaliseringsinstitut (FRI) anför att en omlokalisering av delar av försvarets forskningsanstalt är förbunden med omfattande olägenheter. Delegationen har inte funnit att samverkanskraven vare sig internt eller med staber och försvarets materielverk är så starka att en omlokalisering av delar av anstalten inte är möjlig under förutsättning att mottagningsorten har en lämplig "miljö". Sett i ett regionalpolitiskt perspektiv ansluter sig institutet till delegationens bedömning. Enligt FRI:s mening är Linköping och Umeå relativt väl valda lokaliseringorter, möjligen med viss tvekan för Umeå beroende bl. a. på avståndet. På båda orterna finns dock möjligheter till samverkan med universitet och högskolor. Om den långsiktiga planeringsfunktionen för försvarsforskningen knyts till ett centralt ledningsorgan som lokaliseras till

Stockholm anser institutet att samverkanskraven för avnämarna kan tillgodoses på ett godtagbart sätt. FRI anför vidare att enligt tidigare fattat riksdagsbeslut skall militärpsykologiska institutet omlokaliseras till Karlstad. Men i enlighet med ett av försvarsforskningsutredningens två organisationsalternativ vid omlokalisering bör den forskande verksamheten vid militärpsykologiska institutet förläggas till Umeå där den utgör ett naturligt komplement till de övriga forskningsresurserna.

1969 års försvarsforskningsutredning konstaterar att, med hänsyn tagen enbart till arbetsförhållandena inom försvarsforskningsorganisationen, torde en partiell utlokalisering enligt delegationens förslag innebära betydande merkostnader och påfrestningar. Dessa är framför allt knutna till behovet att upprätthålla nära kontakter dels inbördes mellan olika delar av försvarsforskningsorganisationen, dels mellan dessa delar och olika avnämarmyndigheter inom försvaret. Härtill kommer att avgångar av kvalificerad personal på vissa nyckelbefattningar i samband med en omlokalisering kan få långvariga effekter på forskningsverksamheten. Försvarsinterna förhållanden talar sålunda starkt för en fortsatt samlad lokalisering av försvarsforskningen till stockholmsregionen och utredningen förordar också som framgår av dess slutbetänkande (SOU 1972: 8) en sådan organisationslösning. Även *Tekniska högskolan i Stockholm* anser att FOA bör kvarstanna i Stockholm. Speciellt är avdelningen för teknisk informationsbehandling och planeringsavdelningen av betydelse för högskolan bl. a. på datorområdet, tillämpad matematik och mikroåsområdet.

Delegationens förslag tillstyrks av *universitetskanslersämbetet och länsstyrelsen i Östergötlands län*. *Linköpings kommun* finner förslaget om Linköping väl motiverat med hänsyn till den omfattande militära verksamheten, den högre tekniska utbildningen och industrins inriktning i kommunen. *Länsstyrelsen i Stockholms län* tillstyrker delegationens förslag såvitt avser Nynäshamns kommunblock men avstyrker i övrigt.

Länsstyrelsen i Västerbottens län tillstyrker det av delegationens förslag som berör det egna länet. Förutom den önskvärda regionalpolitiska effekten talar bl. a. universitetets inriktning för detta. Även *Umeå kommun* betonar det stora värdet av det medicinska centrum som en förläggning av FOA:s berörda delar och SBL till Umeå skulle skapa. Länsstyrelsen anser vidare att — bl. a. med hänsyn till det behov av kontakt mellan olika FOA-enheter som anförts — FOA:s avdelning för teleteknik bör kunna lokaliseras till Skellefteå. En sådan lokalisering skulle tillföra området ett starkt inslag av avancerad teknisk verksamhet av värde för det industriella utvecklingscentrum som är under uppbyggnad. Samma uppfattning har *Västerbottens läns landsting och Umeå universitet* samt *organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland* fört fram. Även

Skellefteå kommun anser att förutsättningarna för att lokalisera främst de delar av FOA som avser teknisk informationsbehandling till kommunen bör prövas. Kommunen betonar därvid den planerade tekniska högskoleenhetens behov av externa resurser. *Samarbetsnämnden för Fyrkanten*, dvs. Boden, Luleå, Piteå och Älvsbyn, anser att en enhet ur FOA bör — med tanke på de många militära etablissemangen i Norrbotten — förläggas till någon av kommunerna.

TCO konstaterar att inga vägande sakskaäl kan anföras för en utlokalisering och splittring av FOA enligt delegationens förslag. En geografisk splittring av FOA skulle allvarligt inskränka personalens valfrihet och möjlighet till utveckling på grund av anstaltens breda kompetensområde. Personalens möjlighet att ingå i olika tvärvetenskapliga projekt skulle också kraftigt reduceras. Liknande synpunkter har också framhållits av *FOA personalorganisationers representantskap*, som anser att den splittrade organisationen inte skapar förutsättningar för en meningsfull arbetsinsats.

Byggnadsstyrelsen anför att FOA:s lokaler på Linnégatan speciellt har inretts för forskningsändamål, men trots detta är att betrakta som tämligen allmängiltiga och användbara för kontorsverksamhet eller verkstadsutrymmen efter lätt ombyggnad. Lokalerna i Ursvik ligger i ett område som kan bedömas attraktivt för samhällsbyggnadsändamål, varför styrelsen anser att ett friställande av området från statlig användning bör övervägas.

I en gemensam skrivelse har *Västerbottens läns landsting och Umeå universitet* anført att den till Umeå föreslagna delen av FOA kommer att få fullgoda arbetsbetingelser där. De invändningar som — bl. a. från FOA:s sida — gjorts mot lokaliseringsförslaget måste enligt landstinget och universitetet anses sakna tyngd. En genomgång av huvudargumenten mot flyttningen — svårare rekryteringsutsikter, sämre kontakter med uppdragsgivare och andra forskningsinstitutioner, sämre serviceorgan och infrastruktur, kostnadsökningar samt olägenheter för de anställda — ger vid handen att en förflyttning är fullt möjlig. Det framhålls att det är viktigt att man inte inskränker sig till att bedöma FOA:s funktionsmöjligheter i dagsläget utan dess situation i Umeå när verksamheten skall påbörjas och när avsevärda förändringar har inträffat.

Civillförsvarsstyrelsen anser med hänsyn till de många negativa konsekvenserna såsom funktionssvårigheter, väsentliga kostnadsökningar och nackdelar för personalen att en omlokalisering inte bör komma till stånd.

De centrala myndigheter och organisationer som styrelsen främst samverkar med skall enligt delegationens förslag stanna i Stockholm.

Styrelsen anför vidare att personalen syns drabbas hårdare än andra

myndigheters personal av två skäl. Dels är en del så specialiserade att de anser sig tvungna att följa med trots att de i princip inte vill. Dels syns en utflyttning ej innebära en förbättring av boendeförhållandena, t. ex. kortare restider till arbetet eller billigare bostättning. Detta beror på civilförvarsstyrelsens nuvarande lokalisering i Räcksta och Rosersberg, dvs. i bostadsområden utanför innerstaden.

För att undvika en omedelbar ökning i personalomsättningen är det enligt civilförvarsstyrelsen angeläget att beslut om att styrelsen bör kvarstanna i stockholmsområdet fattas snarast. Om så inte kan ske bör ett ställningstagande till en eventuell omlokalisering uppskjutas till dess den nyligen tillsatta utredningen om val av regionalpolitiska medel framlagt resultat. Om en omlokalisering av civilförvarsstyrelsen ändock bedöms kunna komma ifråga bör i första hand en lokalisering till Sigtuna kommun (Rosersberg) närmare övervägas. Detta lokaliseringalternativ förs även fram av *Sigtuna kommun*. Kommunen anser att nuvarande enheter i Rosersberg inte bör omlokaliseras ens vid ett genomförande av delegationens förslag.

Befälsskolan behöver kontakt med en fältskola som ger möjlighet till praktisk träning. Såvitt civilförvarsstyrelsen kan bedöma bör en fältskola inte förläggas till Karlstad. Även om styrelsen i övrigt omlokaliseras kan det bl. a. av detta skäl vara mest ändamålsenligt att bibehålla befälsskolan i Rosersberg. Slutlig ställning till befälsskolans lokalisering anser sig styrelsen emellertid inte kunna taga förrän efter slutförandet av visst utredningsarbete. Civilförvarsstyrelsen framhåller också att de föreläsare som mera regelbundet föreläser vid särskilda kurser kommer från FOA, försvarets skyddsskola, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, televerket och Sveriges Radio. En flyttning innebär enligt styrelsen oproportionerligt långa resor för dessa föreläsare. Kostnaderna blir högre, men speciellt allvarlig är risken att utomstående specialister inte kommer att disponeras av skolan på grund av det långa avståndet mellan Stockholm och Karlstad. *Chefen för armén* — som framhåller att någon möjlighet att utnyttja kasern- eller övningsområde vid I 2 inte föreligger — anser att civilförsvarets skolor fortfarande bör ligga i Rosersberg. Civilförvarsstyrelsen bör då lokaliseras närmare Rosersberg än vad delegationen föreslagit, exempelvis i Enköping.

Försvarets rationaliseringsinstitut framhåller att om civilförvarsstyrelsen skall omlokaliseras biträder institutet i stort delegationens förslag att förlägga styrelsen till Karlstad. Beträffande civilförsvarets befälsskola förordar institutet att frågan om lokalisering av denna vilar i avvaktan på ställningstagande till kommande förslag om en central utbildnings- och förrådsorganisation inom civilförsvaret.

En omlokalisering till Karlstad tillstyrks av *Karlstads kommun*. *Länsstyrelsen i Värmlands län* anför att en uttunning av den före-

slagna lokaliseringen till Karlstad inte får ske om någon positiv regionalpolitisk effekt skall uppnås.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) anför att det är uppenbart att samverkan inom totalförsvaret försvåras vid genomförandet av samtliga beslutade och föreslagna omlokaliseringar. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* framför tveksamhet inför att civilförsvarsstyrelsen utlokaliseras utan att motsvarande åtgärd vidtas i fråga om ÖEF. Dessa båda myndigheter är länsstyrelsernas viktigaste uppdragsgivare i vad avser försvarsplanläggning, varför det är nödvändigt att deras verksamhet synkroniseras.

TCO finner inte några bärande skäl som talar för en omlokalisering av befälsskolan. Fördelarna med dess nuvarande läge är däremot uppenbara. *TCO* kan inte i delegationens betänkande finna någon motivering varför civilförsvarsstyrelsen inte har behov av geografisk närkontakt med bl. a. statsdepartementen. Delegationens beskrivning av en central förvaltningsmyndighet med sådana behov är tillämplig på styrelsen enligt *TCO*:s mening. *Personalorganisationerna vid civilförsvarsstyrelsen* framhåller de intensiva kontakterna med FortF och FOA, de goda utbildningsmöjligheterna vid befälsskolan i Rosersberg samt de stora nackdelarna för personalen vid en flyttning.

Statens bakteriologiska laboratorium (SBL) avstyrker bestämt delegationens förslag att omlokalisera SBL till Umeå. Ur funktionella och ekonomiska utgångspunkter finner SBL den nuvarande lokaliseringen mest ändamålsenlig. Om Kungl. Maj:t trots detta vill förorda en omlokalisering bör ställningstagandet enligt SBL:s mening föregås av en förutsättningslös och grundligare utredning. SBL framhåller att laboratoriet är en praktiskt-vetenskapligt inriktad institution med uppdragsverksamhet i form av mikrobiologisk diagnostik och vaccinförsörjning som dominerande verksamhet. Kravet på full kostnadstäckning uppfylls f. n. till 98 %. Vid omlokalisering till Umeå räknar SBL med att all rutindiagnostik utom parasitologi bortfaller. Västerbottens läns landsting förfogar enligt SBL över tillräcklig kapacitet för att även på längre sikt självt svara för regionens behov av mikrobiologisk service. Eftersom sådan diagnostik till sin natur är en regional verksamhet kan SBL ej heller påräkna prov från nuvarande upptagningsområde. Konsekvensen blir bl. a. att antalet anställda i Umeå får inskränkas till ca 400 mot f. n. 565. Provvolymen blir dessutom otillräcklig för SBL:s centrallaboratoriefunktioner som icke kan upprätthållas på nuvarande nivå.

SBL fungerar i vad avser diagnostikverksamheten till 40 % som en regional institution. En kraftig regional förankring är ett oeftergivligt krav. Ingen annan region än stockholmsregionen har under överskådlig tid behov av SBL:s tjänster. Regionen måste däremot enligt SBL:s

bedömning investera ca 35 milj. kr. i ett nytt laboratorium om SBL omlokaliseras.

SBL understryker att den epidemiövervakande och epidemibekämpande uppgift som åvilar SBL endast kan fyllas om SBL är förlagt till den centrala delen av landet med möjlighet till närkontakt med socialstyrelsen och statens veterinärmedicinska anstalt. Epidemier utbryter oftast i de tätbefolkade områdena i syd- och mellansverige. Bakteriologiska preparat måste ibland från fall till fall importeras, varvid en central distributionsort kan vara avgörande för möjlighet att leverera ett preparat i rätt tid.

SBL framhåller vidare att laboratoriet är beroende av nära samverkan med karolinska institutets virologiska institution som bedriver en på SBL:s praktiskt-vetenskapliga verksamhet specialinriktad forskning, bl. a. på virusvaccinområdet. Motsvarande gäller institutets immunologiska institution som är helt integrerad med SBL.

Om hänsyn tas även till externa effekter uppgår kostnaderna för omlokaliseringen enligt SBL:s beräkningar till ca 280 milj. kr. eftersom Stockholms läns landsting måste investera 35 milj. kr. i ett nytt laboratorium med ca 120 anställda. Staten måste vidare, om SBL:s nuvarande område försäljs, tillhandahålla nya virologiska och immunologiska institutionsbyggnader åt karolinska institutet. Tillsammans krävs investeringar på 50 milj. kr. Om hänsyn tas härtill stiger kostnaden per sysselsättningstillfälle till 0,7 milj. kr. Även de driftekonomiska konsekvenserna blir synnerligen besvärande eftersom ett bortfall av rutindiagnostiken medför att SBL:s resultat av uppdragsverksamheten försämras med 4 milj. kr. Ett sådant årligt underskott kan endast kompenseras genom ett kraftigt ökat driftbidrag.

Även *socialstyrelsen*, som avstyrker omlokaliseringen av SBL, understryker att laboratoriets funktionsduglighet blir försämrade genom en utflyttning från stockholmsområdet samtidigt som att verksamheten fördyras och att väsentliga övergångssvårigheter under lång tid uppstår. Socialstyrelsen pekar också på att de ständigt återkommande kontaktbehov med SBL som styrelsen har behov av för planering av epidemiberedskapen och genomförandet av andra verksamheter som styrelsen tillsammans med SBL har ansvaret för måste ske genom ett ömsesidigt informationsutbyte mellan skilda experter samlade i grupp. Med hänsyn till arten av detta informationsutbyte och de krav som måste ställas på informationens kvalitet kan kommunikationen mellan de deltagande inte ske på annat sätt än genom direkta personkontakter.

Statens livsmedelsverk vill särskilt understryka vikten av att ett centrallaboratorium som SBL verkligen ligger så centralt som möjligt inom riket, varigenom garantier kan erhållas att åtgärder på snabbast möjliga sätt kan vidtagas vid inträffade epidemifall. Livsmedelsverket

finner det från denna utgångspunkt förvånande att delegationen som utlokaliseringssort föreslagit Umeå.

Livsmedelsverket vill också fästa uppmärksamheten på den nya livsmedelslagstiftningens bestämmelser om skärpt hälsokontroll av personal, som är sysselsatt med livsmedelshantering. I bl. a. denna kontroll måste SBL medverka i fråga om vissa bakteriologiska undersökningar, och det erforderliga intima samarbetet mellan livsmedelsverket och SBL skulle vid en utlokalisering till Umeå påtagligt försvåras.

Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) avstyrker bestämt att delegationens förslag att omlokalisera SBL till Umeå kommer till utförande. Detta sker på grund av de förödande effekter omlokaliseringen skulle få för det nödvändiga samarbetet mellan SBL och SVA, men även på grund av de stora risker för eftersläpning i vetenskaplig utveckling och servicefunktioner, som oundvikligt skulle uppstå för SBL, om stora delar av dess kreativitet måste ianspråktagas för med omlokalisering förenade planeringsuppgifter.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) pekar på att en omlokalisering av SBL förutsätter att lokal- och resursfrågorna för den immunologiska och virologiska utbildnings- och forskningsverksamheten vid karolinska institutet löses. Den forskningssamverkan som etablerats mellan SBL och karolinska institutet kommer att avsevärt försvåras vid en omlokalisering av SBL. Uppbyggnaden av en motsvarande forskningssamverkan i Umeå torde enligt UKÄ ta lång tid och fordra ytterligare resurser för den mikrobiologiska verksamheten vid universitetet där. Denna fråga bör behandlas av de särskilda sakkunniga som enligt delegationens förslag skall utreda formerna för SBL:s omlokalisering. Under förutsättning att konsekvenserna av en omlokalisering i dessa avseenden tillräckligt beaktas har UKÄ inte något att erinra mot en lokalisering av SBL till Umeå. Även *organisationskommittén för högre teknisk utbildning i Övre Norrland* tillstyrker delegationens förslag.

Delegationens förslag tillstyrks av *länsstyrelsen i Västerbottens län*. Länsstyrelsen framhåller Umeås goda möjligheter att klara rekryteringen av personer med varierande utbildningsgrad. Universitetets profilering mot bl. a. kemi-biologi-medicin skulle ytterligare markeras om delegationens förslag genomförs. En sådan satsning på Umeå skulle också ge väsentliga regionalpolitiska effekter. Synpunkterna delas av *Umeå kommun*.

Länsstyrelsen i Stockholms län har föreslagit att SBL av effektivitetsskäl lokaliseras till Märsta. *Länsstyrelsen i Uppsala län* anser att Uppsala framstår som en mycket lämplig lokaliseringssort för SBL med tanke på förekomsten därstädes av sådana verksamheter som angetts vara betydelsefulla för SBL:s verksamhet och på Uppsalas geografiska läge. En förläggning till Uppsala skulle utgöra ett bra komplement till näringslivet där och bidra till en önskvärd differentiering

därav. Länsstyrelsen vill dock inte bedöma i vad mån dessa synpunkter är starkare än de regionalpolitiska motiven för ett annat val av lokaliseringsort.

Byggnadsstyrelsen anför att SBL:s nuvarande lokaler är speciellt utformade för verksamheten. Karaktären på lokalerna medför att dessa endast i begränsad omfattning går att ändra till generella kontorslokaler. De bör i framtiden användas för verksamheter där lokalernas speciella karaktär kan nyttiggöras. I den mån framtida behov av SBL:s lokaler för statlig verksamhet finns kan avgöras först i anslutning till den lokalplanering som måste ske för de genom den nu föreslagna utlokaliseringen friställda lokalerna.

TCO finner det helt orealistiskt att SBL skulle omlokaliseras. Delegationens förslag skulle medföra att SBL:s verksamhet, som befrämjar landets hälsovård och utveckling blir ineffektiv. En sådan åtgärd bör enligt organisationens uppfattning nog övervägas och bättre bedömas än vad delegationen synes ha gjort. *SACO-föreningen vid SBL* framhåller att delegationens förslag inte innebär att man förflyttar SBL utan att man slår sönder en väl fungerande och beprövad organisation. Kostnaderna för samhället blir enligt föreningen orimliga dels direkt ekonomiskt, dels i form av bristande funktion. De personliga problemen för de anställda blir också stora.

I en gemensam skrivelse har *Västerbottens läns landsting och Umeå universitet* behandlat de skäl som av SBL framförts mot en lokalisering till Umeå. I skrivelsen anges att få, om ens några, skäl kan betecknas som vägande. Sålunda betonas att av SBL gjorda kostnads-kalkyler inte beaktar samhällsekonomiska överväganden, att det vetenskapliga kontaktmönstret snabbt bör kunna utvecklas i Umeå som får en accentuering av den vetenskapliga verksamheten inom områden som står SBL nära. Den epidemiologiska övervakningsfunktionen bör kunna skötas lika väl från Umeå och transport- och kommunikationsfrågorna erbjuder inte de problem SBL påstår. Även den diagnostiska verksamheten bör kunna bedrivas rationellt. Landstinget och universitetet tillstyrker delegationens förslag. I de anförda synpunkterna instämmer *Västernorrlands samt Norrbottens läns landsting*.

Televerket delar delegationens uppfattning att en omlokalisering av verkets centralförvaltning inte bör aktualiseras. Delegationen har funnit, att det vore olämpligt att genomföra en sådan omlokalisering samtidigt som en mycket omfattande organisationsöversyn pågår. Televerket framhåller dessutom att verket inte skulle ha resurser att på en gång förbereda en eventuell omlokalisering av centralförvaltningen och fullfölja det påbörjade, för televerkets ekonomi och effektivitet ytterst betydelsefulla omorganisationsarbetet.

Beträffande den föreslagna utflyttningen av *teleskolan* anför

televerket att verket med hänsyn till de stora kostnaderna för utbildningsverksamheten och till den utomordentliga betydelse, som utbildningen har för televerkets totala verksamhet, har funnit det angeläget att se över utbildningsverksamheten vid televerket. En sådan översyn har under sommaren 1972 lagts fram och remissbehandlas inom verket under resten av år 1972. När remissförfarandet slutförts och televerkets ledning tagit ställning till de framlagda synpunkterna och förslagen, återstår att utreda och överväga hur televerkets utbildningsverksamhet skall organiseras och administreras. Härvid kommer bl. a. teleskolans framtid att behandlas. Televerket har därför den bestämda uppfattningen att något beslut beträffande ändrad lokalisering av teleskolan inte bör fattas för närvarande. Ställning i frågan om lämplig placering av teleskolan bör tagas först, sedan utredningen om administrerandet och organiserandet av verkets utbildningsverksamhet slutförts. Det skulle för övrigt, så som televerket ser saken, knappast kunna vara till fördel för en nu eventuellt utsedd "mottagande" ort att få till stånd ett beslut om flyttning av teleskolan, utan att man vet eller för närvarande kan förutse, vilken utformning som en eventuell central utbildningsenhet kan komma att få.

Om — trots vad televerket framhållit — beslut nu likväl skulle komma att fattas beträffande omlokalisering av teleskolan, vill verket för sin del inte motsätta sig att som ny lokaliseringsort utses Kalmar, även om en placering på den orten skulle, med hänsyn till dennas förhållandevis ogynnsamma läge från kommunikationssynpunkt, medföra kännbara olägenheter beträffande utnyttjandet av lärarkrafter från andra håll inom televerket.

I fråga om byggnadsavdelningens centrala enhet, byggnadskontoret, har televerket i sitt yttrande med anledning av statskontorets kartläggning anslutit sig till statskontorets uppfattning, att en omlokalisering kan genomföras utan att verksamhetens effektivitet på sikt äventyras. Televerket framhåller dock att betydande övergångssvårigheter uppkommer och att man har att räkna med en kostnadsökning vid kontorets placering på annan ort än Stockholm. Televerket har vid sitt ställningstagande i frågan utgått från att byggnadskontoret, såsom statskontoret föreslagit, även i fortsättningen skulle vara placerat på en ort belägen i mellansverige och med goda kommunikationer.

Enligt televerkets mening fyller inte Kalmar de krav, som i kommunikationshänseende måste ställas på byggnadskontorets lokaliseringsort. Norrköping tillgodoser däremot enligt televerkets mening denna angelägenhet. För Norrköping talar även att byggnadsavdelningen redan nu har en materielsektion där, vilken sysselsätter 58 personer i viss förrådsverksamhet och verkstadsarbete för avdelningens räkning. Vid flyttning av byggnadskontoret till Norrköping skulle en samordning av dess verksamhet med byggnadskontoret kunna ske. Vid

en omlokalisering av byggnadskontoret skulle dess förläggning till Norrköping i stället för till Kalmar innebära påtagliga fördelar också i personalpolitiskt hänseende. *Statsanställdas Förbund* har också anfört dessa skäl för en lokalisering till Norrköping.

Företagsnämnderna vid verkets centralförvaltning och byggnadsavdelning avstyrker att något beslut fattas om omlokalisering på grundval av delegationens förslag.

Länsstyrelsen i Kalmar län anser att delegationens förslag är alltför måttfullt för att kunna betraktas som gensvar på riksdagens uttalande om sydöstra Sveriges behov av sysselsättningsförstärkning. Med hänsyn till angelägenheten av att hålla samman vissa organisationsenheter inom samma verk borde frågan om inte fler enheter inom televerket kan förläggas till Kalmar bli allvarligt prövad. Televerket bör enligt länsstyrelsens mening i sin fortsatta planering inte enbart beakta vad delegationen föreslagit för omlokalisering utan i samband med pågående översyn av organisationen också överväga om inte jämväl andra enheter av verksamheten kan samlokaliseras med byggnadskontoret och teleskolan till Kalmar. Dessa synpunkter delas av *Kalmar kommun*, som hälsar delegationens förslag med tillfredsställelse. Kommunen påpekar att delegationen dock snarast underskattat Kalmars mottagningskapacitet som är stor även på kort varsel.

Även *SR* framhåller att utredningar pågår inom televerket i fråga om den framtida utbildningsverksamheten. Dessa bör avslutas innan frågan om omlokalisering avgörs. När frågan om omlokalisering av teleskolan avgörs bör man vidare enligt *SR*'s uppfattning ta hänsyn till ekonomiska och praktiska konsekvenser av att timlärare till skolans kurser i stor utsträckning hämtas från centralförvaltningen och stockholmsregionen. Vidare bör man beakta att möjligheterna för elever vid kurserna att företa studiebesök hos tillverkare av telematerial i stockholmsregionen blir avsevärt minskade. Dessa synpunkter förs även fram av *TCO*.

SR anser vidare att förslaget om omlokaliseringen till Kalmar av byggnadskontoret bör omprövas. Kalmar kan inte anses uppfylla i varje fall kraven på goda kommunikationer. Vidare kommer verksamheten under överskådlig tid att bli mycket obetydlig i sydöstra delen av landet i förhållande till den totala arbetsvolymen. Slutligen framhåller *SR* att i betänkandet markerats de begränsade möjligheterna att ge medflyttande familjemedlemmar önskad sysselsättning i Kalmar.

Också *TCO* anser att en utlokalisering till Kalmar som dels har ett dåligt kommunikationsnät, dels inte ligger i mellansverige skulle allvarligt försämra möjligheterna till effektiv funktion.

Civilingenjörsföreningen vid televerket avstyrker bestämt utlokaliseringsförslaget mot bakgrund av risk för försvärad verksamhet, sämre resultat och högre kostnader samt den oro personalen känner.

Statens vägverk, som samrått med verkets centrala företagsnämnd och centralförvaltningens lokala företagsnämnd, framhåller att verket liksom SJ, televerket, postverket, arbetsmarknadsverket m. fl., som enligt delegationens uppfattning skall ligga kvar med sin centrala ledningsfunktion i Stockholm, är ett starkt decentraliserat verk med en stor regional och lokal organisation och har därtill övergripande samhällsplanerande uppgifter.

I samklang med det av regeringen tidigare uttalade målet för den generella regionalpolitiken och den konkretisering av denna politik som nu framlagts, undersöker vägverket gemensamt med statskontoret möjligheterna av en ytterligare decentralisering av den redan starkt decentraliserade organisationen. Principiellt kan centralförvaltningens verksamhet koncentreras på övergripande utvecklings-, planerings- och ledningsfunktioner samt övriga uppgifter som ingår som ett led eller en del av den totala samhällsplaneringsfunktionen. Detta innebär då en minskning av den nuvarande centralförvaltningen. En sådan decentralisering får, enligt vägverkets uppfattning, större regionalpolitisk betydelse än en utlokalisering av den nuvarande centralförvaltningen till en enda ort.

Vägverket anser att dessa skäl talar för att Stockholm bibehålls som lokaliseringsort för verkets centrala ledning. Den undersökning av verkets organisation som nu utförs skall emellertid i görlig mån vara oberoende av en eventuell omlokalisering. För att inte nuvarande organisation skall låsas för lång tid framåt hemställer vägverket att beslut om omlokalisering av vägverkets centralförvaltning inte fattas förrän resultatet föreligger från det nämnda utredningsarbetet.

Om statsmakterna ändå finner skäl för att nu fatta principbeslut om omlokalisering av vägverkets centralförvaltning hemställer vägverket att lokaliseringsort inte beslutas förrän utredningsresultatet föreligger.

Riksrevisionsverket (RRV) anför att verket i sitt förvaltningsrevisionella arbete på statens vägverk har funnit indikationer på vissa brister i vägverkets organisationsstruktur. Enligt RRV finns det därför anledning att närmare utreda den regionala vägorganisationen och möjligheterna till en ökad decentralisering av vägverkets centralförvaltning för att undanröja bristerna i vägverkets organisation. RRV anser därför att det vore önskvärt att decentraliseringen kom till stånd innan vägverket omlokaliseras. En omlokalisering av den stora centralförvaltningen i oförändrat skick kan nämligen enligt RRV:s bedömning komma att innebära större risker för att man blir låst vid nuvarande organisationsstruktur.

Statens väg- och trafikinstitut uttrycker allvarliga farhågor för egen del med den föreslagna omlokaliseringen av vägverket. En påtaglig risk för institutets vidkommande är att vägverket bygger upp ett eget

organ för viss forskning och utveckling med hänsyn till kommunikationssvårigheterna mellan institutet i Linköping och den föreslagna lokaliseringsorten.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län bedömer möjligheterna för statens vägverk (ca 700 anställda) att bedriva sin verksamhet i Falun/Borlänge som mycket goda. Länsstyrelsen har emellertid erfarit att Falun/Borlänge inte kommer att kunna tillföras samtliga arbetstillfällen när de inledda rationaliserings- och delegeringsarbetena genomförts. Även om länsstyrelsen har full förståelse för att en viss omorganisation kan bli aktuell inom de berörda verken inför ett byte av lokaliseringsort vill länsstyrelsen allvarligt framhålla att en för inflyttningsregionen tillfredsställande lokaliseringpolitisk effekt kan uppnås endast om utflyttningen berör såväl rutinbetonade som högre funktioner. Länsstyrelsen finner det emellertid styrkt att en utlokalisering till Falun/Borlänge i enlighet med delegationens förslag kan genomföras under fullt hänsynstagande till organisatoriska och funktionella förhållanden. *Regionkommittén Borlänge-Falun* uttalar att regionen har resurser att bemästra de problem som den av delegationen föreslagna utlokaliseringen kan medföra. En lokalisering av vägverket och trafiksäkerhetsverket till Falun/Borlänge innebär ett synnerligen värdefullt tillskott för regionen.

Länsstyrelsen i Kristianstads län anser att vägverket bör förläggas till Kristianstad/Hässleholmsregionen. Kristianstad har redan nu huvudkontoret för södra vägplanläggningsområdet.

Länsstyrelsen i Hallands län har pekat på de olägenheter som en utflyttning av statens vägverk till Falun/Borlänge skulle medföra. Av samtliga de verk, som omfattas av delegationens tidigare och nuvarande förslag, torde vägverket vara det med vilket kommuner och länsmyndigheter har de tätaste personkontakterna. Länsstyrelsen vill därför ifrågasätta om inte verket tillhör den kategori som bör kvarstanna i Stockholm. Härför talar även verkets behov av samverkan med arbetsmarknadsstyrelsen. Sistnämnda synpunkter delas av *länsstyrelsen i Stockholms län*.

Vägverkets samarbete med arbetsmarknadsstyrelsen framhålls även av *TCO*, som anser att hänsyn bör tas till att vägverket redan är ett av de mest decentraliserade statliga verken när utlokaliseringsfrågan bedöms.

Statsanställdas förbund avstyrker delegationens förslag med tanke på de problem som skulle uppstå för läns- och kommunala myndigheter. En lokalisering till exempelvis Norrköping/Linköping skulle däremot innebära att centralförvaltningen kom närmare verksamheten, vars tyngdpunkt ligger i syd- och mellansverige. Däremot tillstyrker *Statsanställdas förbunds vägavdelningar i norrlandslänen* delegationens förslag.

Statens trafiksäkerhetsverk, med instämmande av verkets företagsnämnd, avstyrker delegationens förslag. Med hänsyn till verkets redan nu starkt decentraliserade organisation — av verkets ca 400 anställda kommer ca 100 att tillhöra centralförvaltningen — synes de eventuella regionalpolitiska fördelarna med en utflyttning av centralförvaltningen ur verkets synpunkt inte stå i rimlig proportion till nackdelarna.

Något bärande skäl för samlokalisering med vägverket finns inte enligt trafiksäkerhetsverkets mening. I trafiksäkerhetsarbetet har verket inte mer omfattande kontakter med vägverket än med andra myndigheter med uppgifter inom trafiksäkerhetsområdet. Som exempel på sådana myndigheter nämner verket rikspolisstyrelsen och skolöverstyrelsen. Ett betydande samarbete när det gäller trafiksäkerhetsarbetet bedrivs också med ett flertal frivilligorganisationer, såsom NTF och motororganisationerna. I fråga om planering av informations- och trafiksäkerhetskampanjer krävs täta personliga kontakter med Sveriges Radio/TV, reklambyråer och distributionsföretag. Dessa är i huvudsak lokaliserade till stockholmsområdet. En placering av verket i Falun/Borlänge anses därför ur kampanjsynpunkt helt olämplig.

Trafiksäkerhetsverket framhåller vidare att tidigare beslutad lokalisering av statens väg- och trafikinstitut till Linköping kommer att innebära svårigheter i samarbetet trots befintliga goda kommunikationer mellan Stockholm och Linköping. Svårigheterna skulle komma att öka betydligt vid en lokalisering av verket till Falun/Borlänge, inte minst på grund av sämre kommunikationer till sistnämnda ort.

Verket vill ånyo understryka det direkta sambandet mellan typbesiktningen och fordonsbyråns övriga sektioner. En flyttning till Falun/Borlänge av typbesiktningen av fordon skulle medföra stora svårigheter att rent tekniskt genomföra besiktningarna. Vissa delar av besiktningsverksamheten måste nämligen ske i samband med provkörningar, för vilka den nu tillgängliga provbanan inte är tillfyllest. Dessa prov utförs f. n. på motorvägnätet kring Stockholm. I Dalarna finns inte för proven lämpliga vägar, och dessutom gör den längre vintern att tillräckligt torra och isfria vägar inte står till förfogande för provverksamheten under erforderlig tid. De ökade kostnader, som en inställelse till typbesiktning av fordon i Falun/Borlänge skulle komma att medföra för bilbranschen, kan vidare enligt trafiksäkerhetsverkets uppfattning komma att inverka menligt på intresset att låta typbesiktiga fordonen, vilket skulle direkt motverka i olika sammanhang uttalade önskemål om typbesiktning av i stort sett alla fordon.

Trafiksäkerhetsverket påpekar att hos personalen finns ett starkt motstånd mot flyttning från Stockholm. Huvuddelen av personalen vid centralförvaltningen utgöres av specialister. Om denna personal skulle komma att sluta sin anställning, finge verket utomordentligt stora svårigheter att återbesätta dessa tjänster, och det skulle komma att

dröja lång tid och kräva mycken vidareutbildning, innan den nyrekryterade personalen bleve i stånd att uträtta ett fullgott arbete.

Statens väg- och trafikinstitut för fram synpunkter liknande de som trafiksäkerhetsverket tagit upp beträffande möjligheterna till samarbete mellan parterna.

Riksrevisionsverket (RRV) anser att den föreslagna omlokaliseringen av trafiksäkerhetsverket skulle försvåra detta verks möjligheter att omorientera sin nuvarande verksamhet mot samordningsfunktionen. För en ökad tonvikt på denna funktion krävs nära kontakt med statsdepartementen liksom med den mångfald myndigheter, organisationer och forskningsorgan som verkar på trafiksäkerhetsområdet och som i huvudsak inte kommer att bli föremål för omlokalisering. På angivna grunder ifrågasätter RRV om trafiksäkerhetsverket bör omlokaliseras från stockholmsområdet.

Sveriges Bilindustri- och Bilgrossistförening hemställer — under hänvisning till extrakostnaderna och den kapacitetsminskning som en utlokalisering av typbesiktningens verksamhet skulle medföra — att typbesiktningen även i fortsättningen ligger kvar i stockholmsområdet.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län och regionkommittén Borlänge-Falun anför beträffande trafiksäkerhetsverket samma synpunkter som nyss redovisats beträffande vägverket. Lokaliseringsdelegationens förslag tillstyrks och mottagarortens goda förutsättningar när det gäller kommunikationer, differentierad arbetsmarknad, utbildningsmöjligheter och service framhålls.

TCO anser att ett utflyttningsbeslut skulle tillskapa en snedbelastning av trafiksäkerhetsverkets synnerligen välbehövliga samråds- och kontaktverksamhet. Kännbara påfrestningar uppkommer också för typbesiktningens verksamhet med bl. a. extra belastning på personalen som följd. Stora avgångar av teknikerpersonal skulle leda till svårreparabla skador för verket.

Skolöverstyrelsen (SÖ), med instämmande av företagsnämnden, avstyrker delegationens förslag om partiell omlokalisering av SÖ.

SÖ anför beträffande båda de arbetsenheter inom SÖ som delegationen föreslagit skola omlokaliseras, provkonstruktionsverksamheten och intagningssektionen, att så väsentliga förändringar i fråga om såväl innehåll som organisatoriska former kan förutses, att ett omlokaliseringsbeslut med utgångspunkt i nuvarande förhållanden inte bör fattas.

SÖ erinrar om att det uppdragits åt utredningen om skolan, staten och kommunerna att pröva frågan om den framtida omfattningen och organisationen av provkonstruktionsverksamheten inom utbildningsområdet. Det är enligt SÖ inte osannolikt att resultatet kommer att bli att det bildas ett fristående organ för framställning och distribution av prov inom utbildningsområdet. SÖ finner dessa om-

ständigheter bestämt tala för att det inte är möjligt att nu besluta att SÖ:s provkonstruktionsverksamhet skall omlokaliseras.

Beträffande intagningssektionen anför SÖ att det f. n. är en öppen fråga vilka organisatoriska former för antagning till lärarutbildning och annan högre utbildning som i framtiden kommer att skapas, och att det i varje fall inte är meningsfullt att nu på grundval av delegationens förslag besluta att SÖ:s arbetsenhet för intagning till lärarutbildning skall omlokaliseras.

SÖ framhåller att de förslag som snart är att vänta från 1968 års utbildningsutredning rörande den eftergymnasiala utbildningens organisation torde bli utgångspunkt för väsentliga förändringar beträffande lärarutbildningen över huvud taget.

Även 1968 års utbildningsutredning (U 68) framhåller att intagningssektionens verksamhet kommer att beröras av utredningens kommande förslag om den högre utbildningens organisation. U 68 prövar både lärarutbildningens verkstillhörighet och utformningen av ett antagningssystem till högre utbildning och avser att föreslå en för huvuddelen av all statlig högre utbildning gemensam organisation, omfattande bl. a. lärarutbildningen. Vidare påpekar U 68 att den nyligen tillsatta kompetenskommitténs arbete med behörighetsregler och urvalsbestämmelser för antagning till högre utbildning också kommer att beröra intagningssektionens verksamhet. Mot bakgrund härav finner U 68 att dess och kompetenskommitténs förslag bör avvaktas innan ställning tas till intagningssektionens lokalisering. Till dessa synpunkter ansluter sig *universitetskanslersämbetet*.

När det gäller de av delegationen berörda delarna av SÖ delar *riksrevisionsverket* (RRV) i och för sig delegationens uppfattning att dessa delar borde kunna omlokaliseras. Verksamheten vid dessa sektioner är enligt RRV:s bedömning klart mindre beroende av verket i övrigt än någon annan enhet där. RRV har i en rapport ifrågasatt deras tillhörighet till SÖ.

Två faktorer bidrar emellertid till att RRV för närvarande vill ifrågasätta en omlokalisering. Den första är att den övergripande utredningen om bl. a. SÖ:s framtida uppgifter och organisation numera tillsatts. Det synes enligt RRV:s mening lämpligast att frågan om vilka av SÖ:s nuvarande enheter som kan eller bör avskiljas organisatoriskt eller geografiskt behandlas av denna utredning. Den andra faktorn är frågan om vilken verksamhet som skall bedrivas vid de berörda sektionerna.

RRV pekar på behovet av en samordning av all intagning till högre utbildning, oavsett om utbildningen bedrivs av UKÄ, SÖ eller annan myndighet. RRV finner därför att SÖ:s intagningssektion inte kan behandlas separat.

Beträffande provsektionen har RRV pekat på den förlagsmässiga

karaktären som stora delar av den nuvarande verksamheten har. En företagsenhet skulle kunna etableras på härför lämplig ort. RRV har emellertid också pekat på att SÖ i och för sig behöver någon form av provsektion för utveckling av konkreta metodfrågor för utvärdering av undervisningen. Det är mot denna bakgrund oklart huruvida frågan egentligen gäller en direkt omlokalisering från SÖ:s stockholmsdel eller en organisatorisk avveckling och nyinriktning därstädes samtidigt med en företagsetablering på en ort som passar de statliga företagsintressena, t. ex. Utbildningsförlagets.

Delegationens förslag tillstyrks av *länsstyrelsen i Västernorrlands län*. Länsstyrelsen anser också att om en samordning sker av den intagningsverksamhet som för närvarande handhas av UKÄ och SÖ bör denna verksamhet i sin helhet förläggas till Sundsvall.

TCO och SACO-föreningen vid SÖ anser det olämpligt att under pågående utredningar utlokalisera en del av SÖ. *TCO* anför också att flertalet sökande till utbildningar vilkas intagning handläggs av intagningssektionen finns i södra Sverige. Placering av intagningssektionen i Sundsvall skulle försvåra och fördyra dessa kontakter — såväl personliga som telefonmässiga — med intagningssektionens personal.

Sundsvalls kommun framhåller att kommunen har mer än erforderlig kapacitet för att ta emot den föreslagna andra etappen av lokaliseringen av statlig verksamhet. Kommunen bedömer denna lokalisering erforderlig för kommunens och regionens utveckling och särskilt värdefull, då den kan väntas ge ökade möjligheter till arbetstillfällen för kommunens invånare, särskilt vad gäller kvinnlig arbetskraft.

Kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet samt utbildningsprogramenheten vid Sveriges Radio AB. *Kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet* — med instämmande av företagsnämnden — delar delegationens uppfattning och förordar att kommitténs utredningsuppdrag vidgas till att omfatta även förslag om verksamhetens framtida lokalisering. Även *Sveriges Radio* och *1969 års radioutredning* biträder delegationens förslag härutinnan.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anser att hithörande verksamhets lokalisering bör beaktas vid valet av lokaliseringsorter för övrig statlig verksamhet. För länsstyrelsen skulle det framstå som naturligt om kommittén finner att Norrköping är mest lämplig ort vilket överensstämmer med det förslag som regeringen förelade riksdagen våren 1971. En flyttning till Norrköping skulle ge goda möjligheter till samordning med Sveriges Radios redan etablerade verksamhet.

Länsstyrelsen i Västerbottens län erinrar om att Kommittén för television och radio i utbildningen (TRU) av delegationen i etapp 1 föreslogs lokaliserad till Umeå. De förutsättningar som då förelåg,

och som exemplifierades med universitetets omfattande utbildnings- och forskningsverksamhet, har utvecklats vidare sedan dess. När kommittén lägger fram sitt förslag till organisation, innebärande en fullständig eller partiell omlokalisering av verksamheterna, bör därför Umeå fortfarande framstå som en fördelaktig lokaliseringsort.

Länsstyrelsen i Örebro län anser att man bör noga pröva möjligheterna att flytta över TRU:s verksamhet till Örebro. En sådan åtgärd skulle vara ett verksamt medel att suga upp en del av det överskott på välutbildad arbetskraft som finns inom länet.

Statens jordbruksnämnd, med instämmande av företagsnämnden, motsätter sig bestämt delegationens förslag i vad avser utlokalisering av jordbruksnämnden. Den eventuella lokaliseringpolitiska fördelen av en utlokalisering av jordbruksnämnden måste vägas mot den administrativa skada som ofrånkomligen skulle följa och som enligt nämndens bedömning skulle bli mycket allvarlig.

Jordbruksnämnden framhåller att delegationen har utgått från antagandet om en frivillig samlokalisering med jordbruksnämnden av vissa för nämnden betydelsefulla kontaktkällor. En sådan kan enligt nämndens bedömning inte påräknas och skulle f. ö. varken vara lämplig med hänsyn till nämndens behov av balans i kontaktmöjligheten vad avser producenter, konsumenter, handel och livsmedelsindustri eller med hänsyn till regleringsföreningarnas funktionsmöjligheter. *Konsumentdelegationen* har i yttrande till nämnden funnit att starka skäl talar för att nämnden stannar kvar i Stockholm. Vidare har *regleringsföreningarna* framhållit för jordbruksnämnden att dessas arbete skulle starkt försvåras om nämnden lokaliserades till annan plats.

Beträffande prisregleringen anför nämnden att en utlokalisering skulle vara oförenlig med det nuvarande systemet för jordbruksprisöverläggningar, antingen dessa skulle ske på lokaliseringsorten eller i Stockholm eller de skulle omhänderhas av nämnden eller av särskilt tillsatta priskommittéer. Nämndens möjligheter att medverka i frågor som berör utrikeshandeln och handelspolitiken skulle också starkt begränsas, med åtföljande försämring i nämndens beslutsunderlag för de löpande prisregleringsärendena. Genomförandet av införselavgiftsändringarna, vilka i genomsnitt sker en eller två gånger per vecka, skulle försenas, likaså handläggningen i importlicens- och avgiftsbeskedsärenden, där importörerna ofta är beroende av omedelbar expediering.

På försörjningsberedskapens område skulle enligt nämndens uppfattning en omlokalisering omöjliggöra för nämnden att utan väsentligt ökade resurser upprätthålla nuvarande verksamhet inom den fredstida försörjningsberedskapen. Vidare skulle en omlokalisering vara oförenlig med gällande planering för centralt krisorgan på livsmedelsområdet och därigenom på ett livsviktigt område bryta igenom den eljest

gällande organisationsprincipen att de myndigheter som i fredstid arbetar inom ett visst försörjningsområde också skall i krisfall omhändera krisregleringarna på området.

Statens livsmedelsverk anför att samarbetet mellan verket och jordbruksnämnden främst avser kvalitets- och prisfrågor, införsel av jordbruksprodukter och planering av livsmedelsberedskapen. En omlokalisering av jordbruksnämnden till Jönköping skulle för livsmedelsverkets del innebära svårigheter och tidsförlust när det gäller handläggningen av sådana ärenden. *Överstyrelsen för ekonomiskt försvar* framhåller det nära samarbetet mellan styrelsen och statens jordbruksnämnd med nära nog dagliga kontakter i samarbetsgrupper eller på annat sätt. *Överstyrelsen* betraktar en utlokalisering av jordbruksnämnden som ytterligt besvärande för en effektiv samordning av verksamheten inom det ekonomiska försvaret och avstyrker sålunda utlokalisering. Också *statens pris- och kartellnämnd* tar upp beredskapsfrågan och pekar på att även jordbruksnämnden svarar för den ekonomiska försvarsberedskapen på livsmedelsområdet, vilket både vid beredskapsplaneringen och i en akut krissituation nödvändiggör nära kontakt med pris- och kartellnämnden.

Pris- och kartellnämnden framhåller även att för att en effektiv prisövervakning skall kunna upprätthållas beträffande jordbrukets produkter krävs att nämndens och jordbruksnämndens åtgärder i största möjliga utsträckning samordnas. Med hänsyn till de olägenheter som kan uppstå om pris- och kartellnämndens kontakter med jordbruksnämnden försvåras vill nämnden för sin del förordas att den ifrågasatta utflyttningen icke kommer till stånd.

Även *kommerskollegium* anser att en omlokalisering av jordbruksnämnden till ort utanför Stockholm skulle försvåra de nödvändiga kontakterna mellan verken. Kollegiet anför bl. a. att det på det handelspolitiska området ofta uppkommer frågor som fordrar snabb utredning och snabbt ställningstagande. Nära kontakter mellan tjänstemän vid jordbruksnämnden och kollegiet har väsentligt bidragit till att uppkomna frågor kunnat snabbt och allsidigt belysas.

Däremot anser *lantbruksstyrelsen* att det skulle innebära betydande fördelar om en koncentration av den samlade lantbruksadministrationen kunde äga rum. Mot denna bakgrund är det ur styrelsens synpunkt motiverat att statens jordbruksnämnd och lantbrukets organisationers centrala verksamhet förläggs till Jönköping.

Statistiska centralbyrån (SCB) anför att SCB har intensivt samarbete med jordbruksnämnden i statistiska frågor. En utflyttning av nämnden kommer att i viss utsträckning försvåra för statistikverksamheten nödvändigt samarbete men inte i sådan omfattning att SCB anser sig ha anledning avstyrka det framlagda förslaget om utlokalisering av jordbruksnämnden.

Länsstyrelsen i Jönköpings län finner att den av delegationen föreslagna lokaliseringen av statens jordbruksnämnd till Jönköping ter sig som en naturlig konsekvens av riksdagens tidigare beslut att dit förlägga lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen. Länsstyrelsen tillstyrker därför förslaget. I och för sig medför detta enligt länsstyrelsen inte någon mera avsevärd lokaliseringseffekt, men jordbruksnämndens förläggning torde ha avgörande betydelse för lokaliseringen av Lantbrukarnas riksförbund och dess branschorganisationer liksom regleringsföreningarna med sammanlagt ett betydande antal anställda. En utlokalisering av dessa organisationer till Jönköping finner länsstyrelsen naturlig och välmotiverad. Dessa synpunkter delas av *Jönköpings kommun*.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län vars yttrande utformats i samarbete med *Skövde kommun*, anser att en utlokalisering av statens jordbruksnämnd till Skövde skulle ge denna de utomordentligt goda möjligheter till de direkta kontakter med jordbruksnäringen och livsmedelsindustrin, som nämnden behöver. Jönköpings möjligheter i detta avseende är enligt länsstyrelsen inte jämförbara med Skövdes. Länsstyrelsen finner att Skövdes försprång i detta hänseende väl torde uppväga den fördel ur kontaktsynpunkt, som ligger i att Jönköping kommer att bli förläggningsort även för lantbruksstyrelsen.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) anser att ytterligare överväganden måste göras innan ställning tas till jordbruksnämndens lokalisering. Enligt förbundets mening bör jordbruksnämnden anses ha sådana funktioner, som har direkt betydelse för statsledningen. Det gäller inte enbart nämndens roll vid prisförhandlingar och den löpande jordbruksprisregleringen utan också dess funktion som centralt planeringsorgan för försörjningsberedskapen och som centralt krisorgan på livsmedelsområdet.

LRF reagerar mot att delegationen vid sitt förslag om utlokalisering av jordbruksnämnden säger sig ha utgått från att regleringsföreningarna och LRF med anslutna branschföreningar är positiva till att flytta ut sin centrala verksamhet från storstockholmsområdet. Förbundet finner det anmärkningsvärt att delegationen anser sig ha anledning att göra antaganden om förbundets inställning till här aktuell fråga. LRF bekräftar att dagliga kontakter förekommer mellan jordbruksnämnden och LRF med dess branschorganisationer och att nämnden för sin verksamhet är beroende av bl. a. dessa kontakter. Men det är enligt förbundets åsikt knappast rimligt att utgå ifrån att en näringslivsorganisation som LRF, med ett vitt förgrenat kontaktbehov, skall anpassa hela sin verksamhet och lokalisering efter enbart en eller ett par kontaktpunkter på den statliga sidan under motivering att dessa statliga organ eljest inte kan fungera på ett tillfredsställande sätt.

Sveriges Grossistförbund framhåller att de ömsesidiga kontakterna

mellan jordbruksnämnden och handeln resp. livsmedelsindustrin under senare år ökat betydligt i omfattning, i första hand som en följd av jordbruksprissystemets komplicerade regler och dess praktiska tillämpning. En utlokalisering av nämnden skulle därför inte bara försvåra utan också i betydande utsträckning direkt omöjliggöra dessa också ur affärssynpunkt ytterst angelägna kontakter.

TCO anser att ett genomförande av delegationens förslag skulle medföra att nämnden inte kunde fungera tillfredsställande. TCO håller före att delegationen gjort en felbedömning när man trots framförda sakskaäl ändå förordat en utlokalisering. Delegationens motivering utgörs därvid enbart av en spekulatiön i en högst osannolik utflyttning av vissa av jordbrukets organisationer. TCO framhåller att jordbruksnämnden också har nära kontakter med industri, konsumentorganisationer m. fl. Mycket talar för att samarbetet med dessa viktiga institutioner kommer att avsevärt försvåras efter en eventuell utflyttning av nämnden. En utflyttning skulle vidare för nämndens del innebära att reseintensiteten skulle öka så mycket att en personalförstärkning krävs.

TCO understryker beträffande de personalpolitiska konsekvenserna av en utflyttning att personalsammansättningen är den ogynnsammast tänkbara. Ett förhållandevis stort antal kvinnor har högt kvalificerat arbete. Den nuvarande åldersstrukturen medför att många tjänstemän vid tiden för den beräknade utflyttningen kommer att vara i 50—60-årsåldern. Detta innebär synnerligen negativa sociala konsekvenser för tjänstemännen. TCO framhåller också att nämndens personal genom sin ofta högt drivna specialisering både är svåra att omplacera och ersätta.

Patent- och registreringsverket — med instämmande av företagsnämnden — hälsar med tillfredsställelse att delegationen inte förordat en omlokalisering av patent-, varumärkes-, mönster- eller namnverksamheterna. Däremot motsätter sig verket förslaget om bolagsbyråns omlokalisering.

Patentverket anför att en flyttning av bolagsbyrån från stockholmsområdet skulle vara synnerligen oläglig för bolagsbyråns kundkrets, varav mer än hälften finns i detta område där också bankernas största notariatavdelningar och den övervägande delen av landets advokat- och revisionsbyråer finns. Besvärande kommunikationsproblem skulle uppstå och insynen i aktiebolagens ekonomiska förhållanden försvåras. Kundkretsen, som genom avgifter bestrider kostnaderna för bolagsbyråns verksamhet, skulle förorsakas merkostnader. I skrivelser till patentverket har Föreningen Auktoriserade Revisorer, Svenska Revisorsamfundet, Svenska Bankföreningen, Sveriges Advokatsamfund och Stockholms handelskammare avstyrkt att bolagsbyrån omlokaliseras. En speciell uppgift som är aktuell för både bolagsbyrån och andra enheter i verket, nämligen firmagranskningen, skulle enligt verket få avgjort

försämrade villkor vid en lokalisering av bolagsbyrån till annan ort. Patentverket anser vidare att det inte är möjligt att från Stockholm utöva en nöjaktig ledning av bolagsbyrån om den flyttas ut. De administrativa funktionerna, t. ex. personal- och ekonomifrågor, som nu för hela patentverket handhas av verkets administrativa byrå, skulle försvåras och fördyras. Samma problem uppstår beträffande kontakten och samarbetet med planerings- och utvecklingsenheten i fråga om pågående och planerat rationaliserings- och utvecklingsarbete på bolagsbyrån, som till stor del rör sig på det datatekniska området. Patentverket räknar också vid ett beslut om omlokalisering med stor avgång av personal och åtskilliga yrkanden om förtidspensionering med påföljande nedgång i effektiviteten. De här anförda synpunkterna förs även fram av *Statstjänstemannaförbundet*.

Slutligen anför patentverket att, om tanken på en omlokalisering av bolagsbyrån inte frånträds, det bör beaktas att en utflyttning av byrån måste förenas med en omvandling till en självständig enhet. Detta säges kräva en organisationsutredning och verket anser att beslut i lokaliseringsfrågan inte bör fattas förrän dessa frågor lösts.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län tillstyrker delegationens förslag och anser att bolagsbyrån med hänsyn till dess från övriga verkets skilda arbetsuppgifter utan olägenheter bör kunna omlokaliseras till Sundsvall. *Sundsvalls kommun* framhåller de stora möjligheter kommunen har att ta emot flera myndigheter. Förutsättningarna ökar med förbättrade kommunikationer med bl. a. Stockholm som utbyggnaden av Sundsvall/Härnösands flygplats innebär.

Statens brandinspektion framhåller att en utflyttning från stockholmsområdet inte bör komma i fråga av effektivitetsskäl. För en central förvaltningsmyndighet som har att verka inom ett så brett område som brandförsvaret, måste möjligheterna till rationellt samarbete med andra säkerhetsvårdande centrala myndigheter och organisationer med anknytning till brandförsvaret vara den avgörande faktorn vid ett ställningstagande till omlokalisering. Mot bakgrunden av att härvid närmast åsyftade myndigheter — arbetarskyddsstyrelsen, kommerskollegium, planverket och rikspolisstyrelsen — med vilka brandinspektionen har fortlöpande, delvis dagligen förekommande samarbete får bli kvar i stockholmsområdet framstår förslaget att den numerärt minsta säkerhetsvårdande myndigheten nämligen brandinspektionen utlokaliseras, såsom både märkligt och omotiverat.

Mot den lokaliseringspolitiska effekten av att genom en utflyttning av brandinspektionen avlasta stockholmsregionen nio arbetstillfällen bör enligt inspektionens mening vägas myndighetens möjligheter att vid en annan lokalisering effektivt fullgöra sina uppgifter.

Brandinspektionen framhåller vidare att erfarenheten har visat att

för brandförsvaret och dess utveckling betydelsefulla problemställningar av brandteknisk natur ofta tidigast aktualiseras i den samlade tätortsregion, med dess rikt utvecklade närings- och samhällsliv, som storstockholms bostadsförsörjningsområde utgör. Skulle ett av styrelsen för statens brandskola framfört förslag att förlägga brandskolan till Hägernäsområdet (Roslagens Flygkår, vilken nedläggs 1974) i Täby, skulle en samlokalisering där av brandskolan och brandsinspektionen vara möjlig och önskvärd.

Brandinspektionen önskar att om beslut om en omlokalisering till Borås ändå fattas genomförandet av arbetsbelastningsskäl måtte få anstå till omlokaliseringsperiodens senare del. En utflyttning till Täby skulle däremot kunna ske tidigare.

Statens brandskola. Styrelsen för *statens brandskola* — med instämmande av skolans personal och elevkår — avstyrker en omlokalisering av skolan till Borås med hänsyn till möjligheterna att där bedriva en tillfredsställande utbildning.

I betraktande av de obetydliga verkningarna i lokaliseringshänseende av en utflyttning av brandskolan anser styrelsen att de avgörande faktorerna vid valet av lokaliseringsort för skolan måste vara skolans möjligheter att bedriva en tillfredsställande undervisning och tillgodose elevernas intressen.

Styrelsen framhåller att skolan begagnar sig av ett stort antal — ett 90-tal — specialister som deltidslärare. De svarar för omkring 75 % av den vid skolan meddelade undervisningen. Dessa kan i tillräcklig omfattning rekryteras endast inom stockholmsområdet. Styrelsen delar inte delegationens optimistiska uttalanden i lärarrekruteringsfrågan. Styrelsen finner att för rekryteringen av deltidslärare är en lokalisering av statens brandskola till Borås olämplig.

Möjligheterna till studiebesök är enligt styrelsens uppfattning mindre goda i boråsregionen. Studieresor måste göras till göteborgsområdet, vilket medför tidsspillan och ökade kostnader för skolan. Brandskolans lokalisering till stockholmsområdet är ur denna synpunkt fördelaktig. Även sådana studieobjekt som tunnelbana, fjärrvärmeverk, berggrumsanläggningar, storlager, höglager, storgarage, flygplatser, elverk, vattenverk, publika lokaler, oljedepåer, hamnar m. m. finns samlade i större omfattning i stockholmsområdet än på något annat håll.

Vid en lokalisering av brandskolan till stockholmsområdet kan vidare de för praktisk utbildning nödvändiga lokalerna och övningsfälten i viss utsträckning utnyttjas även av brandkårerna inom området. Härigenom uppnås ett bättre utnyttjande av dyrbara resurser.

Styrelsen har även av hänsyn till eleverna avstyrkt en flyttning från stockholmsområdet. Med hänsyn till att det dominerande antalet elever kommer från de östra delarna av Svealand skulle en förflyttning av

skolan från stockholmsområdet medföra ökade reseavstånd till hemorten.

Styrelsen påpekar att den har underhand till civildepartementet och byggnadsstyrelsen framfört att ett militärt etablissemang som krigsmakten framdeles ej vidare behöver, nämligen Hägernäsområdet i Täby kommun, skulle vara mycket lämpligt för skolans behov och kunna iordningställas för skolans behov med begränsade kostnader. En flyttning till Borås förutsätter däremot anskaffande av tomtmark och övningsfält för skolan och nyuppförande av byggnader och andra anordningar.

Liknande synpunkter har anförts av *SACO-medlemmar vid statens brandskola*. Även *TCO* framhåller att om brandskolan finge överta anläggningarna i Hägernäs skulle det väl fylla skolans behov. *TCO* anser i övrigt att en utflyttning från stockholmsområdet skulle innebära ett lika svårartat som opåkallat avbräck i skolans verksamhet. Genom förlusten av en inarbetad lärarstab skulle utbildningskapaciteten sjunka på ett oacceptabelt sätt. *Svenska kommunalarbetsareförbundet* föreslår också att skolans förläggningssort liksom hittills bör ligga inom stockholmsområdet.

Sprängämnesinspektionen, som i ärendet har hört sprängämnesinspektionens förtroenderåd, avstyrker bestämt delegationens förslag om omlokalisering till Borås.

Inspektionen anför att den har hela landet såsom tillsynsområde och att Stockholm är landets kommunikationscentrum vilket bl. a. medger snabb utryckning vid olyckor. Annan lokalisering medför fördyring i form av längre och kostsammare resor och lägre personalutnyttjande. Inspektionens chefsmyndighet — kommerskollegium — är belägen i Stockholm. Ett dagligt samarbete pågår med kommerskollegium, bl. a. i samband med utarbetande av tillämpningsföreskrifter m. m. Såsom specialinspektör inom yrkesinspektionen har sprängämnesinspektören ett nära samarbete med arbetarskyddsstyrelsen.

Sprängämnesinspektionen påpekar vidare att dess framtida ställning är föremål för överväganden av bl. a. arbetsmiljöutredningen. Något ställningstagande föreligger ännu icke. Frågan om omlokalisering är även beroende härav.

Även *kommerskollegium* betonar behovet av nära personligt samarbete med kollegiet och arbetarskyddsstyrelsen. Kollegiet anför också att inte bara huvuddelen av de civila och militära myndigheterna utan även de stora branschorganisationerna som rådgör med inspektionen är verksamma i Stockholm. Personalens åldersstruktur gör även att kontinuiteten i inspektionens arbete skulle äventyras vid en utflyttning. Härtill kommer den ringa lokaliseringspolitiska vinsten med en utflyttning i beaktande av att personalen uppgår till endast 16 personer. Kollegiet anser att inspektionens lokalisering ej bör ändras.

Arbetskyddsstyrelsen avstyrker bestämt delegationens förslag. Med hänsyn till att sprängämnesinspektionens framtida organisation och arbetsuppgifter är föremål för överväganden i flera olika sammanhang — t. ex arbetsmiljöutredningen, kommerskollegieutredningen och räddningstjänstutredningen — bör inte beslut fattas nu om lokalisering av inspektionen.

Försvarets materielverk pekar på att även verket har ett omfattande samarbete med sprängämnesinspektionen. Flyttning av inspektionen från Stockholm kommer enligt materielverkets mening att försvåra detta samarbete, vilket medför ökade kostnader och indirekt kan innebära försämrad säkerhet vid transport och förvaring av försvarets explosiva varor.

LO framhåller att sprängämnesinspektionens verksamhet bör överföras från kommerskollegium till arbetskyddsstyrelsen. *LO* finner — liksom *Svenska Fabriksarbetareförbundet* — att en förflyttning av sprängämnesinspektionen till Borås skulle allvarligt försvåra inspektionens arbete med hänsyn till sprängämnesindustrins lokalisering. Också *Svenska kommunalarbetareförbundet* anser att inspektionen bör vara kvar i Stockholm.

Statens institut för företagsutveckling (SIFU) avstyrker delegationens förslag till omlokalisering av institutet. SIFU kan varken finna företagsekonomiska eller andra skäl som talar för en omlokalisering av SIFU utanför storstockholmsområdet.

SIFU anser att institutets arbetssituation är i viss mån jämförbar med affärsverkens för vilka delegationen bl. a. framhåller att marknadskontakter är särskilt känsliga för påverkan, i synnerhet om verket arbetar i en konkurrenssituation. Omlokaliseringen påverkar både omfattning, inriktning och former för kontakterna och därigenom förutsättningarna för effektivitet i tjänsteproduktionen.

SIFU:s vitt förgrenade och för verksamheten helt nödvändiga kontaktsystem kommer vid en — även delvis genomförd — utlokalisering enligt institutets uppfattning att försämrats och kan medföra att delar av verksamheten inte längre kan bedrivas. Inom SIFU:s utbildningsverksamhet berörs, förutom planerings- och uppläggningsarbetet i samråd med företrädare för SIFU:s avnämargrupper, 1 200 specialister för lärartjänster och 20 000 kursdeltagare. Huvuddelen av institutets avnämargrupper har uttalat sig för att institutet bör ligga kvar i Stockholm.

SIFU utgår från att en utflyttning av verk och myndigheter kan bära ske på politiska grunder mot bakgrund av övergripande bedömningar samtidigt som det ur det enskilda verkets intressen kan vara orationellt. Ur dess egen synpunkt ter sig inte statens provningsanstalts tidigare beslutade lokalisering till Borås som rationell med hänsyn till anstaltens uppgifter och kundkrets. SIFU ifrågasätter om man motverkar de

negativa konsekvenserna för provningsanstalten genom att också lokalisera SIFU dit. Med den svaga samverkan mellan de båda verken som synes sannolik kan man enligt SIFU i stället tänka sig att en konkurrens om liknande resurser på en mindre ort kan få ökad negativ effekt för båda verken.

SIFU förutser betydande kostnadsökningar inom utbildningsverksamheten. Med samma finansieringsform som SIFU för närvarande har medför det en sådan ökad belastning på kursavgifterna att den svårli- gen kan bedrivas efter en utlokalisering. En utlokalisering för SIFU förutsätter därför enligt institutets mening en förändrad finansierings- form med väsentligt höjda anslag.

SIFU betonar att en successiv, utökad decentralisering av SIFU:s verksamhet, lokaliserad till för olika regioner lämpliga orter utgör ett mycket lämpligt alternativ till den av delegationen föreslagna utloka- liseringsen till Borås. Dessa tankegångar har också framförts som önsk- värda av ett flertal av institutets avnämargrupper. En sådan successiv "utlokalisering" kan enligt SIFU ske utan väsentliga störningar för så- väl verksamheten som personalen. En sådan lösning förordas även av TCO. SACO-föreningen vid SIFU framhåller de svårigheter och pro- blem för de anställda och deras anhöriga som skulle uppkomma vid en utlokalisering där de lokaliseringspolitiska fördelarna blir ringa.

Kommerskollegium framhåller att SIFU:s framtida verksamhet är föremål för prövning i samband med övervägandena beträffande ett industripolitiskt verk. I detta läge bör enligt kollegiet inte fattas be- slut angående omlokalisering av institutet.

En omlokalisering av SIFU avstyrks också av *Rörfirmornas Riksför- bund*. Även *Svenska Målarförbundet* finner det angeläget att SIFU:s verksamhet fortsätter med central organisation i Stockholm.

Länsstyrelsen i Kronobergs län anför att Växjö skulle kunna erbjuda en lämplig miljö för SIFU:s verksamhet, bl. a. med tanke på den höga andelen mindre och medelstora företag i Kronobergs och angränsande län. *Organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i Övre Norrland* anser att en omlokalisering av SIFU till övre Norr- land bör övervägas. Sett utifrån Skellefteåregionens näringsstruktur och SIFU:s anknytning till det industriella utvecklingscentret i Skellef- teå bör vid val av ort i övre Norrland i första hand Skellefteå komma i fråga. I andra hand är enligt kommitténs mening Luleå den lämpli- gaste orten. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* föreslår att SIFU locali- seras till Luleå där ett regionkontor f. n. finns. Bl. a. den tekniska högskolemiljön anses tala för denna lösning.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län och *Borås kommun* ser delegationens förslag om statlig verksamhet till Borås med tillfredsställelse även om åtgärderna inte är tillräckliga ur regionalpolitisk synpunkt.

Byggnadsstyrelsen räknar med att efter en utflyttning av SIFU kun-

na använda en del av de friställda lokalerna för administrativ förvaltningsverksamhet, medan övriga lokaler kan användas för musei- och utställningsverksamhet eller som repetitions- och scenlokaler. De donationsvillkor som gäller för tomtens utnyttjande kan emellertid begränsa möjligheterna för den framtida användningen av lokalerna.

Departementschefen

Den allmänna bakgrunden

Full sysselsättning och en jämnare inkomstfördelning utgör centrala mål för den ekonomiska politiken. Ett förverkligande av dessa är en grundläggande förutsättning för en framgångsrik välfärdspolitik och en fördjupad jämlikhet mellan människorna.

Under senare år har de regionalpolitiska insatserna kommit att framstå som allt väsentligare medel för att uppnå dessa mål. Riktlinjerna för det fortsatta handlandet inom detta område lades fast i det regionalpolitiska handlingsprogram som antogs av riksdagen under hösten 1972 (prop. 1972: 111 bil. 1, InU 1972: 28, rskr 1972: 347). Programmet byggde i väsentlig grad på den planering som med utgångspunkt i riksdagens beslut åren 1964 (prop. 1964: 185, BaU 1964: 48, rskr 1964: 408) och 1970 (prop. 1970: 75, BaU 1970: 40, rskr 1970: 304) har genomförts i länen — länsplanering 1967 och länsprogram 1970.

Riksdagens beslut år 1972 innebar att de successivt ökande resurserna målmedvetet skulle användas för att i länen bygga upp orter av olika karaktär som inbördes skulle komplettera varandra så att de tre grundläggande välfärdelementen — arbete, service och god miljö — skulle göras tillgängliga för alla människor. Till ledning för planeringen i länen och för fördelningen av de samhälleliga resurserna angavs ramar i form av befolkningstal för tiden t. o. m. år 1980 och en plan för utveckling av den regionala strukturen. Planen anger bl. a. de funktioner som olika orter — storstäder, primära centra, regionala centra och kommuncentra — skall fullgöra.

Riksdagen gjorde också vissa principiella uttalanden rörande medlen i den framtida regionalpolitiken. Dessa uttalanden kommer att följas upp med bl. a. förslag till 1973 års riksdag om medlen i den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten och av de särskilda insatserna i glesbygderna.

Ett väsentligt led i förverkligandet av de regionalpolitiska målen är enligt prop. 1972: 111 att etablera väl fungerande lokala arbetsmarknader, som kan erbjuda människorna goda sysselsättningsmöjligheter och dessutom ge valmöjligheter beträffande yrkesinriktning och utbildning. En lång rad erfarenheter visar att det på de mindre arbetsmarknaderna härvidlag kan uppstå vissa problem, i synnerhet om de domi-

neras av ett enda stort företag. En större arbetsmarknad har otvivelaktiga fördelar i dessa avseenden. Ett väsentligt led i regionalpolitiken bör därför vara att i anslutning till de enskilda människornas nuvarande bostadsorter utveckla ett antal mera differentierade arbetsmarknader som ger valmöjligheter och som tål de påfrestningar som strukturförändringarna för med sig. Inte minst ur dessa struktursynpunkter är det angeläget att kontaktberoende, informationsbehandlande, styrande och annan kvalificerad verksamhet vinner insteg också på andra arbetsmarknader än storstadsområdenas.

När det gäller valet av dessa huvudorter för näringsliv och service utanför storstadsområden konstateras i prop. 1972: 111 (bil. 1 s. 480) att länsstyrelserna i länsprogram 1970 hade föreslagit inte mindre än 22 orter som storstadsalternativ och därvid fått stöd av en betydande majoritet av kommunerna i resp. län. Fördragande departementschefen anslöt sig till uppfattningen att det var nödvändigt att samtliga de angivna orterna utvecklades så att en kvalificerad arbetsmarknad och service kunde erbjudas i de skilda länen. Samtidigt konstaterades att möjligheter inte förelåg att utveckla samtliga dessa orter till verkliga alternativ till storstäderna. Med hänsyn härtill kom denna grupp av orter att i stället benämnas primära centra. Det påpekades vidare att utvecklingen i de skilda primära centra måste ske efter olika mönster allt efter orternas näringsgeografiska och andra förutsättningar.

En av förutsättningarna för att primära centra skall kunna fullgöra de av riksdagen angivna funktionerna är att tillväxten i storstadsområdena dämpas och i stället länkas över på dessa orter. Storstadsområdenas höga tillväxttakt under en lång följd av år har som beskrivits i prop. 1972: 111 minskat möjligheterna att åstadkomma en balanserad regional utveckling i andra delar av landet. Samtidigt har storstadsområdena själva brottats med svårbemästrade problem. Den snabba befolkningstillväxten där har medfört köproblem inom vissa servicesektorer, särskilt inom sjukvårds- och kommunikationssektorerna. På grund av de ökade reseavstånden blir arbets- och serviceresorna allt mera påfrestande. I särskilt storstockholmsområdet har dessutom arbetsmarknaden visat allt klarare tecken på balansbrister genom en alltför snabb tillväxt av administrations- och servicebefattningarna och en absolut tillbakagång av tillverkningsyrkena. En enhällig riksdag har gjort upprepade uttalanden om en i dessa olika avseenden mera balanserad utveckling och även beslutat om åtgärder för att åstadkomma en dämpning av storstadstillväxten.

Ett verksamt bidragande medel för att utveckla primära centra erbjuder *lokalisering av central statlig förvaltning*. På grundval av ett första betänkande som framlagts av delegationen för lokalisering av statlig verksamhet (SOU 1970: 29) beslöt 1971 års riksdag (prop. 1971: 29, InU 1971: 15, rskr 1971: 196) om en första utflyttningsetapp. Be-

slutet innebar att myndigheter med ca 6 100 anställda skulle utlokaliseras från stockholmsområdet till olika delar av landet. Vid behandlingen av propositionen uttalade inrikesutskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande att insatserna borde koncentreras till ett begränsat antal regionala tillväxtcentra, i första hand sådana som kunde tänkas få betydelse som storstadsalternativ. Ville man uppnå i olika avseenden attraktiva alternativ till storstäderna fann utskottet det nödvändigt att koncentrera de resurser som i så fall kunde stå till buds. Enligt utskottets mening borde detta leda till att statliga verksamheter flyttades ut gruppvis. Därigenom skulle man uppnå den väsentliga regionalpolitiska effekt på inflyttningsorten som avsågs. Till de i propositionen förordade allmänna riktlinjerna anslöt sig en nära nog enhällig riksdag.

Genomförandet av den första utlokaliseringsetappen

1971 års riksdagsbeslut om en första etapp i utlokaliseringen av central statlig förvaltning innebar att trettio myndigheter och institutioner samt delar av ytterligare fyra olika myndigheter skulle lokaliseras utanför stockholmsområdet till tretton orter i olika delar av landet (prop. 1971: 29, InU 1971: 15, rskr 1971: 196). Sammanlagt hade dessa myndigheter ca 6 100 anställda. Enligt förslaget skulle inflyttning på de nya lokaliseringsorterna kunna beräknas ske under åren 1974—1976.

I enlighet med vad jag hade föreslagit i propositionen skulle genomförandet av omlokaliseringen i princip ankomma på myndigheterna själva. Särskilda *organisationskommittéer* borde inrättas vid de organ som skulle omlokaliseras, bl. a. för att berörda arbetstagargrupper skulle beredas möjlighet att delta i planerings- och utredningsarbetet. I beslut den 4 juni 1971 föreskrev Kungl. Maj:t att företagsnämnd eller i förekommande fall den centrala företagsnämnden skulle fungera som organisationskommitté i omlokaliseringsfrågor. Kommittéerna har bl. a. att fastställa planer som är direkt avhängiga av myndigheternas omlokalisering och som avser personalinformation, personaladministration, kontorsrationalisering och andra åtgärder i samband med omlokaliseringen. För att fullgöra sina uppgifter har organisationskommittéerna tilldelats särskilda medel.

Särskilda *ortskommittéer* har inrättats som samrådsorgan mellan myndigheter som lokaliseras till samma ort. Ortskommittéerna består av två ledamöter från varje myndighet, varav en företräder myndigheten och en de anställda. I dessa kommittéer skall behandlas frågor som är gemensamma för de berörda myndigheterna. Detta kan gälla exempelvis bostadsförhållandena, gemensamma servicefunktioner, lokalisering och utnyttjande av arbetslokaler, arbetsmarknadsfrågor, gemensamma kontakter med kommun m. m. De hittills gjorda erfarenheterna av konstruktionen med särskilda organisationskommittéer och särskilda Orts-

kommittéer har givit vid handen att de i hög grad bidragit till att effektivisera förberedelserna för utflyttningen och detta på ett sätt som möjliggjort smidiga kontakter mellan personal, myndigheter och kommuner.

För beredning av uppkommande gemensamma frågor med anknytning till omlokaliseringen har inom Kungl. Maj:ts kansli bildats en *interdepartemental samordningsgrupp* med representanter för samtliga berörda departement. Inom finansdepartementet har bildats en särskild arbetsgrupp som svarar för den tekniska och administrativa samordningen av omlokaliseringens genomförande, varvid även viss service och rådgivning lämnas till omlokaliseringsmyndigheterna.

Kungl. Maj:t har vidare i enlighet med riksdagens beslut inrättat en särskild nämnd — nämnden för vissa omplaceringsfrågor (NOM) — med uppgift att pröva om de skäl som en anställd åberopar mot flyttning är så vägande att denne bör undantas från flyttning. Vidare har statens personalnämnd fått i uppdrag att allmänt biträda den av omlokaliseringen berörda personalen. Bl. a. skall personalnämnden medverka till omplacering av sådana tjänstemän som ansetts böra undantas från flyttning. För att underlätta personalnämndens omplaceringsverksamhet har Kungl. Maj:t i april 1972 beslutat om inskränkningar i rätten för myndighet att ledigförklara och tillsätta tjänst. Behovet av nyanställd personal skall i första hand tillgodoses genom personalnämndens centrala omplaceringsverksamhet.

Med utgångspunkt i riksdagsbeslutet år 1971 har beslut fattats om att möjligheten att erhålla bostadsanskaffningslån med statlig garanti skall vidgas till att också gälla lån till kontantinsats vid köp av eget hem för den personal som avses i riksdagsbeslutet. Vidare har ett avtal om särskilda förmåner för personal som berörs av omlokaliseringen slutits mellan staten och de anställdas huvudorganisationer. Avtalet innehåller bl. a. bestämmelser om fria resor till och från utflyttningssorten, vidgad rätt att erhålla omstationeringstraktamente, bibehållen 5-ortslön under viss övergångstid, vidgad rätt till ersättning för flyttningskostnader och ersättning för dubbelhyra under viss tid.

Av intresse i sammanhanget är att den faktiska efterfrågan på omplaceringsmöjligheter som hittills manifesterats från dem som omfattas av det tidigare utlokaliseringsbeslutet väsentligt underskridit det antal arbetstillfällen som kunnat erbjudas genom personalnämnden. Detta kan vara ett tecken på att flyttningsbenägenheten är högre än vad som framkommit vid de enkäter som företogs under hösten 1971.

I enlighet med Kungl. Maj:ts uppdrag har ortskommittéerna inkommit med förslag till samordnad preliminär tidsplan för myndigheternas utflyttning. Genom tre olika beslut under våren 1972 beslöt Kungl. Maj:t att planeringen av omlokaliseringen — med några undantag — skulle fortsätta på grundval av de tider för utflyttningen som kommittéerna föreslagit. I det fortsatta planeringsarbetet skall kommittéerna

efterhand ortsvis komplettera och mer i detalj redovisa förutsättningarna att genomföra flyttningarna vid de i översiktsplanen angivna tidpunkterna.

Ansvar för den med utlokaliseringen förenade byggnadsverksamheten ligger på byggnadsstyrelsen och, i vissa fall, på fortifikationsförvaltningen. I sin verksamhet har byggnadsstyrelsen att samråda med organisations- och orskommittéerna. Genom beslut i juni 1971 uppdrogs åt styrelsen att skyndsamt planera lokalförsörjningen för de utlokaliserade myndigheterna. Under hösten 1971 redovisades efter samråd med myndigheterna en lokalförsörjningsplan för omlokaliseringen. På grundval av dessa förslag fick byggnadsstyrelsen i uppdrag att fortsätta planeringen och snarast redovisa byggnadsprogram för de olika byggnaderna. F. n. har byggnadsprogram redovisats för flertalet planerade nybyggnader. De första uppdragen att utföra nybyggnad för omlokalisering kunde lämnas redan under hösten 1972. Huvuddelen av byggnadsarbetena för den första etappen beräknas bli utförda under budgetåren 1973/74 och 1974/75. Den första omlokaliseringen av en hel myndighet — centralnämnden för fastighetsdata — beräknas ske i augusti 1973, varvid förhrydda lokaler utnyttjas. Merparten av omlokaliseringarna beräknas ske åren 1975 och 1976.

Enligt vad jag erfarit har det hittillsvarande arbetet med omlokaliseringen fortskridit planenligt. De gjorda erfarenheterna visar visserligen att omlokaliseringen kräver betydande insatser av all berörd personal men andelen medflyttande anställda visar en tendens att öka. Erfarenheterna från statens personalnämnd ger även vid handen att många anställda vid myndigheter som inte berörs av omlokaliseringen kommer att söka sig till de utflyttande verken.

Huvuddragen i delegationens förslag

Delegationen för lokalisering av statlig verksamhet har i juni 1972 redovisat sin slutrapport "Decentralisering av statlig verksamhet — ett led i regionalpolitiken" (SOU 1972: 55).

Utgångspunkten för delegationens fortsatta överväganden om decentralisering av statlig verksamhet som ett led i regionalpolitiken har varit statsmakternas ställningstaganden till delegationens tidigare förslag. Dessa ställningstaganden innebar bl. a. att man anslöt sig till principen att frågan om omlokalisering av central statlig verksamhet måste bedömas ur ett samhällsekonomiskt perspektiv och inte enbart grundas på företagsekonomiska bedömningar eller statsfinansiella överväganden. Som en grundläggande utgångspunkt för utredningsarbetet skulle gälla att statsmakterna, dvs. regering och riksdag, fortfarande skulle vara lokaliserade till Stockholm. Härav följde att de statliga verksamheter som har ett mycket nära samband med statsmakterna också borde vara lokalise-

rade till samma region. Omfattande kontakter med andra institutioner lokaliserade till stockholmsområdet utgjorde även ett skäl för en fortsatt lokalisering till detta område. I övriga fall borde en omlokalisering till andra delar av landet prövas.

En ytterligare utgångspunkt för arbetet med delegationens andra etapp har varit att man skulle redovisa ställningstaganden beträffande samtliga centrala statliga verksamheter till vilka slutlig ställning inte togs vid 1971 års riksdag. För de verksamheter som enligt 1971 års beslut skulle bli kvar i storstockholmsområdet har delegationen även prövat förutsättningarna för en partiell omlokalisering. Sammanlagt har ca 85 myndigheter och institutioner granskats av delegationen i den andra etappen.

Delegationen har gjort vissa avgränsningar i sitt arbete. Sålunda har lokaliseringen av verksamheter med mindre än 10 anställda inte prövats. Inte heller har delegationen prövat förläggningen av kulturella institutioner av rikskaraktär på grund av att dessa omfattas av det arbete som bedrivs av 1965 års musei- och utställningssakkunniga. Även frågor som gäller den högre utbildningens lokalisering har undantagits med hänvisning till att dessa frågor behandlas av 1968 års utbildningsutredning. Inte heller de statliga bolagen har varit föremål för delegationens prövning eftersom dessa — enligt delegationens mening — bör behandlas av statsmakterna på samma sätt som enskilt ägda företag. De statliga affärsverken har däremot en annan ställning vilket medför att delegationen i denna andra etapp prövat förläggningen av de fyra affärsverk som nu är lokaliserade till Stockholm och till vilkas lokalisering ställning inte togs år 1971.

Vid prövningen av möjligheterna att dela eller partiellt omlokalisera myndigheter har delegationen som en utgångspunkt för sitt arbete angett att administrativ effektivitet skall kunna upprätthållas på sikt även om vissa ökade kostnader kan godtas av regionalpolitiska skäl.

Vad beträffar valet av orter redovisade delegationen i sin första rapport som sin grundläggande uppfattning att en koncentration av insatserna borde ske. Med hänsyn till att utflyttningens omfattning var begränsad kunde några väsentliga regionalpolitiska effekter uppstå endast om utflyttningen koncentrerades till ett ganska litet antal orter. Delegationen bedömde vidare att en koncentration var fördelaktig med hänsyn till möjligheterna till rationaliseringar. Om verksamheter som var beroende av varandra eller som var av likartad karaktär samlokaliseras skulle dessutom kontakterna underlättas.

Genom 1971 års riksdagsbeslut om omlokaliseringen fick delegationen stöd för sin uppfattning att endast ett fåtal orter kunde utväljas för lokalisering av central statlig förvaltning. Vägledande för valet av lokaliseringsorter i den andra etappen har vidare varit inrikesutskottets av riksdagen godkända uttalande (InU 1971: 15, rskr 1971: 196) att delega-

tionen i sitt fortsatta utredningsarbete skulle beakta de förbättringar av de fyra nordligaste länens näringsstruktur som en fortsatt utflyttning till dessa län av statlig verksamhet skulle innebära. Utskottet framhöll också att mycket talar för att möjligheterna till omlokalisering av statlig verksamhet till sydöstra Sverige särskilt borde prövas.

De verksamheter som omfattats av utredningens andra etapp har i allmänhet varit mera komplexa än de i den första rapporten. Enligt delegationen skulle detta motivera en mer inträngande analys än vad som krävdes för den första etappens myndigheter. I skilda sammanhang har krav ävenledes rests på att besluten skulle föregås av utförliga samhälls-ekonomiska kostnads- och intäktskalkyler. Sammanlagt talade dessa olika omständigheter för att utredningsarbetet i den andra etappen skulle kräva en längre tidsperiod. Hänsynen till personalen vid de myndigheter där ställning till eventuell omlokalisering ännu inte tagits talade emellertid för att utredningsarbetet borde bedrivas med skyndsamhet så att slutligt besked om vilka verksamheter som skulle föreslås bli omlokaliserade snarast kunde lämnas berörda personalkategorier. Den begränsade tiden för utredningsarbetet har dock kompensrats genom kraftig insats av utredningsresurser.

I sitt slutbetänkande föreslår delegationen att den andra etappen av omlokaliseringen av central statlig verksamhet bör omfatta tolv hela myndigheter samt delar av ytterligare fyra myndigheter. Antalet anställda vid de av delegationen till utflyttning föreslagna myndigheterna uppgår till ca 4 000 personer. Den första omlokaliseringsetappen omfattade 6 100 anställda. Härutöver har i andra sammanhang fattats beslut om lokalisering utanför Stockholm som berör ca 1 200 anställda. Till sammans med dessa tidigare beslut om omlokalisering innebär således delegationens förslag att ca 11 300 anställda i central statlig verksamhet förläggs utanför Stockholm. Enligt delegationens mening bör återstående centrala myndigheter med ca 32 000 anställda även i framtiden vara förlagda till stockholmsområdet. Detta innebär att ca 3/4 av de anställda i central statlig förvaltning kommer att vara stationerade i detta område. Av samtliga statsanställda i stockholmsområdet — sammanlagt ca 95 000 på central, regional och lokal nivå — skulle 12 % omlokaliseras och 88 % bli kvar i stockholmsområdet.

Beträffande vissa myndigheter och institutioner har delegationen förordat fortsatt utredning innan ställning tas till deras lokalisering. I fråga om den verksamhet som tidigare bedrevs av kommittén för television och radio i utbildningen (TRU) och i fråga om Sveriges Radios utbildningsprogrammenhet föreslår delegationen att lokaliseringsfrågan prövas av den nyligen tillkallade kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet. Delegationen anser vidare att förutsättningarna att omlokalisera publikationsverksamheten m. m. vid försvarets centrala staber och förvaltningar samt försvarets

brevskola närmare bör kartläggas i anslutning till pågående utredning om försvarets publikationstjänst.

I den andra etappen föreslås endast en ny lokaliseringsort, nämligen Kalmar. I övrigt begränsas ortsvalet till samma orter som omfattades av 1971 års riksdagsbeslut. Det av delegationen framlagda förslaget till en andra etapp innebär att nära 2/3 av de omlokaliserade sysselsättningstillfällena kommer skogslänen till del. De till övriga Sverige omlokaliserade sysselsättningstillfällena har i huvudsak koncentrerats till orter och regioner där särskilda regionalpolitiska insatser är motiverade. I anslutning till sina övriga förslag har delegationen även förordat att delar av försvarets forskningsanstalt omlokaliseras till Grindsjön i Nynäshamns kommunblock och att luftvärnsskjutskolan och luftvärnets kadett- och aspirantskola förläggs till Norrtälje.

Delegationen beräknar att utgifterna för den nu föreslagna omlokaliseringen kommer att uppgå till ca 100 milj. kr. eller i genomsnitt ca 25 000 kr. per anställd. Därtill kommer sedan en initial ökning av myndigheternas driftkostnader med ca 15 milj. kr. Investeringsbehovet, inklusive markförvärv, för de föreslagna omlokaliseringarna kan beräknas till i storleksordningen 420 milj. kr. Huvuddelen av dessa ersätter investeringar som annars skulle behövt göras i stockholmsområdet.

Enligt gällande planer beräknas den första omlokaliseringsetappen i huvudsak genomföras under åren 1972—1976. Den föreslagna andra etappen bör enligt delegationens mening i huvudsak kunna genomföras under åren 1976—1980.

Någon ytterligare omlokalisering av myndigheter kommer inte att föreslås av delegationen utan utredningsarbetet har genom det nu framlagda betänkandet slutförts.

Remissinstansernas inställning

Ett flertal av de remissinstanser som yttrat sig över delegationens slutbetänkande hänvisar i vad gäller den principiella frågan om användningen av utlokalisering av statlig verksamhet som ett regionalpolitiskt medel till sina yttranden över delegationens tidigare rapport. Detta innebär att remissopinionen fortfarande i stort sett ansluter sig till uppfattningen att åtgärder bör vidtas för att dämpa expansionen i storstockholmsområdet i syfte att åstadkomma en bättre balanserad utveckling. Med hänvisning till de senare årens befolkningsutveckling i storstockholmsområdet anser dock vissa remissinstanser att det nu inte är lika angeläget som tidigare att flytta hela myndigheter från denna region. Återigen andra instanser har vänt sig mot denna uppfattning och menar att den nu aktuella situationen i Stockholm i huvudsak är betingad av tillfälligt verkande faktorer. Behovet av en dämpning av storstadstillväxten skulle således även fortsättningsvis bestå.

När det gäller fortsatt omlokalisering av statlig verksamhet reser några remissinstanser invändningar mot delegationens uttalande att omlokalisering av ytterligare myndigheter inte kommer att föreslås. Flertalet remissinstanser uttalar sig för att en framtida nyetablering av statlig verksamhet i görligaste mån förläggs utanför storstadsområdet. Man framhåller även angelägenheten av att ansträngningar görs för att delegera arbetsuppgifter och beslutsfunktioner från de centrala myndigheterna.

Ett flertal remissinstanser konstaterar att metoderna för kostnadsberäkningarna har förbättrats sedan delegationens föregående rapport och anser att dessa är godtagbara. I en del fall hävdas dock att decentraliseringen kan ge upphov till bestående merkostnader i kontaktverksamheten för myndigheter och avnämare, som kan vara större än de som angivits av delegationen. I fråga om analysen av de samhällsekonomiska kostnaderna och intäkterna har en del remissinstanser uttryckt förståelse för de av delegationen redovisade svårigheterna att kvantitativt uttrycka dessa. Trots frånvaron av en fullständig samhällsekonomisk kalkyl delar vissa av remissinstanserna delegationens uppfattning att de beräknade kostnaderna får anses rimliga med hänsyn till de positiva regionalpolitiska effekterna. Andra organ vill i avvaktan på mera detaljerade beräkningar inte ansluta sig till denna uppfattning utan hävdar att betänkandet inte kan läggas till grund för beslut om ytterligare utflyttning av statlig verksamhet.

I anslutning till behandlingen av förslaget till omlokaliseringens första etapp uttalade riksdagen bl. a. att delegationen i sitt fortsatta arbete särskilt borde dels beakta behovet av omlokalisering till de fyra nordligaste länen, dels pröva möjligheterna till omlokalisering till länen i sydöstra Sverige. En del remissorgan anser att delegationen inte i tillräcklig utsträckning beaktat dessa uttalanden. Åtskilliga av de län som i det föreliggande förslaget inte skulle få mottaga någon utlokaliserad verksamhet uttrycker missnöje över detta samtidigt som man framhäver de gynnsamma förutsättningar som finns för att ta emot statlig verksamhet. I en del fall har även remissinstanser aktualiserat utflyttning av sådana myndigheter som icke föreslagits av delegationen.

Genomgående gäller att de orter som av delegationen föreslagits få mottaga statlig verksamhet uttryckt tillfredsställelse över delegationens förslag och förklarat sig ha kapacitet att ta emot den ifrågasvarande verksamheten.

Ett flertal remissinstanser betonar vikten av att omlokaliseringen underlättas inte bara genom goda kommunikationsmöjligheter med Stockholm utan även genom förbättrade direktförbindelser mellan de orter som kommer att få mottaga statlig verksamhet.

De myndigheter som helt eller delvis föreslagits bli omlokaliserade har i en hel del fall anslutit sig till de allmänna målsättningarna för samhällets regionalpolitik men däremot i samtliga fall avstyrkt förslaget i

vad gäller den egna myndigheten. Till dessa ställningstaganden har personalen anslutit sig. Som ett alternativ anför flera myndigheter att en vidgad delegering vore att föredra framför en utflyttning av den centrala myndigheten.

Delegationens förslag beträffande de myndigheter som föreslagits stanna kvar i Stockholm har lämnats utan erinran av dessa myndigheter.

Liksom delegationen understryker remissinstanserna vikten av att personalfrågorna ägnas den största omsorg.

Principiella överväganden

I den proposition som förelades riksdagen år 1971 med förslag till en första etapp i utlokaliseringen av central statlig förvaltning från Stockholm (prop. 1971: 29) redogjorde jag för de principer som legat till grund för det då framlagda förslaget. Jag framhöll därvid att de regionalpolitiska fördelar som stod att vinna genom de av mig föreslagna utlokaliseringarna mer än väl motvägde de olägenheter i form av ökade kostnader och övergångsvisa omställningsproblem som uppstod vid utlokaliseringen. De genom utlokaliseringen skapade sysselsättningstillfällena skulle i hög grad bidra till att öka den ur regionalpolitisk synpunkt önskvärda differentieringen av arbetsmarknaden på mottagningsorten. Därigenom kunde landets arbetskraftsresurser bli bättre utnyttjade och människornas valfrihet i fråga om sysselsättning och yrke öka. Samtidigt skulle även på längre sikt trycket på stockholmsregionen komma att minska och den för statssektorn mycket besvärliga localsituationen i Stockholms centrala delar skulle bättre kunna bemästras.

I förhållande till de aktuella behoven var de resurser som i detta sammanhang stod till samhällets förfogande starkt begränsade. För att uppnå bästa möjliga resultat var det nödvändigt att resurserna i allt väsentligt koncentrerades till ett begränsat antal regionala tillväxtcentra.

En annan utgångspunkt för de framlagda förslagen var att de svårigheter som uppstår för personalen i samband med en omlokalisering och de störningar i myndigheternas verksamhet som uppkommer i samband med flyttningen inte fick bli för stora. Erfarenheterna från tidigare utflyttningar inom både den statliga och den privata sektorn hade emellertid givit vid handen att dessa svårigheter kunnat bemästras genom en noggrann planering och genom att planeringstiden gjordes tillräckligt lång. De av mig framlagda förslagen till utlokaliseringens första etapp avsåg att tillgodose dessa krav.

I allt väsentligt biträdde riksdagen de av mig förordade principerna och riktlinjerna för utlokalisering av central statlig verksamhet i regionalpolitiskt syfte. De hittills gjorda erfarenheterna av utlokaliseringens första etapp har inte gett mig anledning att revidera de tidigare redo-

visade principerna. Genomförandet av utlokaliseringens första etapp har fortskridit planenligt.

Inte heller de kostnadsberäkningar för omlokalisering som delegationen presenterat har föranlett mig att revidera de uppfattningar jag redovisade i propositionen till 1971 års riksdag. Enligt dessa beräkningar skulle den genomsnittliga omlokaliseringskostnaden uppgå till inte fullt 25 000 kr. per anställd eller sammanlagt för denna etapp ca 100 milj. kr. De investeringskostnader inkl. markanskaffning som utlokaliseringen föranleder har av delegationen uppskattats till sammanlagt ca 420 milj. kr. Statsförvaltningen har i Stockholm ett stort behov av nya lokaler för att ersätta ur olika synpunkter mindre lämpliga lokaler. Investeringarna på de nya lokaliseringssorterna ersätter således i betydande utsträckning ett investeringsbehov som ändå skulle fått tillgodoses om myndigheterna legat kvar i stockholmsområdet. På grund av den lägre kostnadsnivån på omlokaliseringssorterna beräknar delegationen att dessa investeringskostnader skulle ha varit ca 40 à 50 milj. kr. större för ett förortsläge i Stockholm och minst 100 milj. kr. större för ett innerstadsläge.

Delegationen har beräknat storleken på den subvention som enligt gällande lokaliseringspolitiska stödregler skulle utgå i det fall en sysselsättningseffekt av samma storlek skulle åstadkommas med den gängse lokaliseringspolitikens hjälp. Man har därvid kommit fram till att detta subventionsbelopp skulle vara av samma storlek som de beräknade engångsutgifterna för omlokaliseringen. Som delegationen framhållit kan visserligen en viss initial ökning av driftkostnaderna bli ofrånkomlig men mot denna kan dock ställas de fördelar som uppnås genom den lägre investeringskostnaden.

Delegationen framhåller även att rationaliseringsvinster med stor sannolikhet kommer att uppstå i samband med omlokaliseringen. Jag delar den av delegationen framförda uppfattningen att de beräknade utgifterna för den föreslagna omlokaliseringen av statliga myndigheter framstår som rimliga i relation till såväl samhällets övriga insatser på regionalpolitikens område som till de förväntade positiva effekterna på mottagningsorterna. Även om en mera fullständig analys hade kunnat göras skulle denna säkerligen inte ha förändrat denna bedömning.

Sammanfattningsvis kvarstår enligt min mening de regionalpolitiska motiv som förelåg vid statsmakternas föregående beslut om utlokalisering av statlig verksamhet. Ytterligare förslag till omlokalisering av statlig verksamhet bör sålunda föreläggas riksdagen.

Förslag till omlokalisering

I sitt slutbetänkande redovisar delegationen för lokalisering av statlig verksamhet ställningstaganden till eventuell omlokalisering av all den centrala statliga verksamhet till vilken slutlig ställning inte togs av riks-

dagen år 1971. Vid sina ställningstaganden till frågan om omlokalisering har delegationen arbetat efter i huvudsak två principer. Den ena innebär att myndigheter som har behov av samarbete eller bedriver likartad verksamhet förs samman till grupper eller föreslås utlokaliseras till orter dit likartad verksamhet utlokaliseras i den första etappen. Därför har delegationen även beaktat vissa myndigheters behov av kontakter med högre utbildning och forskning. Den andra principen är att myndigheter som har ett stort behov av täta kontakter med kvarvarande verksamhet i stockholmsområdet antingen föreslås ligga kvar där eller förläggas nära huvudstaden.

De verksamheter som har granskats i den andra och avslutande utredningsetappen har i allmänhet till sin natur varit mera komplexa än de som omfattades av den första etappen. Detta har motiverat ett mera inträngande utredningsarbete än vad som krävdes för första etappens myndigheter. För att få bättre underlag för sina överväganden har för delegationens räkning bl. a. genomförts en omfattande kontaktundersökning vid flertalet av de berörda myndigheterna. På grundval av ca 120 000 undersökta kontakthändelser vid 34 myndigheter har sambanden mellan myndigheterna och deras omvärld kartlagts och analyserats.

Delegationen föreslår att den andra etappen av omlokaliseringen av central statlig verksamhet skall omfatta tolv hela myndigheter samt delar av ytterligare fyra myndigheter. Sammanlagt skulle ca 4 000 anställda beröras av denna andra etapp av omlokaliseringen. De myndigheter som av delegationen ansetts i sin helhet kunna lokaliseras utanför stockholmsområdet är domstolsverket, försvarets civilförvaltning, fortifikationsförvaltningen, civilförsvarsstyrelsen, statens bakteriologiska laboratorium, statens vägverk, statens trafiksäkerhetsverk, statens jordbruksnämnd, statens brandinspektion, statens brandskola, sprängämnesinspektionen samt statens institut för företagsutveckling. Dessutom föreslår delegationen att delar av försvarets forskningsanstalt, televerket, skolöverstyrelsen samt patent- och registreringsverket skall utlokaliseras.

Med utgångspunkt i de av 1971 års riksdag uttalade riktlinjerna för valet av lokaliseringorter och på grundval av egna undersökningar rörande de resp. orternas mottagningskapacitet samt den allmänna regionalpolitiska situationen föreslår delegationen följande fördelning av de utlokaliserade myndigheterna. Till Umeå bör statens bakteriologiska laboratorium samt de medicinskt, biologiskt och beteendevetenskapligt inriktade delarna av försvarets forskningsanstalt omlokaliseras. Till Sundsvall bör patent- och registreringsverkets bolagsbyrå samt intagningssektionen och provkonstruktionsverksamheten vid skolöverstyrelsen förläggas. Vidare uttalar delegationen att även det nya domstolsverket bör lokaliseras till Sundsvall. Med hänsyn till sambanden mellan statens vägverk och statens trafiksäkerhetsverk föreslår delegationen att dessa båda samlokaliseras, varvid delegationen finner att Falun/Bor-

längeregionen skulle vara en lämplig förläggningssort för dessa verk. Vidare föreslår delegationen att försvarets civilförvaltning och civilförsvarsstyrelsen skall omlokaliseras till Karlstad och fortifikationsförvaltningen till Eskilstuna. Tillgång till en teknisk högskola jämte den industriella strukturen i regionen talar enligt delegationen för att de funktioner vid försvarets forskningsanstalt som avser teknisk informationsbehandling och liknande bör lokaliseras till Linköping. Med hänsyn till riksdagens tidigare omlokaliseringsbeslut förefaller det enligt delegationen lämpligt att statens jordbruksnämnd förläggs till Jönköping. Vidare föreslår delegationen att till Borås omlokaliseras statens institut för företagsutveckling, statens brandinspektion, statens brandskola och sprängämnesinspektionen. För att tillgodose riksdagens uttalande om önskvärdheten av en lokalisering till sydöstra Sverige föreslår delegationen en lokalisering till Kalmar av vissa delar av televerket, nämligen teleskolan och byggnadsavdelningens byggnadskontor.

I anslutning till dessa förslag förordar delegationen även att vissa delar av försvarets forskningsanstalt skall tillföras forskningsstationen vid Grindsjön i Nynäshamns kommunblock samt att luftvärnsskjutskolan och luftvärnets kadett- och aspirantskola förläggs till Norrtälje.

Efter samråd med berörda departementschefer vill jag anföra följande. Jag har funnit att de av delegationen framförda förslagen till sin allmänna inriktning och omfattning är väl avvägda. Enligt min mening kan förslagen i huvudsak läggas till grund för ett ställningstagande till en andra etapp i omlokaliseringen av central statlig verksamhet. Jag delar delegationens uppfattning att en lokalisering av ungefär den föreslagna omfattningen verksamt bör kunna bidra till en mera balanserad utveckling på lokaliseringssorterna. Jag har inte funnit att den senaste tidens utveckling i stockholmsområdet skulle förändra den av mig tidigare redovisade inställningen till lokalisering av statlig verksamhet som ett regionalpolitiskt instrument. Det förslag som nu läggs fram är inte av en sådan omfattning att det äventyrar en balanserad utveckling i stockholmsområdet.

Jag vill emellertid framhålla att det inte kan få bli fråga om att generellt hålla tillbaka utvecklingen i storstockholmsområdet så att man hindrar en önskvärd differentiering av arbetsmarknaden. Tvärtom är det önskvärt att man med olika medel stoppar minskningen av industrissysselsättningen.

Jag vill nu redovisa mina ställningstaganden beträffande delegationens förslag ifråga om de enskilda myndigheterna.

Tidigare denna dag har chefen för försvarsdepartementet lagt fram förslag om försvarsforskningens framtida organisation m. m. Enligt propositionen härom samlas ansvaret för huvuddelen av den försvarsforsk-

ning som inte är direkt knuten till materielutveckling i en myndighet, försvarets forskningsanstalt. Anstalten får enligt förslaget fem enheter. Verksamheten inom dessa avgränsas i huvudsak efter de fem tillämpningsområdena vapen och deras verkan, skydd mot ABC-stridsmedel, teknisk informationsbehandling, människan i totalförsvaret samt planerings- och utredningsmetodik. Militärpsykologiska institutet och vissa specialmedicinska forskargrupper inom försvaret kommer enligt förslaget att bilda en enhet för medicinsk och beteendevetenskaplig forskning inom tillämpningsområdet människan i totalförsvaret.

Efter samråd med chefen för försvarsdepartementet förordar jag att enheten för skydd mot ABC-stridsmedel med ca 250 anställda i samband med omorganisationen av försvarets forskningsanstalt omlokaliseras till *Umeå*.

Den föreslagna enheten vid försvarets forskningsanstalt för teknisk informationsbehandling bör förläggas till *Linköping*. Förekomsten av en högskola med teknisk utbildning och forskning samt en avancerad elektroteknisk industrisektor gör *Linköping* lämplig som mottagare av ifrågakvarande del av försvarets forskningsanstalt.

I sitt betänkande föreslår delegationen även att statens bakteriologiska laboratorium (SBL) omlokaliseras till *Umeå*. Vissa delar av SBL:s verksamhet har en närmast lokal anknytning till stockholmsområdet och torde därför knappast vara aktuella att omlokalisera till *Umeå*. En omlokalisering skulle således kunna omfatta ca 400 befattningar. I betänkandet framhålls bl. a. att omlokaliseringen av en så stor och komplex institution som SBL kräver en omfattande planering och sannolikt får genomföras successivt under flera år. Med hänsyn till de särskilda förhållandena vid en omlokalisering av denna myndighet, bl. a. kraven på att tillgodose den bakteriologiska och virologiska servicen i stockholmsområdet, att ordna en samverkan med landstingsorganen i mottagningsregionen samt att trygga en oavbruten verksamhet vid SBL, förordar delegationen att formerna för SBL:s omlokalisering utreds genom särskilda sakkunniga. Regionalpolitiska motiv talar för en omlokalisering av SBL till *Umeå*. Remissbehandlingen och de skrivelser som kommit in från bl. a. Västerbottens läns landsting har emellertid bekräftat att en omlokalisering av SBL är förenad med särskilda problem. Kungl. Maj:t har därför tidigare denna dag bemyndigat chefen för socialdepartementet att tillkalla högst fyra sakkunniga med uppdrag att utreda de närmare förutsättningarna samt formerna för en omlokalisering av SBL till *Umeå*. Resultatet av den nya utredningen bör dock avvaktas innan slutlig ställning tas till laboratoriets lokalisering.

Jag har vidare funnit att delegationens förslag om en utlokalisering till *Sundsvall* av patent- och registreringsverkets bolagsbyrå och skolöverstyrelsens enhet för provkonstruktion och intagning till lärarutbildning är välgrundande. Efter samråd med berörda departementschefer

föreslår jag därför en utflyttning av dessa verksamheter till Sundsvall. Den närmare organisationen av skolöverstyrelsens verksamhet med provkonstruktion och intagning till lärarutbildning blir dock beroende av pågående utredningar om bl. a. skolöverstyrelsens och universitetskanslersämbetets uppgifter. Vidare kan planeringen av omlokaliseringen av patent- och registreringsverkets bolagsbyrå påverkas av förestående ändringar rörande aktiebolags- och firmaregistreringen.

Med anledning av delegationens förslag om en förläggning av det blivande domstolsverket till Sundsvall vill jag erinra om att riksdagen i särskild ordning förelagts förslag om verkets förläggning till Jönköping (prop. 1972: 1 bil. 4). Riksdagen har ännu inte tagit ställning till detta förslag. Jag utgår ifrån att riksdagen behandlar frågan om lokaliseringen av domstolsverket samtidigt med förevarande ärende.

Jag anser också de av delegationen anförda motiven för en utlokalisering av statens vägverk och statens trafiksäkerhetsverk till *Falun/Borlänge*-området vara bärande. Efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet förordar jag sålunda att delegationens förslag genomförs i vad avser dessa verk. Närheten till och goda kommunikationer med stockholmsområdet medför att omlokaliseringen bör kunna ske utan att verksamhetens effektivitet äventyras.

Efter samråd med chefen för försvarsdepartementet biträder jag även delegationens förslag i vad gäller omlokalisering till *Karlstad* av försvarets civilförvaltning och civilförsvarsstyrelsen. Med hänsyn till de nära kontakter som finns mellan de bägge patentsektionerna vid civilförvaltningens juridiska byrå och de enligt förslaget i Stockholm kvarvarande delarna av patent- och registreringsverket bör dessa patentsektioner inte omlokaliseras. Frågan om dessa enheters administrativa anknytning torde få prövas i särskild ordning. Genom sitt nära samband med civilförsvarets undsättningskårsskola bör vidare civilförsvarets befälsskola ligga kvar i *Rosersberg*.

Jag vill erinra om att större delen av den föreslagna enheten för medicinsk och beteendevetenskaplig forskning inom försvarets forskningsanstalt enligt riksdagsbeslut år 1971 kommer att ligga i *Karlstad*.

Efter samråd med chefen för försvarsdepartementet biträder jag ävenledes delegationens förslag om att, efter omorganisation, omlokalisera fortifikationsförvaltningen till *Eskilstuna*. I avvaktan på vidare utredning bör dock byggnads- och reparationsberedskapens centralkontor t. v. ligga kvar i Stockholm. Genom det korta reseavståndet bör fortifikationsförvaltningens behov av samverkan och kontakter med de centrala staberna i Stockholm kunna tillgodoses utan större olägenheter.

I förslaget till riksdagen angående den första etappen av omlokaliseringen av central statlig verksamhet hänvisade jag till kontakter med företrädare för jordbrukets organisationer vid vilka det framkommit att man övervägt att flytta huvudorganisationerna för dessa från Stockholm under förutsättning att de centrala statliga organ som har stor betydelse

för lantbruket också flyttas ut. Vid dessa kontakter framhöll organisationerna att Jönköping skulle vara lämplig som lokaliseringsort. Efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet föreslog jag då att lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen skulle flyttas till Jönköping vilket även blev riksdagens beslut.

Den omständigheten att jordbrukets huvudorganisationer fortfarande är förlagda till Stockholm bör inte utgöra ett hinder för staten att bedriva en aktiv regionalpolitik genom decentralisering av central statlig verksamhet på jordbrukets område. Efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet föreslår jag därför i likhet med delegationen att statens jordbruksnämnd flyttas till *Jönköping*. Den förhandlingsverksamhet som äger rum i anslutning till nämndens arbete bör då naturligen också äga rum i Jönköping. Lantbrukarnas Riksförbund har i sitt remissyttande uttalat att ambitionsnivån för utflyttning av statliga organ borde kunnat sättas betydligt högre än vad som skulle bli en följd av ett förverkligande av delegationens förslag. Mot bakgrund av bl. a. detta uttalande utgår jag ifrån att jordbrukets organisationer i positiv anda överväger en omlokalisering också av sin verksamhet.

Chefen för industridepartementet kommer senare i vår att föreslå inrättandet av ett industriverk. Verksamheten vid statens institut för företagsutveckling avses bli integrerad i det nya verket. Efter samråd med chefen för industridepartementet föreslår jag att en enhet ur det nuvarande institutet omfattande ca 100 personer förläggs till *Borås*.

Efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet föreslår jag att delegationens förslag om en lokalisering till *Kalmar* av televerkets teleskola och byggnadsavdelningens byggnadskontor genomförs.

Chefen för kommunikationsdepartementet kommer allt i annat sammanhang föreslå inrättandet av en gemensam civil/militär flygtrafikledningsorganisation. Enligt detta förslag kommer Sverige att indelas i två flyginformationsregioner, en för den norra delen och en för den södra delen av landet. Vardera regionen kommer att övervakas av en kontrollcentral. Efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet föreslår jag att kontrollcentralen för den norra flyginformationsregionen lokaliseras till *Luleå*. Den södra centralen avses bli förlagd till *Malmö/Sturups* flygplats. I fullt utbyggt skick kommer centralen i *Luleå* att omfatta ca 100 anställda. Uppbyggnaden av denna central kommer att inledas under den tidsperiod som jag i det följande kommer att föreslå skall gälla för omlokaliseringens andra etapp.

Delegationen föreslår att statens brandinspektion, statens brandskola och sprängämnesinspektionen utlokaliseras till *Borås*. Mot bakgrund av bl. a. föreliggande förslag från arbetsmiljöutredningen anser jag mig inte kunna förorda en omlokalisering av sprängämnesinspektionen. Det nära samband som finns mellan inspektionen och arbetskyddsstyrelsen, vilken skall vara förlagd till *Stockholm*, talar för att inspektionen inte om-

lokaliseras. Inte heller när det gäller de båda brandmyndigheterna är jag beredd att föreslå att de förläggs på större avstånd från Stockholm. Efter samråd med chefen för civildepartementet förordar jag att brandinspektionen och brandskolan förläggs till Rosersberg i *Sigtuna* kommun. Genom en sådan förläggning erhålls ett bättre utnyttjande av de betydande investeringar i administrations- och särskilda övningsanläggningar som redan gjorts vid civilförsvarskolan i Rosersberg.

I anslutning till sina övriga förslag förordar delegationen att delar av försvarets forskningsanstalt med minst ca 60 anställda lokaliseras till Grindsjön i *Nynäshamns* kommunblock samt att luftvärnsskjutskolan och luftvärnets kadett- och aspirantskola med sammanlagt ca 35 anställda förläggs till *Norrälje*. Efter samråd med chefen för försvarsdepartementet räknar jag med att såväl *Nynäshamns* kommunblock som *Norrälje* kommer att tillföras ytterligare militär verksamhet.

Mot bakgrund av riksdagens uttalande om att frågan om förläggningen av TRU-kommitténs produktionsenhet och Sveriges Radios utbildningsprogramenhet på nytt skulle övervägas uppdrog Kungl. Maj:t år 1971 åt delegationen att på nytt pröva och lägga fram förslag till lokalisering av dessa verksamheter. Sedermera har Kungl. Maj:t i december 1971 givit kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet i uppdrag att framlägga förslag om hur verksamheterna skall organiseras. I sitt betänkande framhåller delegationen att så väsentliga förändringar i fråga om verksamhetens framtida inriktning, omfattning och organisation kan komma att ske till följd av kommitténs utredningsarbete att det i detta sammanhang inte synes meningsfullt att ta slutlig ställning till lokaliseringsfrågan. Delegationen förordar därför att kommittén ges i uppdrag att i samband med förslag i organisationsfrågan även pröva frågan om verksamheternas framtida lokalisering. Efter samråd med statsrådet Moberg instämmer jag i delegationens bedömning. Frågan om tilläggsdirektiv till kommittén torde få anmälas i ett senare sammanhang.

Delegationen föreslår även att frågan om en partiell omlokalisering av publikationsverksamheten vid försvarets centrala staber och förvaltningar samt försvarets breviskola liksom den s. k. normalieverksamheten vid försvarets materielverk bör utredas inom ramen för den översyn av publikationstjänsten som pågår inom försvarets rationaliseringsinstitut. Efter samråd med chefen för försvarsdepartementet anser jag att förutläggningarna för en omlokalisering av hela publikations- och normalieverksamheten inom försvaret bör övervägas närmare. Förslag i denna fråga kommer att anmälas av chefen för försvarsdepartementet i annat sammanhang.

Delegationen har även i övrigt framlagt synpunkter på verksamheter där partiell omlokalisering eller andra åtgärder i lokaliseringsavseende kan aktualiseras i framtiden. Jag finner dock inte anledning att nu ta upp dessa förslag till behandling.

De i denna avslutande etapp av mig framlagda förslagen till omlokalisering av statlig verksamhet från storstockholmsområdet kan sammanfattas i följande tablå:

		Anställda (ungefärligt antal)
<i>Luleå</i>	Luftfartsverket: kontrollcentral för norra flyginformationsregionen	100
<i>Umeå</i>	Statens bakteriologiska laboratorium Försvarets forskningsanstalt, del av	(400) 250
<i>Sundsvall</i>	Patent- och registreringsverket, del av Skolöverstyrelsen, del av	120 50
<i>Falun/Borlänge</i>	Statens vägverk Statens trafiksäkerhetsverk	max. 700 95
<i>Karlstad</i>	Försvarets civilförvaltning Civilförsvarsstyrelsen	285 190
<i>Eskilstuna</i>	Fortifikationsförvaltningen	600
<i>Linköping</i>	Försvarets forskningsanstalt, del av	400
<i>Jönköping</i>	Statens jordbruksnämnd	150
<i>Borås</i>	Statens institut för företagsutveckling, del av	100
<i>Kalmar</i>	Televerket, del av	250
	Totalt ca	3 700

Genom de båda omlokaliseringsetapperna samt de i anslutning härtill fattade särskilda lokaliseringsbesluten har statliga verksamheter med ca 11 000 anställda tillförts sammanlagt 14 mottagningsorter. Lokaliseringarna kommer att utgöra ett kraftfullt stöd för dessa orters tillväxt och kommer på ett effektivt sätt att medverka till ett förverkligande av de regionalpolitiska målsättningarna.

Samtidigt kan man dock konstatera att man genom det nu framlagda förslaget nått gränsen för vad som nu är möjligt att utlokalisera från stockholmsområdet. Någon ytterligare omlokalisering av centrala statliga myndigheterna i de former som här föreslagits i två etapper bör därför enligt min mening inte ske. Efter ett genomförande av omlokaliseringen kommer drygt 80 000 statligt anställda alltjämt att vara stationerade i stockholmsområdet. Ca 50 000 av dessa är verksamma vid regional och lokal statlig förvaltning. De framtida årliga tillskotten i främst lokal och regional förvaltning kommer att medföra att de nu beslutade och föreslagna omlokaliseringarna för stockholmsområdets del motvägs av denna tillväxt hos de kvarvarande verksamheterna.

Det är emellertid enligt min mening angeläget att ansträngningarna att delegera uppgifter från centrala till regionala och lokala organ fullföljs. I den mån så bedöms lämpligt bör därför ytterligare tillväxt av

centrala myndigheter förläggas utanför stockholmsområdet. Jag finner det också naturligt att lokaliseringen av nytillkommande statlig verksamhet från fall till fall prövas mot bakgrund av statsmakternas övergripande regionalpolitiska målsättningar.

Genomförandet av omlokaliseringens andra etapp

I mitt förslag angående första etappen av omlokalisering av viss statlig verksamhet (prop. 1971: 29) framhöll jag vikten av att stora ansträngningar görs från arbetsgivarens/statens sida för att lindra de omställningsproblem som uppstår för den berörda personalen. Jag framhöll även vikten av att omlokaliseringen genomförs på ett sådant sätt att störningarna i myndigheternas verksamhet blir så små som möjligt.

Dessa principer har varit vägledande vid valet av åtgärder för genomförande av den första etappen av omlokaliseringen. I allt väsentligt bör genomförandet av den nu aktuella etappen följa samma ordning som utvecklats för den första. Det innebär således att särskilda *organisationskommittéer* bör bildas inom de ifrågavarande omlokaliseringsmyndigheterna. De hittills gjorda erfarenheterna föranleder mig inte att föreslå Kungl. Maj:t några ändringar i dessa kommittéers sammansättning eller arbetsuppgifter.

Jag utgår vidare ifrån att de hittills etablerade *ortskommittéerna* kompletteras med representanter för de verk och myndigheter som omfattas av den nu föreslagna andra etappen samt att — om så erfordras — nya ortskommittéer etableras. I likhet med vad som har gällt för den första etappen bör det ankomma på ortskommittéerna att utarbeta och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till en samordnad preliminär tidsplan för utflyttningen av de i denna senare etapp föreslagna myndigheterna. Jag avser att sedermera föreslå att erforderliga resurser ställs till organisations- och ortskommittéernas förfogande för att de skall kunna fullgöra sina nya eller utvidgade arbetsuppgifter.

Genom skilda beslut har Kungl. Maj:t uppdragit åt bl. a. statens personalnämnd, byggnadsstyrelsen, utrustningsnämnden för universitet och högskolor, statskontoret och arbetsmarknadsstyrelsen att medverka vid genomförandet av omlokaliseringens första etapp. Jag avser att sedermera föreslå Kungl. Maj:t att uppdra åt de nämnda myndigheterna att på samma sätt som tidigare medverka vid utlokaliseringens andra etapp. Den särskilt inrättade nämnden för vissa omplaceringsfrågor (NOM), som skall pröva om anställd vid myndighet som skall omlokaliseras bör undantas från flyttning, kommer även att genomföra denna prövning för den av den andra etappen berörda personalen. Statens personalnämnd har allmänt till uppgift att biträda den av omlokaliseringen berörda personalen. Genom nämndens försorg kommer sådana anställda som undantas från omplacering att erbjudas en så långt möjligt likvär-

dig statlig anställning inom stockholmsområdet. Även i övriga fall kommer möjligheter att öppnas för en ansökan om omplacering inom stockholmsområdet.

I fråga om den särskilda möjligheten för anställda vid omlokaliseringens myndighet att erhålla bostadsansaffningslån med statlig garanti erinrar jag om att statsrådet Löfberg i prop. 1973: 1 (bil. 2) anmält att denna lånemöjlighet bör medges alla statsanställda som utan egen begäran erhåller ny tjänstgöringsort.

När det gäller frågor om särskilda förmåner m. m. för den personal som berörs av omlokaliseringen behövs förhandlingsuppställning. I fråga om den första etappen av omlokaliseringen har, som jag tidigare berört, avtal träffats som reglerar bl. a. möjlighet till fria resor till och från utflyttningsorten, vidgad möjlighet att erhålla omstationeringstraktamente, bibehållen 5-ortslön under viss övergångstid, vidgad möjlighet till ersättning för flyttningskostnad samt ersättning för dubbel hyra under viss tid.

Enligt min mening bör omlokaliseringen i andra etappen väsentligt underlättas av de erfarenheter som gjorts vid genomförandet av utlokaliseringens första etapp. Erforderliga rutiner har nu etablerats för att klara den berörda personalens problem. Det finns därför anledning anta att de nu föreslagna omlokaliseringarna bör kunna genomföras under smidiga former.

Tidsplan och medelsbehov

Den första utlokaliseringsetappen beräknas enligt nu gällande planer i huvudsak genomföras under åren fram t. o. m. år 1976. Som jag tidigare redovisat föreligger inte nu några omständigheter som talar för att denna tidsplan skulle behöva frångås.

I fråga om valet av tidpunkt för genomförandet av den andra etappen anför delegationen i sitt betänkande att det ur regionalpolitisk synpunkt är angeläget att omlokaliseringen kommer till stånd så snart som möjligt. Å andra sidan kräver myndigheternas förberedelsearbete för omlokaliseringen, uppförandet av förvaltningslokaler och personalens behov av en rimlig omställningstid för att bl. a. bereda medflyttande familjemedlemmar önskad sysselsättning på den nya bostadsorten att omlokaliseringen inte sker alltför snabbt. Vid avvägningen mellan dessa olika synpunkter kommer delegationen fram till att omlokaliseringens andra etapp huvudsakligen bör ske under åren 1976—1980. Delegationen framhåller att i vissa fall det torde vara naturligt att så nära som möjligt ansluta till den första etappen samtidigt som delegationen understryker vikten av att man visar erforderlig flexibilitet i tidsplaneringen.

I allt väsentligt biträder jag de av delegationen framförda förslagen och synpunkterna på frågan om tidsplanen för omlokaliseringens andra

etapp. Jag vill därvid särskilt understryka vikten av att den nu föreslagna utlokaliseringsetappen infogas i en med den första etappens genomförande gemensam tidsplanering så att alla möjligheter till en samordning mellan de båda etapperna tillvaratas.

Delegationen beräknar utgifterna för den föreslagna omlokaliseringen till ca 100 milj. kr. Häri ingår kostnader för bl. a. förmåner för personal som medföljer vid omlokaliseringen, extra personal för planering och genomförande av myndighetens flyttning, i förekommande fall förtidspensionering av anställda vid den flyttande myndigheten, kostnader för omplacering av personal som inte följer med till den nya lokaliseringsorten samt kostnader för rekrytering och upplärning av ny personal i samband med flyttningen. Delegationen har vidare beräknat att den initiala driftkostnadsökningen till följd av utflyttningen kommer att uppgå till ca 15 milj. kr., vilket belopp kan beräknas bli successivt mindre. Investeringsbehovet inkl. markförvärv för de av delegationen föreslagna omlokaliseringarna beräknas i betänkandet till i storleksordningen 420 milj. kr. Kostnadsberäkningar av detta slag är självfallet förenade med stora osäkerhetsmarginaler. Vid remissbehandlingen har emellertid inget framkommit som skulle tyda på att väsentliga avvikelser skulle vara aktuella. Utan att ta ställning till de exakta kostnaderna för omlokaliseringen bedömer jag dock storleken på dessa som väl förenliga med de regionalpolitiska vinsterna och inte större än vad andra regionalpolitiska insatser skulle ha krävt.

Utgifter för planerings- och utredningsarbete m. m. i samband med den andra omlokaliseringsetappen bör, i likhet med vad som gäller för den första etappen, belasta det under sjunde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget Förberedelser för omlokalisering av statlig verksamhet. Anslaget kan härigenom komma att uppvisa en högre medelsbelastning än vad som angetts i årets statsverksproposition.

Hemställan

Under återopande av vad jag anfört i det föregående hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna de allmänna riktlinjer för omlokalisering av central statlig verksamhet som jag angett i det föregående.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Tabellförteckning

1. Statliga myndigheter som skall omlokaliseras enligt 1971 års riksdagsbeslut (etapp 1)	5
2. Planerade flyttningstidpunkter för de omlokaliserade myndigheterna (etapp 1 och beslutade i särskild ordning)	10
3. Centrala statliga myndigheter som enligt delegationen bör förbli i stockholmsområdet	17
4. Beslutad och av delegationen föreslagen omlokalisering utan fördelning på orter	36
5. Beslutad och av delegationen föreslagen omlokalisering med fördelning på orter	43
6. Utgifter för delegationens omlokaliseringsförslag	48

Innehållsförteckning

Inledning	2
Riksdagsbeslutet år 1971 om omlokalisering av statliga myndigheter	4
Förberedelsearbetet med att genomföra beslutad omlokalisering ..	7
Delegationens förslag	11
Utredningsarbetets uppläggning och bedrivande	11
Val av myndigheter	13
Val av lokaliseringsorter	37
Kostnader och intäkter vid omlokalisering av statlig verksamhet	45
Genomförandet av förslagen	49
Remissyttranden över delegationens förslag	51
Allmänna synpunkter	51
Förslag till omlokalisering	61
Departementschefen	93
Den allmänna bakgrunden	93
Genomförandet av den första utlokaliseringsetappen	95
Huvuddragen i delegationens förslag	97
Remissinstansernas inställning	100
Principiella överväganden	102
Förslag till omlokalisering	103
Genomförandet av omlokaliseringens andra etapp	111
Tidsplan och medelsbehov	112
Hemställan	113
Tabellförteckning	114

